

Broj 10, Godina II, 24. Travnja 1992, Zagreb, Cijena 85 HRD

HRVATSKI VOJNIK

R A N G O V O R S
dr. F R A N J O M T U D M A N O M

POSEBAN PRILOG — HRZ i PZO

ILUSTRACIJA: VIŠESLAV ARALICA

HRVATSKI
VOJNIK

GLASILO MINISTARSTVA
OBRANE REPUBLIKE
HRVATSKE

Odgovorni urednik:
Ivan Tolj

Glavni urednik:
Krunoslav Matešić

Izvršni urednik:
Vidimir Raič

Likovni urednici:
Nenad Martić
Tihomir Bajtek

Urednik fotografije:
Stanko Herceg

Uređuje kolegij uredništva

Financije i marketing:
Gordan Bajtek

Adresa uredništva:
Zvonimirova 12, Zagreb

Telefoni: 467-562 467-560 467-092   Telefax: 451-852

Dodatak »Hrvatski zrakoplovac«
dizajnirao Tihomir Bajtek

Grafičko-tehničko uredjenje:
Grafičko-tehnička redakcija
Hrvatska tiskara KTS

Tisk:
Hrvatska tiskara, Zagreb

Godišnja preplata 2000 HRD

Sve promjene tiraže slati na Vjesnik
Tuzemna prodaja Slavonska avenija
4 tel. 341-256.

Uplata preplate na račun
TRGOŠTAMPA 30101-601-32111
(s naznakom za »Hrvatski Vojnik«)

Inozemna preplata: Zagrebačka
banka broj deviznog računa:
30101-620-16-25731-3296911
(s naznakom za »Hrvatski Vojnik«)

Cijene polugodišnje preplate:
Njemačka 33 DEM, Austrija 234 ATS,
Kanada 26 CAD (avionom 48,90),
Australija 30 AUD (avionom 61,40),
SAD 22 USD (avionom 41,60), Švicarska 28 CHF, Nizozemska 37 NLG, Francuska 111 FRF, Švedska 125 SEK, Belgija 680 BEF, Danska 126 DKK, Velika Britanija 11 GBP, Slovenija 500 SLT, Italija 24700 ITL
Rukopise i materijale ne vraćamo

kazalo

USTROJ HRVATSKE VOJSKE

4 - 5

VOJSKA JE BITAN
ČIMBENIK DRŽAVNE
POLITIKE

Razgovor s dr. Franjom Tuđmanom,
Predsjednikom Republike Hrvatske i
Vrhovnim zapovjednikom
Hrvatske vojske

11 - 13

JUŽNI BEDEM
HRVATSKE

Reportaža iz Dubrovnika

15 - 16

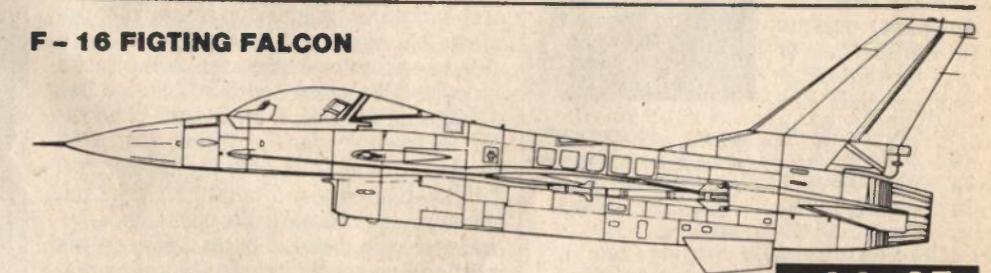

ISTOK NAKON RASPADA
VARŠAVSKOG UGOVORA

Ima li ZND novu
nuklearnu doktrinu?

21 - 23

F - 16 FIGTING FALCON

24 - 27

KRVAVA OBRANA
HRVATSKE
DOMOVINE

Feljton o hrvatskoj ratnoj
povijesti

52 - 53

MASCHINGEWÄHR
MG 42
Poster

28 - 29

MANJI PRILIV NOVCA

Koji su uzroci povremenog čekanja na isplate iz Fonda »Zrinski i Frankopani«?

Hrvatska vlada osnovala je u svibnju prošle godine, u sastavu Ministarstva rada, socijalne skrbi i obitelji, Fond »Zrinski i Frankopani«. Sredstva u Fond prikupljaju se od dragovoljnih dinarskih i deviznih priloga, a namjenjena su i dodjeljuju se jednokratno ranjenim hrvatskim borcima i obiteljima poginulih u domovinskom ratu. Rad Fonda je javna a kontrolira ga Vlada Republike Hrvatske.

Ranjenim borcima iz Fonda se dodjeljuje jednokratno 80.000 HRD. Isto iznos se daje i roditeljima poginulih boraca dok se užoj obitelji poginula, znači supruzi i djeci, dodjeljuje 120.000 HRD i za svako dijete još 20 posto toga iznosa.

Do kraja siječnja u Fond je isključivo iz dragovoljnih priloga bilo uplaćeno 150.331.402 HRD te u devizama 59.513.918 HRD. Sva ta sredstva su isplaćena.

U razgovoru sa gdom Verom Stanić, predsjednicom Upravnog odbora Fonda »Zrinski i Frankopani« saznali smo za nezadovoljstva dijela korisnika Fonda zbog čekanja na isplatu. Ranjenih i poginulih boraca nažalost ima mnogo, a sredstva u Fond više ne dolaze istim intenzitetom kao u početku. Dijelomičan je razlog tomu mnoštvo drugih fondova i žiro-računa koji su se pojavili u Hrvatskoj i inozemstvu, o čijem radu javnost

VERA STANIĆ,
predsjednica Upravnog odbora Fonda
»Zrinski i Frankopani«

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo rada i socijalne skrbi
FOND »ZRINSKI I FRANKOPANI«

SOLIDARNOST ZA HRVATSKU - FOND »ZRINSKI I FRANKOPANI«

Naši redarstvenici, gardisti i obični građani. Životom plaćaju zajedničku čestiju za samostalni i slobodnom Hrvatskom!

Pokušajmo svima, napose obiteljima poginulih da je naša solidarnost i humanost snažna poput čestije za slobodom!

Pomožimo onima čiji su najdraži za slobodu Hrvatske dali ono najvrijednije što imaju:

Vaša sredstva možete uplatiti Republičkom fondu »Zrinski i Frankopani« osnovanom od Vlade Republike Hrvatske pri Ministarstvu rada i socijalne skrbi – iz kojeg će se obiteljima poginulih redarstvenika kao i ranjenim redarstvenicima davati različite vrste pomoći.

DINARSKI ŽIRO-RAČUN: 30102-055-427, SDK Zagreb
DEVIZNI ŽIRO-RAČUN: 30101-020-10-2421700552, Zagrebačka banka Zagreb

MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE SKRBI

SOLIDARNOST ZA HRVATSKU - FOND »ZRINSKI I FRANKOPANI«

Tisk: Tiskara Vrhino, Varaždin

Promidžbeni letak Fonda

nije obaviještena, pa se stvara nepravedno nepovjerenje prema ovom Fondu. Kako bi se prevladale ove teškoće, Vlada je odobrila posudbu iz proračuna RH.

Drugi, možda i važniji razlog čekanja za neke koji imaju pravo na ovu vrstu pomoći, je zakašnjele prispeće podataka u Fond. Zapovjednici postrojbi sa terena trebaju dati podatke o ranjavanju i pogibiji vojnika. Ured za nastrandale gardiste u Ministarstvu obrane a isto treba činiti i Ministarstvo unutarnjih poslova. Na osnovi tih podataka služba u Fondu sastavlja evidenciju. Jasno je da se pomoći ne može dodjeliti nikome bez službenog podatka o stradanju. U početku se pomoći davala prema prispeću obavijesti, a sada se daje prema datumu ranjavanja, odnosno pogibije. Stoga nagašava gda Stanić, nije opravданo nezadovoljstvo prema Fondu, jer je on tek posljednji u ovom lancu. Kadak se zaostoj dogodi i zbog promjene adrese korisnika pomoći, pa su stoga imenovani povjerenici Fonda i otvoreni akreditivi u Osijeku, Vinkovcima i Zadru a uskoro će biti i u Opatiji i Otočcu. Stoga bi trebalo svaku promjenu adresu prijaviti Fondu.

Važno je naglasiti da će svi stradali, odnosno njihove obitelji dobiti pomoći koja im pripada, ali uz ažurniji angažman onih koji moraju dati podatke Fondu. Korisnici pak moraju imati strpljenja i zbog toga što Fond isplaćuje pomoći u skladu s prilivom sredstava koja dobiva od dragovoljnih priloga.

M. K.

ZAJEDNIČKA OBRAНА DOMOVINE

Uloga češke nacionalne manjine u domovinskom ratu

Udaruvarskom kraju žive Hrvati, Srbi, Česi, te još neke nacionalne manjine. Taj prirodno bogat i lijep uglavnom poljoprivredni kraj, omeđen Papukom – Garicem i Bilogorom, nastanjuju prednici češke nacionalne manjine u 32 sela. U nekim od tih sela čine većinu stanovništva.

Doselivši se u ove krajeve u vrijeme Austro-Ugarske, žive većinom u mješovitim selima s Hrvatima – starosjedionicima – graničarima. Tu već 150 godina živi oko 8–9 tisuća Čeha koji se bave poljoprivredom, nekim obrtom ili su pak zaposleni u industriji prehrane i metalne prerade. Njegujući svoje nacionalne tradicije, jezik i kulturu, uvijek su složno živjeli sa svojim susjedima Hrvatima, Srbima i ostalima. Ali ugroženi nikada nisu bili. Marljivim radom i stvaralaštvom ispunjavali su svoje življenje. Zavoljeli su zemlju Hrvatsku i oplemenili je radom, znojem pa i krvljivim kradom, znojem pa i krvljivim kradom, kada je trebalo braniti. To je bilo njihovo geslo i opredjeljenje koje su dozakali i danas u borbi za suverenu i slobodnu Hrvatsku kao svoju jednu domovinu. Od onog tragičnog dana u kolovozu i mučnog napada četnika iz susjednih bilogorskih sela na Ivanovo Selo koje nastanjuju od 1827. godine isključivo Česi, od one noći kada su milicioneri srpske nacionalnosti zapucali na svoje kolege Hrvate i kada su mnogi Srbi iz Daruvara napustili grad i odmetnuli se u šume Papuka, Česi su za jedno s Hrvatima uzeli oružje i ruke. Brojni su se Česi uključili u redove policije i ZNG-e (čine dvije trećine njenog sastava u tom kraju) i suprotstavili se četničko-armijskoj agresiji na Hrvatsku. U vrijeme zrestoskih minobacačkih i artillerijskih napada četnika s položaja

iznad samog grada, Česi su, osim rijetkih pojedinaca, ostali braniti svoj grad i svoj dom.

Nogi su im domovi porušeni i oštećeni, mnoge su žrtve pale, jer neprijatelj je imao namjeru da odvoji češku nacionalnu manjinu od borbe za hrvatsku zemlju. Ni svakodnevnim uzbunama, raketiranjima iz juga zrakoplova koji su unosili strah i paniku nije uspio u svojoj nakanji. Naprotiv, jačao je odlučnost ovih hrabrih ljudi da ustraju u borbi i oduprse velikosrpskoj agresiji. Cijeneći sudjelovanje velikog broja pripadnika češke manjine u otporu agresiji, Vlada je donijela odluku da se uz 52. bataljun ZNG-a, u kome vecinu čine Česi, stvari još jedan 79. samostalni bataljun. Tako je 16. prosinca u daruvarskom kraju stvoren bataljun u kome je sudjelovalo 52% Čeha, 48% Hrvata i 7 Srba dobrovoljaca. Bataljun je djelovao sve dok i posljednji četnik nije bezglavo pobegao s Papuka i Bilogore ostavivši za sobom prazna srpska sela, pustoš i stravu. Došao je i željno očekivani dan slobode za daruvarski kraj. No, ostale su porušene i oštećene kuće, škole, vrtići i industrijski objekti, ostale su mnoge izvješene smrtnovnice na ulicama grada i sela, neobranjive kuruzi, neeksplodirane mine i granate, stoka koja gladna luta poljima i šumama ispod Papuka i Bilogore gdje od postavljenih mina vrea smrт. Ostali su grobovi sedmorice ubijenih u Ivanovu Selu koji zbog četničke kanonade nisu mogli biti sahranjeni na mjesnom groblju već usred sela. Ostala je uspomena na brojne mrtve i ranjene pripadnike hrvatske i češke nacionalnosti. No, vratio se život gradu koji je mjesecima istrajavao bez struje i vode, u mraku i pod kanonadom mina i granata i danonoćnim uzbunama okupatorskog zrakoplovstva.

Danas složno, kao i u ratnim danima, ovdje žive Hrvati i Česi i svi koji su ostali. S istom odlučnošću i oduševljenjem prihvatali su se obnove razrušenih kuća, škola i industrijskih pogona. Prihvatali su se berbe kukuruz, oranžna zemlje da bi sutra s vlastim radom i znojem osigurali opstanak i bolji život u miru i slobodi. S pravom se može reći i s ponosom priznati da su Česi malobrojna, ali ovoj zemlji odana narodna skupina. To su pokazali svojim sudjelovanjem u borbi jučer i obnovi danas. To im daje pravo da budu zastupljeni u svim struktura ma država kao ravnopravni građani suverene i neovisne Hrvatske.

ZDENKO CERHA-ZEKO

OBUKA PO NATO SUSTAVU

U posjetu Centru za odgoj i obuku Hrvatske vojske u Puli

Vojarna na Muzilu sa svim svojim objektima je pretvorena u Centar za odgoj i obuku Hrvatske vojske i ovdje zajedno žive i uče hrvatski novaci i njihovi zapovjednici. Pred Centrom je ambicija da postane najveće i elitno mjesto na kojem će se odgajati naša vojska.

Svaki je početak težak, tako govore naši sugovornici: zapovjednik Centra Vedran Antonini, inače kapetan bojnog broda, zapovjednik nastavne mornaričke bojne Nikola Prižmić, zapovjednik bojne za RZ i PZO Feri Toth i nastavnik domovinskog odgoja Bože Kovačević. Skromna oprema i ambiciozan nastavni program po NATO sustavu po kojem se odgaja prva generacija novaka provlači se kroz odvojeni razgovor koji smo vodili s njima. Entuzijazam svih koji rade u Centru i silna motivacija kod svih novaka koje smo susreli, govore da će sa ovoga mesta uskoro početi izlaziti generacije moderno školovanih i domoljubno odgojenih vojnika.

U prvih mjesec dana nakon otvaranja Centra ovdje su bili dosluženici, a prva generacija novaka dala je svečanu prisegu 9. ožujka. Nastavnim planom je predviđeno dva mjeseca temeljne obuke, nakon koje slijedi specijalistička, dijelom ovdje a dijelom u drugim centrima za odgoj i obuku Hrvatske vojske. Pješaštvo i mornarica ostaju na Muzilu. Nastavni program određuje Glavni stožer Hrvatske vojske, a provodi se po NATO sustavu, primjerom demokratskim društvinama kakvo je sada naše. Nastavnici ističu da je ovaj program njemački model NATO sustava. Obuka je intenzivna, ali njeni izvodači imaju više inicijativu u radu. Vojnici poslijepodnevna imaju uglavnom slobodna i sada se intenzivno radi na osmišljavanju slobodnog vremena. Upravo je zaposlena i animatorka kulture koja za početak uređuje knjižnicu.

Vojnici mogu, ako žele, izlaziti svakodnevno u grad ili se ostati baviti za sada samo športom.

U okviru nastave vojnici slušaju domovinski odgoj u kojem obraduju hrvatsku povijest nekoliko sati tjedno. Prof. Neala Ambrosi Randić brine o mentalnom zdravlju novaka kroz predavanja usmjerena na psihološku pripravu voj-

Zapovjednik Centra za obuku na Muzilu

nika i individualne razgovore, bilo na zahtjev samog vojnika ili na njenu inicijativu.

Dr. Dubravko Martinović, načelnik saniteta Centra, sjeća se početka rada u uništenim i praznim ordinacijama koje su danas opremljene svim potrebnim instrumentima i opremom koju je uspio dijelom nabaviti od donatora. Pomalo se vraća pravim liječničkim poslovima, koju mu, kako naglašava, s ovim momcima ne predstavljaju problem.

Usredistu vojarne susrećemo skupinu ozajenjenih vojnika koji su se upravo vratili sa vježbe gadašnja. Pješačili su dva puta po deset kilometara i sada nadopunjivo ručak hamburgerima iz improvizirane kantine.

Razgovaramo s trojicom nasumice odabranih kršnjih momaka. Željko Žiganto je iz Opatije, ima devetnaest godina, kao i većina momaka njegove grupe novaka. Dobio je prošle godine poziv od jugovojnske, ali je upisao fakultet i dobio odgovor. Kada je čuo da se u Pulu upućuje prva klasa vojaka, dragovoljno se prijavio. Ovdje je sve super, kaže, a ako i ima nekih zamjerki, to se ne računa. Jednom mjesечно ide u Opatiju, a išao bi češće ali mora plaćati autobus iako je vojnik. Njegove kolege voze se od Rijeke do Splita brodom i ne plaćaju kartu. Pulski autobusni prijevoznik, međutim, ne daje ustupke vojski.

Denis Krpetić je Splićanin koji baš ne voli Pulu i Puljane ali je zadovoljan što nije morao skinuti naušnicu kada je došao u Centar. Uostalom, naušnicu nosi i njegov desetnik. Skida je jedino kada odlazi na teren, samo zato da se ne ozlije.

Ante Katić je takoder uspio odgoditi služenje jugovojnske uz pomoć potvrde da studira ali je sada došao u Pulu. I njemu je super u Hrvatskoj vojski, nema zamjerki na zapovjednike ni na što drugo. S prijateljima ujviek nade sadržaje kojima ispunji slobodno vrijeme.

MIRJANA KURETIĆ

SVJETSKA VOJNA ELITA U HRVATSKOJ

Tko su vodeći ljudi mirovnih snaga?

Unatoč stalnim neprijateljskim napadima, na većini bojišta velika operacija UNPROFOR teče po planu a Mirovne snage se razmještaju prema ranije utvrđenom rasporedu u 18 općina Hrvatske koje će u potpunosti biti pod njihovom zaštitom i u četiri koje će to biti djelomično. Najveći dio Mirovnih snaga stiće do kraja ovog mjeseca a preostali početkom svibnja. Kako će tada izgledati plan operacije UNPROFOR i tko će zapovijedati pojedinim dijelovima?

Na čelu cijele operacije je već dobro poznati indijski general dopukovnik Satish Nambiar. Potjeće iz ugledne obitelji iz indijske države Kerala, a u vojno učilište krenuo je još 1956. godine. Otad je njegova karijera u stalnom profesionalnom usponu. Dva je puta (1965. i 1971.) ratovao na Indijskom polukontinentu, doktorirao je, neko vrijeme bio u diplomatskoj službi u Londonu, usavršavao se u Australiji a na sadašnji položaj došao je s mjesta šefa štaba za ratne operacije Indijske vojske. Sve to govori da se radi o iskustnom, obrazovnom i uspješnom časniku koji će znati ispuniti sve zadatke koje će mirovna operacija i UN stavljati pred njega.

Pedesetšestogodišnji general hindujere u Indiji je ostavio suprugu, sina i kćer a za svoje iznenadno imenovanje za glavnog zapovjednika UNPROFOR-a doznao je 24. veljače. Da se ne radi o zahvalnom zadatku govor i podatak da je imao samo dva mjeseca za organizaciju cijele operacije, dolazak vojnici, uređivanje njihovih baza i sve ostale pripreme kako bi mirovne snage krajem ovog mjeseca i službeno preuzele kontrolu nad područjima za koja su zaduzene.

Njegov zamjenik je francuski general Philippe Morillon. Prema podacima iz njegove službene biografije, također se radi o časniku s velikim vojnim pa i ratnim iskustvom i uspješnom karijerom. Pedeset sedmogodišnji general rođen je u marokanskom gradu Casablanci a kao mladi časnik, specijaliziran za oklopne jedinice, diplomirao na slavnoj francuskoj vojnoj akademiji Saint-Cyr. Sudjelovao je u alžirskom ratu gdje je zapovijedao vodom u čuvenoj Legiji stranaca, nakon toga

stekao je i diplomu elektro-inženjera i prošao brojne dužnosti u francuskoj vojsci, od zapovjednika raznih bataljuna preko zapovjednika divizije i časnika u Glavnem štabu Kopnene vojske u Parizu do načelnika I. štaba francuske armije u Metzu, gdje ga je krajem zime ove godine zateklo imenovanje na sadašnju dužnost.

Prije nekoliko godina bio je kao brigadni general i zamjenik podsekretara za međunarodne odnose u Ministarstvu obrane Francuske. Tada je obavljao i dužnost predsjednika francusko-jugoslavenskog Komiteta za suradnju u pitanjima naoružanja. General Morillon je nositelj niza najviših francuskih odlikovanja, među kojima je i najcjenjenije - Legija časti. U privatnom životu zaljubljenik je u jedrenje. Već je prejedrio Atlantik od Portlanda do Francuske a želja mu je da u jedrilici jednom oplovi svijet. U nujužem zapovjedništvu mirovne operacije, uz generale Nambira i Morillona, još je nekoliko osoba. Načelnik Glavnog stožera Mirovnih snaga UN je kanadski brigadni general Lewis McKanzie, glavni operativni časnik danski pukovnik Svend Harders a direktor civilnog dijela operacije Irac Cedric Thornberry. Civilno osoblje misije brojiti će oko 50 ljudi a obavljati će političke, informacijske i upravne dužnosti. Šef vojnih promatrača bit će australski pukovnik John Wilson, koji je s časnicima za vezu UN među prvima stigao u Hrvatsku. Glasnogovornik misije je Frederick Eckhardt a Grk Dimitrios Suros bit će pomoćnik glavnog zapovjednika za administrativne poslove. U sklopu UNPROFOR-a djelovati će i odredi civilne policije u kojima će biti 530 ljudi na čelu s norveškim pukovnikom Kjellom Johnsonom.

Prema zasad poznatim podacima, ukupno će u mirovnoj operaciji biti angažirano 13.240 vojnika i časnika, 521 policijski promatrač i 542 civilna službenika. Glavni štab UNPROFOR-a je u Sarajevu, u zgradbi PTT Inženjeringu, a dizanjem zastave Ujedinjenih naroda u funkciju je stavljen 25. ožujka. A prema rječima generala Morillona, Glavni stožer Mirovnih snaga neće se premještati iz Sarajeva zbog početka rata u Bosni i Her-

ŽELJKO BUKŠA

Pravu narav i čud okupatora prepoznao je čitav Hrvatski narod u domovini i dijaspori. Da je oružana sila okupatora komunistička genocidna soldateska, a njeni saveznici profašističke srpske grupacije, spoznala je od samog početka i malobrojna zajednica Hrvata u Boliviji.

Tako je s dalekih i visokih Anda u slavonsku ravnicu i na ostala hrvatska ratišta stigao i Mario Katusić, suprug i otac dvoje djece iz

S VISOKIH ANDA U RAVNU SLAVONIJU

COCHABAMBE drugog po veličini grada u Boliviji. Profesor sociologije svoje životne i profesionalne planove oduvijek je vezivao za Hrvatsku i Zagreb. Kada je počela agresija na Domovinu, nije se moglo čekati kraj rata i bolja vremena za poslovne planove.

Prisjeća se Mario i okrutne kazne smrću koju je plemeniški sud izrekao kradljivcu lame. Presuda je izvršena kolektivnim rituallim udarcima nogom u prsi osudenika pred cijelom zajednicom.

Koliko je strogo ali pravedno i razvijeno osjećanje ovog indijanskog plemena za pravednost i etičnost. Koliko je srpska vojska potonula duboko ispod svake civilizacijske razine srozavši se u mračnu, krvoločnu i pljačkašku soldatesku kakva nije videna u novije doba nigdje od Kitaja do Bolivije.

Tko će kazniti ovo suludo otimanje tude zemlje i imovine?

Učinit će to Bog i hrvatski vojnik, jer pravda se mora izvršiti — to su odavno spoznali i QUECHUE s visokih Anda.

IVAN BEŠ

PRIZEMNE LAŽE JUGOARMIJE

Neprijateljske snage puštene da mirno odu iz blokiranih vojarni u Hrvatskoj, uz obećanje da neće biti korištene za agresiju na Hrvatsku, ponovno napadaju našu domovinu

Ulaži su kratke noge — narodna je poslovica koja se još jednom potvrdila prilikom odlaska jugoarmije iz Hrvatske. Ovih se dana sve češće potvrđuju da su samo nekoliko mjeseci stara obećanja neprijateljske vojske kako svoje snage — puštene da mirno i sa cijelokupnim naoružanjem odu iz blokiranih vojarni u Hrvatskoj — više neće koristiti za agresiju na Hrvatsku — bila obična laž. Ali na laži smo, barem kada su u pitanju dogovori s JA, već navikli.

Vrijeme je pokazalo da je jugoarmija time samo htjela oslobođiti svoje snage koje će još dobro poslužiti za popunjavanje onih koje im je Hrvatska vojska prorijedila na ratišta. A svoja obećanja su, najvećojatnije, zaboravili čim su stigli na privremeno okupirani teritorij, gdje je obično prestajala i pratnja europskih promatrača.

Tako je nedavno otkriveno da se dio pripadnika i oružja riječkog korpusa, koji je nakon podužih pregovora s Hrvatskom vojskom u jesen prošle godine mirno otišao iz Rijeke, pojavio na ličkom bojištu ali ovaj put u sastavu bihaćkog korpusa. Očito, radilo se o još jednom pokušaju mazanja očiju Hrvatskoj i međunarodnoj javnosti.

A i general zborna Anton Tus, načelnik Glavnog stožera Hrvatske vojske, upozorio je ovi dana da se neprijateljska strana ne pridržava krajem prošlih godina sklopljenog sporazuma. Prema njegovim riječima, bivši zagrebački korpus pretvoren je preko noći u bihaćki, pojačan još nekim dijelovima drugih dok je većina bivšeg riječkog 13. korpusa jugoarmije isto tako brzo preimenovana u trebinjski korpus stacioniran oko Dubrovnika. Njihovi pripadnici i dalje sudjeluju u agresiji na Hrvatsku iako je bilo dogovorenovo da se nakon mirnog odlaska iz Hrvatske više ne uključuju u ratne operacije, napomenuo je general Tus.

Znajući koliko neprijateljska armija malo drži do svojih obećanja i potpisanih sporazuma (dovoljno je samo prisjetiti se 15 potpisanih i prekršenih primirja) takvi postupci više i ne čude ali je potrebno na njih upozoriti u vrijeme kada nas očekuju novi pregovori i dogovori s neprijateljskom vojskom, koja bi konačno, paralelno s dolaskom Mirovnih snaga Ujedinjenih naroda, trebala napustiti Hrvatsku. Pogotovo stoga što je agresorska vojska, pretvarajući se preko noći u teritorijalnu obranu čije će oružje ostati skriveno u blizini, već dokazala da će i sada učiniti sve da zaobide dogovor i mirovni plan UN koji predviđa potpunu demilitarizaciju područja pod zaštitom UN.

Z. B.

KAD NA RATIŠTU ZABOLI ZUB

Improvizirana stacionarna ambulanta u podrumu na letovaničkom ratištu

Izvjestiteljica »Hrvatskog vojnika« obišla je neka od ratišta domovinskog rata s dobrovoljačkom zubarskom ekipom Glavnog stožera Ministarstva obrane

Nekto je morao probiti led i ja sam prvi sjeo na stolicu. Uostalom, ne bojim se zuba. A zašto i

zname i drage doktore stomatologije dr. Branka Radionova, dr. Rifeta Herića i dr. Darka Čajića, te pišem ovih redaka.

Doktora Čajića posebno toplo pozdravljuju, jer on je prvi k njima došao sa svojom bušilicom, za koju Tasmanac u šali dobacuje »kako je zvrndala kao generator«. Vani polako praminja proljetni snijeg iz neba što je pritislo zatišje između dvije agresorske provokacije, a Dida me upoznaje s »najhrabrijim medu borcima, koji za svih boravaka stomatološke ekipе kod njih nije bio na stolici. Ali je Tasmanac zato najduže boravio na vratima ordinacije« napominje. Tasmanac je, koliko se zna, jedini na tom dijelu ratišta 3. operativne zone kojemu nije pru-

žena stomatološka usluga pokretne zubarske dobrovoljačke eiske Glavnog stožera Ministarstva obrane, i to zato što sam nije htio, tvrdi Boris, zamjenik zapovjednika baterije.

– Nikakva nagovaranja nisu pomogla, čak ni kada smo se svi mi uvjerili da doktori doista rade bezbolno, s anestezijom, dodaje Dražen. – I dok se pred vozilom gdje su oni ordinirali stvarao red, a naše skloniste bilo prepuno onih koji su čekali, jer vani je padaо snijeg, Joža zvani Tasmanac, nikako da se ohrabri.

– A ti si se, uskače mu u riječ Damir, koji je prisutnost dr. Čajića iskoristio za popravak tri plombe i jedne »škrbe«, – pohvalio da ti je to bio prekrasan dan, jer si se navadio zubi kao nikada.

– No, nisu oni odmah valili zube. Pokušali su prije popraviti sve što se moglo. Vadilo se tek kada se merala, umeće Marijan, pomoćnik zapovjednika baterije.

– Meni su, na primjer, sa zlatnim »čavlima« rekonstruirali krunu, koja je bila na rubu da propadne. Morao sam zbog toga u Zagreb, u ordinaciju dr. Radionova, ali isplatilo se, sve je spašeno.

– Pojavili su se jednoga dana s kombijem i smjestili na samom vatrenom položaju, uniješći lagantu konsternaciju medu borcima, jer većina ih se bojala zuba. Dotad smo imali dosta problema sa zubima, budući da ljudi nisu sanirani došli na frontu, a u ovim uvjetima lako može doći do zubobolje. Kakva je to vrsta boli i

što ona znači za bojnu gotovost boraca, i sami znaće. U studenom i prosincu morali smo ljude voziti u Karlovac, najčešće na Švarču, što je bilo vrlo opasno, ili u Zagreb. Uz to, uvijek je bilo problema tko je kada dežuran. Međutim, nije nam palo na pamet da sami zatražimo pomoć. Zapravo, nismo ni znali da su formirane stacionarne i pokretne dobrovoljačke stomatološke eike, svjedoči Boris.

Doista, i u Borongaju se ubrzno formirao podugaćak rep onih koji su shvatili da im je to šansa da se osiguraju od eventualne zubobo-

ze i visoko profesionalne usluge, čak i u slučajevima najlošenijih stomatoloških problema, kaže Dobrinić.

Možda i važniji od same činjenice da su nam svima sredili zube, a uskakali su i pri pružanju prve pomoći ako je ustrebalio, bio je taj psihološki moment nijihova dolaska. Nijihov boravak kod nas i isčekivanje kada će ponovo doći, druženje s njima, pri čemu su nam

Pokretna ambulanta

Dentistička intervencija u maskirnoj uniformi

Zub se može popraviti i bez zubarske stolice

Seoska kuhinja – stacionirana zubarska ordinacija

Drveni sanduci za streljivo pokazali su se pogodnom ambalažom za prijenos instrumenata i lijekova.

– I više od toga; kao i na karlovačkom dijelu ratišta, gdje su se uslugama, osim artiljeraca, okoristili i protuavionci, te tamošnje lokalno stanovništvo, i u Borongaju su civilni molili da i njih prime u ordinaciju. Jer, napokon, zahvatili su bili besplatni. Prednost su, dakako, imali borci, ali eike liječnika prve i zapravo, do sad jedine naše zubne ordinacije na kotačima, izlazile su i njima ususret.

pružili svoje prijateljstvo, ispunio je ljudima vrijeme. Bilo je materijala za prepravljivanje i zafrkanciju, za viseće na vlastitim i tudi račun, što je u doba primirja vrlo važno. Primili smo ih kao prijatelje i oni su se takvi ma pokazali, a pri tom su ostali profesionalci u svojim poslu, napominje Boris.

Razlog za smijeh bilo je i zbog gotovo nevjerojatnih rekorda koji su u takvoj situaciji nastajali zbog ratne

doktrine da se odmah sve sanira i dovrši započeto: Krešo sa svojih osam izvadenih zuba u jednom danu rekorder je 3. haubičke baterije 203; Branko je imao složen problem očnjaka uraslog u sinus i zbog toga glavobolje, a važan je na bateriji; Miljenko toga dana nije htio voziti obveznu turu »jer mora ići kod zuba...« i tako redom. Ipak, apsolutni rekorder terena jedan je borac, kome je Rifet Herić, voditelj mobilne eike stomatologa, nažalost, zaboravio ime, a koji je pristao da mu u jednom danu izvade čak 16 zuba! I zbog toga je tri puta išao u red i na stolcu svaki puta izdržao i po 40 minuta, riješivši se končano »groblija« u vlastitim ustima.

Svi ti rekordi, sva iskušta i svaki zahvat pedantno su unijeti u dnevničke eike i poslužit će ubuduće u stvaranju naše vojne stomatološke doktrine, podjednako u ratnim kao i u mirnodopskim prilikama. Sada se zna – bio je to dragocjen pionirski pothvat, potaknut dobrovoljačkom inicijativom grupe samostalnih stomatologa i zubnih tehničara iz njihova republičkog udruženja, a na službeni dopis o njihovim besplatnim uslugama i kroz to djelatnoj pomoći domovini u njezinoj obrani, Glavni stožer Hrvatske vojske povoljno je odgovorio početkom listopada. Bilo je to »zeleno svjetlo« za nešto u čemu tada nismo imali iskustva, priznaju odgovorni.

MIRJANA ŠIGIR

ČAVOGLAVE

Ponosni gorštaci
na braniku
domovine

Čavoglave, selo o kojemu nikada nitko nije rekao ništa, a niti napisao ništa. Kad krenete iz Drniša cestom prema Splitu, na lijevoj strani je planina Svilaja, a na desnoj brdo Moseć. Cesta vijuga uz rijeku Čikolu i rijeku Vrbu i tako dolazimo do Čavoglava, prelazimo preko Muča te stizemo u drevni Klis gdje se pruža pogled na tvrdavu Petra Kružića. Čavoglave su od Drniša udaljene 17 km prema Splitu. Drniš i cijela Dalmatinska zagora piju vodu iz Čavoglavca. Nijedna vlast o Čavoglavcima nije nikada vodila računa, čavoglavci su uvijek vlastima uredno plaćali porez ali o toj vlasti nisu previše brinuli. Čavoglave su 1890. imale 1100 stanovnika, a danas tek 200. Za vrijeme II. svjetskog rata Čavoglavci nisu bili ni u ustašama, ali bogme ni u partizanima.

Prema kazivanju dr. Ivana Matića koji mi je puno pomogao u sastavljanju ovog teksta, njegov djed Ivan Matić Tomalović rukovodio je svojom vlastitom milicijom iz čega proizlazi da se nijedna vojska nije nikada zadržala u tom selu. Za vrijeme II. svjetskog rata partizani su obitavali u Pribudama, a u Klijavcima su bile ustaše. Nitko od njih nije dolazio u Čavoglave osim što su im Čavoglavci davali stoku, a partizani su za tu stoku Čavoglavcima davali potvrde tako da je selo nakon rata »vrvilo« od partizanskih potvrdar.

Selo se izvorno zove Čevoglave i danas stari seljak u selu kazuje »Čevoglave« što dolazi od čevo [staroslavenski izvor] glavica [brežuljak]. To znači da oko selā ima puno glavica i brežuljaka, te čeva – izvora.

Glavni izvor je rijeka Čikola koja izvire u samom selu i protječe kroz selo. Kroz selo protječe i rječica Vrba. Ona izvire kod Muča i ulijeva se u Čikolu. U selu je žarulja gorjela

prije nego u Drnišu i to na pogon preko vlastitog agregata u Mlinicama.

Ljudi u Čavoglavama su snažni, srasli s prirodom i ne treba se čuditi što ih je tako puno rasuto po cijelom svijetu. Dr. Ivan Matić mi kazuje da je samo iz korijena njegovog djeda izraslo 50 intelektualaca svih profila.

Čavoglavci su privrženi obitelji, svom domu i svim se svake godine vraćaju u Čavoglave da bar nešto pomognu u obnovi doma i obradi zemlje. U Australiji živi Ante Đabro, veliki umjetnik i kipar, rođeni Čavoglavčanin koji je doživio tu čast da bude dobitnik FULBRIGHT stipendije. Britanska kraljica Elizabeta II. bila je na otvorenju njegovog spomenika pomorcima u Sydneyu za proslave nezavisnosti australske države.

Ivan Matić mi je rekao da namjeravaju predložiti gradu Šibeniku da on izradi spomenik hrvatskom kralju Petru Krešimiru. U Čavoglavama se uvijek borilo s prirodom i umiralo s njom. Seljak tog podneblja je duboko religiozan i priroda je nesumnjivo potakla i čvrstocu i hrabrost Čavoglave su 5 km udaljene od mauzoleja velikog hrvatskog kipara Ivana Meštrovića. Meštrovićevo selo Otavice udaljeno je 10 km, a u selu Korosiće prema Splitu rođen je Ante Topic Mimara. Iz Čavoglava korijene vuku i Gotovci, pa tako iz tog kraja potječe i veliki hrvatski skladatelj Jakov Gotovac rođen u selu Vinovo Gorje. Njegova opera »Ero s onoga svijeta« zorno prikazuje život pučanstva tog podneblja. Dr. Ivan Matić mi kazuje o puno lječnika, umjetnika i drugih intelektualaca rasutih po cijelom svijetu koji potječu iz Čavoglavca. Tako u samom Pentagonu, središtu američke vojske na službi je i general Gabela, rodom Čavoglavac. Mnogi Čavoglavci imaju i vojne povijesti tako da se svi oni najviše ponose službom u staroj austro-ugarskoj vojsci.

NEVEN VALENT-HRIBAR

VOJSKA JE BITAN ČIMBENIK DRŽAVNE POLITIKE

Razgovor s dr. Franjom Tuđmanom, Predsjednikom Republike Hrvatske i Vrhovnim zapovjednikom Hrvatske vojske

HV: Za svega godinu dana od prvih otvorenih sukoba sa srpskim pobunjenicima u Hrvatskoj (Plitvice, Pakrac, Borovo Selo) tijekom domovinskog rata stvorena je Hrvatska vojska. Kako biste, kao Vrhovni zapovjednik, prokomentirali taj jednogodišnji period ubrzanog stvaranja Hrvatske vojske, oružane sile kao jednog od izraza državnog suvereniteta Republike Hrvatske?

– Na prvi pogled, sve je vrlo jednostavno. Pobijedili smo u domovinskom ratu. To je ono najvažnije. Pobijedili smo u nametnutom ratu, a da su najpozvaniji, najučeniji vojni stratezi prognozirali upravo suprotno. Znajući za brojnost i opremljenost suprotne strane, u svojim procjenama nam nisu davali nikakve izglede za uspjeh. Tačke su prosudbe bile uvriježene i u Evropi i u svijetu, na osnovi njih vodena je politika. Ne smijemo zaboraviti da su tada mnogi europski i svjetski čimbenici bili zainteresirani za očuvanje Jugoslavije, pa im je stoga i odgovaralo da naša obrana ne uspije. Godišnjica je otvorenog rata potiv Hrvatske, ali agresija je započela već u kolovozu 1990. godine. Osim međunarodnih čimbenika ni mnogi unutrašnji čimbenici, čak i u okviru demokratskih snaga koje su iznijele demokratske procese, pa čak i u redovima vladajuće stranke, naročito u redovima oporbe, nisu razumjevali situaciju u kojoj smo se nalazili i često su bili kritični prema politici koji smo tada vodili i koja je dovela ne samo do toga da porazimo agresora, nego da »uspusti« izvojimo međunarodno priznanje. Da bismo sve to postigli morali smo, s jedne strane pregovaratati i u zemljama i u svijetu, te istovremeno u vrlo nepovoljnim uvjetima, stvarati Hrvatsku vojsku. Zato treba otvoreno reći da smo izvojivali pobedu nasuprot svim prosudbama o odnosu snaga i mogućnostima.

HV: Kako biste prokomentirali tezu da je rat u Hrvatskoj bilo moguće izbjeguti?

– Rat u Hrvatskoj je apsolutno mogao biti izbjegnut da smo odustali od cilja stvaranja samostalne i suverene

Hrvatske. Budući da Hrvatska demokratska zajednica, politička snaga koja je dobila demokratske izbore, nije oduštala od toga nego je težila ostvarenju samostalne i suverene Hrvatske, onda taj rat nismo mogli izbjegći premda smo činili sve da do rata ne dode. Mnogi nas nisu razumjevali kad smo predlagali da se jugoslavenska državna kriза riješi bez rata, pretvaranjem federacije koja je bila za sve neprihvatljiva, u konfederaciju, savez suverenih država. Optuživali su me da želim sačuvati Jugoslaviju ili da želim stvoriti neku tre-

u mnogocemu bio ispod razine Ustava iz 1974. godine. Da su tada i ove dvije republike pristale na naš prijedlog, onda bi Srbija i JNA teško mogle povesti rat protiv četiri republike istovremeno. Kada analiziramo uzroke rata protiv Hrvatske, nalazimo mnogo čimbenika i unutrašnjih i vanjskih. Jedan od presudnih međunarodnih čimbenika je bio stav da neće biti međunarodne intervencije u slučaju agresije na Hrvatsku, što je, nedvojbeno, dalo poletu ratnohuškačkim krugovima u Beogradu.

HV: Znači da je Hrvatska podnijela najveći teret raspada jugoslavenske zajednice, jer se prva aktivno suprotstavila velikosrpskoj ekspanzionističkoj politici?

— Da. Hrvatska je bila u daleko ne-povoljnijem položaju nego bilo koja druga republika. Jer, kao što je poznato, u Sloveniji je bivšoj komunističkoj, ali i novoj demokratskoj vlasti, ostavljeno naoružanje teritorijalne obrane, dok smo mi u Hrvatskoj bili potpuno razoružani prije nego što smo došli na vlast. Osim toga, sastav ondašnje hrvatske policije bio je potpuno nesrazmjeran sastavu hrvatskog pučanstva. U tim i takvim okolnostima mi smo morali stvarati svoju policiju i vojsku. Tada je kod dijela javnosti postojalo nerazumijevanje zašto smo pregovarali s Beogradom. Razgovori s Miloševićem i Kadrijevićem bili su vođeni u tu

HV: Hrvatska je, dakle, imala opću strategiju državnog osamostaljenja posredstvom političkih pregovora, ali je istovremeno stvarala svoj obrambeni ustroj?

- Do rata je došlo zato jer nismo odustali od svog cilja – stvaranja samostalne, suverene Hrvatske. Upravo zato što nismo popuštali zahtjevima da odustanemo od tog cilja, nismo bili spremni da utežem pogledu slušamo neke savjete unutar i izvan zemlje. Potrebno je nešto, reći o ondašnjim političkim prilikama. Beogradska je politika integrirala dvije struje velikosrpsku i jugoslavensku koja je još bila vezana za AVNOJ, jugoslavensku, titovsku politiku. Za nju je bilo prihvatljivo da se Slovenija osamostali, da ode iz federacije, jer je ona, tobože, stalno stvarala probleme, a da se Hrvatska zadrži u okviru ostatka Jugoslavije. U tim i takvim okolnostima mi smo sa Slovenijom uspjeli stvoriti zajednički plan, da idemo zajednički u preobrazbu jugoslavenske federacije u konfederalni savez i da tako dodemo do samostalnosti. No, tada za takav projekt nismo uspjeli pridobiti Makedoniju i Bosnu i Hercegovinu. Nasuprot našim prijedlozima oni su predložili svoj plan koji je na intervenciju u Hrvatskoj i Sloveniji bila poželjna kako bi se sprječio separatistički pokret. U tom kontekstu su onovremeni prijedlozi i planovi napada na sve objekte tzv. JNA u Hrvatskoj bili rezultat diletantizma ili pak nepoznavanja općih okolnosti, odnosa snaga u zemlji i svijetu ili čak djelovanja provokatora. Pregovore sa Srbijom i tzv. JNA vodio sam jer sam bio svjestan da postoji neko opće jedinstvo između Srbije i tzv. JNA, ali u to vrijeme ono još nije bilo potpuno. Kadrijević i grupa generala oko njega je bila sklona nekom jugoslavenskom rješenju, što znači u stanovitom smislu i konfederalnom, nasuprot onom izrazito velikosrpskom, četničkom rješenju. Na toj je crti vodena politika. Znači, trebalo je ne dopustiti njihovo potpuno spajanje, odlaganje njihovog jedinstva dok ne stvorimo svoje snage s kojima im se možemo suprotstaviti. Mi smo morali djelovati postupno, pa je u okviru ondašnjih zakonskih mogućnosti, stvoren Zbor narodne garde, tada još kao sa-

tavni dio MUP-a. Ondašnji politički stav međunarodne zajednice je bio u potpori demokratskim procesima, bez izdvajanja Hrvatske iz Jugoslavije. Kada smo organizirali Prvu smotru Zbora narodne garde, onda su pojedinci tak i iz redova hrvatskih oporbenih stranaka govorili kako je to nepotrebno paradiranje, ne shvaćajući i u pravom i u materijalnom smislu da je to bio put stvaranja Hrvatske vojske, hrvatskih obrambenih snaga. Imajući stalno pred očima cilj dosezanja samostalne i suverene Hrvatske, ali tako da se u tome cilju stalno uskladujemo s međunarodnim i međunarodnim okolnostima, političkim čimbenicima s kojima se moralo računati, u tome smo uspjeli. IV: Hrvatska vojska je stvorena u domovinskom ratu, koji je započeo de facto s okupacijom cijelokupnog državnog teritorija Republike Hrvatske?

— Hrvatska je stvarala i naoružavala svoje oružane snage tijekom domovinskog rata. Rezultat je to općeg nacionalnog preporoda i svehrvatskog hrištenja, onog u domovini i iseljeništvu, a se stvori samostalna i suverena hrvatska država, ali i svrhovitosti politike koju smo vodili. Neprijatelji Hrvatske radiли су svoju politiku na kombiniranju vojničkih udara s političkom akcijom svrgavanja legalno izabrane demokratske vlasti u Hrvatskoj, s namjerom da se na vlast dovede jedna Marionetska garnitura s ciljem održanja Jugoslavije po svaku cijenu. Uspjeh naše politike u strateškom smislu je da smo izbjegli opći rat u onom trenutku kada bismo, zbog neravnopravnog odnosa snaga, zasigurno bili poraženi. Vrijeme je radilo za nas, opći raspad socijalizma u svijetu i naša politika je uzdrmala strukture tzv. JNA u Hrvatskoj, a mi smo se, usprkos svemu opredjeli i naoružavali. Istovremeno smo uspjeli u tome da HDZ, bez obzira na sve slabosti, bude stranka koja svojom većinom u Saboru donosi odluke politike koju smo provodili.

Program stvaranja hrvatske države nije nastao preko noći, nego je nastao z mog sveukupnog životnog i teorij- kog iskustva, povjesnog promišljanja pa i teorijskog razmatranja izgradnje države pri čemu je vojni element jedan od bitnih.

Kada je riječ o vojnoj izgradnji, išli smo postupno, od policije preko specijalnih odreda policije, Zbora narodne garde pa do Hrvatske vojske. Oružane su snage uvijek instrument državne politike. Nama je bilo jasno da Hrvatsku vojsku moramo stvarati na općem programu pomirenja čitavog hrvatskog naroda. Upravo je to čimbenik

stvaranja Hrvatske vojske, činitelj vojne pobjede koji nam je dao moralne snage da budemo nadmoćni materijalno i brojčano jačem protivniku. U političkom smislu, jedinstvom hrvatskog naroda, vidljivom u stvaranju policijskih, redarstvenih i gardijskih postrojbi, rat je, de facto, dobiven prije nego što su nam časnici iz bivše JNA počeli masovno prilaziti. Mi smo časnici kadaš bivše JNA primili na temelju općeg programa s kojim smo stvarali Hrvatsku, jer smo znali da se 98 posto pučanstva Hrvatske želi svjesno uključiti u stvaranje hrvatske države na svim područjima, pa tako i na vojnom. Uključivanje u redove Hrvatske vojske nije imalo kod svih pojedinaca istu političku težinu, izvornu duhovnu snagu. Pojedini oporbeni stranački privaci govorili su da je vođenje rata potrebno prepustiti isključivo profesionalcima. Da, profesionalci su nam bili potrebni da bismo znali rukovati naoružanjem, ali oružanu silu ne možemo prepustiti naka. Vojska je jedan od bitnih elemenata državne politike, državne samostalnosti i samosvojnosti i ona mora biti odgovorna onoj državnoj politici kojoj narod posredstvom izbora daje povjerenje za upravo tu državnu politiku. Tu je bilo nekih nejasnoća u okviru izgradnje Ministarstva obrane, Glavnog stožera, čak pokušaja izdvajanja Glavnog stožera izvan Ministarstva. Međutim, u razgovoru s odgovornim časnicima, ja sam dao do znanja da je Glavni stožer samo dio Ministarstva obrane za operativne i nastavne poslove, isto tako kao što postoji, primjerice IPD služba, Vojna policija, Kontraobavještajna služba itd. Sve su to sastavni dijelovi Ministarstva u cjelini. Ne može se vojska podrediti samo profesionalnim vojnicima. U demokratskom poretku, kakav mi danas izgradujemo u Hrvatskoj, za izgradnju oružanih snaga u cjelini odgovoran je ministar obrane Vladi, Saboru i predsjedniku Republike.

HV: Jedan od nezaobilaznih dijelova političkog programa stvaranja hrvatske države je i duhovna obnova hrvatskog naroda...

HV: Sto u tom kontekstu znači zahtjev za depolitizacijom Hrvatske vojske?

– Depolitizacija vojske je u tom smislu da unutar same vojske ne možemo dopustiti stranačko nadmetanje. No, s druge strane potrebna nam je politizacija vojske u hrvatskom duhu, što znači da Hrvatska vojska kao jedan od bitnih elemenata hrvatske politike bude u službi hrvatskog naroda i da slijedi državnu politiku. Slijediti državnu politiku znači slijediti politiku one vlasti kojoj je narod dao povjerenje. Pripadnici Hrvatske vojske izvan službe uživaju sva gradanska prava kao i ostali u Hrvatskoj, što podrazumijeva da mogu biti članovi različitih političkih stranačkih struktura.

– Da nismo uskrsli vjeru hrvatskog naroda da je hrvatstvo opstalo i da ono ima pravo na opstanak, ne bismo pobijedili u domovinskom ratu i ne bismo uspjeli stvoriti međunarodno priznatu suverenu hrvatsku državu. Kada biste priupitali bilo koju generaciju živućih Hrvata, samo prije dvije godine, da li će Hrvatska uskoro doći do punine svoje državne samostalnosti, da će imati sve atribute državnosti, mnogi ne bi vjerovali. Bilo je ljudi koji su iskreno zaplakali kada bi prvi puta javio Hrvatski radio ili televizija. No, unatoč tog svenacionalnog preporoda u svijesti hrvatskog naroda postoji nešto čega nemamo dovoljno. Riječ je o državno-

tvornoj svijesti da se Hrvatska spozna kao vlastiti dom, vlastita kuća koju treba graditi i znati očuvati, da nam više nisu drugi krivi za sve, te da o nama samima ovisi kakvom ćemo stvoriti tu hrvatsku državu. Nema države u svijetu bez svih elemenata državnosti u koje spada sve, počevši od državne uprave, pa do državnih simbola Vojna organizacija je vrlo važan element države i, prema tome, ona mora imati svoje borbene odrede, ali i svoje počasne odrede. Ali tu su činjenicu neki visoki hrvatski intelektualci, na žalost, ismijavali kao operetu, kao nešto nepotrebno. Jako mi je bilo dragو kada sam čuo da list »Hrvatski vojnik« ima relativno visoku nakladu. To znači da za vojnu tematiku postoji zanimanje koje je godinama bilo potiskivano.

Duhovna obnova je potrebna hrvatskom narodu da bi shvatio da je država nešto neophodno da bi hrvatski narod, kao i svaki drugi narod, opstao. Od prapovijesti do danas narodi su nastajali i nestajali, bivali pregaženi, assimilirani. Hrvatski se narod ipak održao, ali nije imao punih devet stoljeća svoju samostalnu državu i to je, u stanovačkom smislu, ostavilo traga. Demokratska vlast u Hrvatskoj znači demokraciju u punom smislu riječi i nju treba u svim vidovima razvijati. Isto tako, demokratski poredak podrazumijeva i svijest o odgovornosti za pravni poredak, za ustavni poredak, za izgradnju države sa svim njenim elementima. U tome smislu svijest o državotvornosti mora postati dijelom svijesti svakog hrvatskog čovjeka.

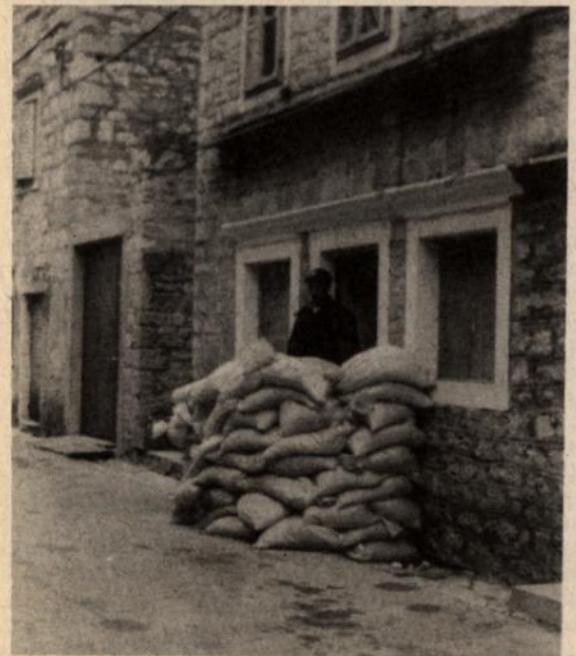
Duhovna obnova podrazumijeva ujedinjenje glavnih čimbenika opstojnosti hrvatskog naroda i glavnih sastavnica hrvatske povijesti u opći nacionalni preporod koji doživljavamo u ove dvije godine i kojeg smo okrunili pobjedom u domovinskom ratu, sa svim žrtvama koje smo pri tom podnijeli. Jedna od bitnih sastavnica tog procesa je da smo od hrvatske ljevice pa do hrvatske desnice uspjeli izvući ono pozitivno i da smo uspjeli hrvatsku politiku povezati s katoličkom crkvom u Hrvata koja je kroz povijest odigrala značajnu ulogu održanja hrvatstva.

Kada govorim o duhovnoj obnovi onda mislim da hrvatski narod u cijelini, svakog hrvatskog čovjeka ponosa, treba ospozobiti da zna da se može osloniti na vlastite snage, ali da mu zato treba i zasukati rukave i napeti svoje stvaralačke snage u svakom pogledu, da spozna da može biti svoj na svome.

**VIDMIR RAIĆ
GORDAN BAJTEK**

BLAGOSLOV SVAKOM HRVATSKOM VOJNIKU

Premda neprijatelj uporno i svakodnevno provokira dan kada smo stigli u Šibenik je bio izuzetak. Nije se pucalo. Mogli smo zato obići dio fronte koju je držao Skradinski bataljun. U Zapovjedništvu 113. brigade, čekajući odlazak u Skradin prelistavam zadnji broj internog biltena. Čitam ulomke iz dnevnika dežurnog časnika. »Provokacije agresora i dalje su zabilježene na području Velike Glave«, »Neprijatelj pali kuće u selu Čista Velika«, »Tri minobacačke granate na Skradin«, »Rafali iz teških mitraljeza iz pravca Gračaca« — naglasci su iz izvješća čiji su završeci, uglavnom uvijek isti: »Naše su snage odbile napad«, odnosno, »Na te provokacije Hrvatska vojska nije odgovarala.« Ipak, obavijest drugačija od ostalih: »18,25 h — jedan neprijateljski zrakoplov je pao (pretostavlja se zbog kvara). Iz Knina kreće helikopter za spašavanje. Naredba Stožera: Ne pucati!«

Udubih se u čitanje biltena, no valja krenuti... Dozvoljen nam je posjet liniji ratišta i javljeno da nas očekuju. Zaputimo se prema Skradinu. Prelazimo skradinski most i tu moramo stati. Provjeravaju naše osobne karte i traže pismenu dozvolu. Pripadnici Hrvatske vojske koji nas provjeravaju doista su revni, ozbiljno obavljaju svoju dužnost. Jer, takva je zapovijed. Nakon kraćeg razgovora u skradinskom Zapovjedništvu idemo dalje, na položaj, u posjet borcima koji brane zalede ovog lijepog gradića. Žurimo, jer želimo napraviti bar nekoliko snimaka dok ima dovoljno svjetla.

Dio puta idemo kolima, pa pješice. Vodi nas Branko Sruk, zvan Doktor. Ostavio je u Šibeniku posao specijaliste medicine rada i pristupio HV. U Skradinu je i lječnik i borac. »U početku smo bili loše opskrbljeni i oružjem i sanitetskim materijalom. Sada koliko-toliko dobro stojimo. Nekako smo nabavili ono najpotrebnije«, priča nam Doktor. Kroz rovove stižemo do prvih položaja. Ovdje su uvjeti života zaista loši. Momci su smješteni u nedovršenim ili razrušenim kućama bez struje i vode, s WC-om u prirodi, po dvadesetak ih spava u jednoj prostoriji na betonu, o grijanju nema ni govora, a TV i radio ne treba ni spominjati. Kažu da im je draga kad dođu novinari, pa su dobro raspoloženi i smijući se govore. »Nije tako strašno. Navikli smo. Pričaju dok za nas kuju kavu na plin. »Svakog od nas dopadne 6 sati straže dnevno. Jedini nam je problem što s ostalih 18. Ali, sad je svugdje tako. Imamo karte, pa nekako ubijemo vrijeme dok čekamo smjenu.« Eto, kartaju uz voštanu svijeću, ponekad pročitaju novine, pričaju svoje životne priče, prepričavaju događaje proteklih dana, kažu da je hrana uglavnom dobra. Iako je teško, ovi zgodni momci uopće se ne žale. Kao i sve nas, muči ih neizvjesnost onog što donosi sutra, ali dobrovoljno su ovdje na položajima, pa ih prihvataju onakvima kakvi su, svjesni da ih ionako ne mogu promijeniti. Začuje se nekakvo puškaranje. »Tako je ovdje stalno. Nema dana kad ne krše primirje, ali ovo je sitnica. Gadno je kad nas gadjaju granatama. Mi pucamo samo kad su naši životi u opasnosti. Takvo je naređenje, objašnjavaju nam.«

Hteli bismo još ostati, ali već je pala noć i moramo se vratiti u Zapovjedništvo. Zbog blizine neprijatelja vozac ne smije upaliti svjetla. Doduše, put već poznaje napamet. U Skradinu je ostalo svega pedesetak stanovnika, a toliko je mračno da je gotovo nemoguće kretati se bez baterijske svjetiljke.

Uskoro saznajemo još jednu zanimljivu priču. Skradinski bataljun ima i svog svećenika. Fra Bone Bilić je službovao u Piramatovcima, sve dok četnici nisu spalili selo i natjerali stanovništvo u zbjeg. Skinuo je tada svećeničku odoru i obukao uniformu. Sada je vojni kapelan i svoje božje poslanje redovito provodi održavajući mise i propovijedi čak na prvim linijama fronte. Kad je stigao u bataljun smetale su mu psovke i huljenje imena svetaca, pa je za svaku obeštima uveo kaznu od 100 dinara, a tzv. fond obeštima namijenjen je obiteljima postradalih boraca. To se pokazalo kao dobar, ali i skup »posao«, jer skupio se lijep novčani fond, a i dečki manje psuju.

Kasno u noć napuštamo Skradin vjerujući riječima fra Bone: »Valja vjerovati u Boga i u pravdu koja će biti izvršena, a zločini kažnjeni. Rat se primiče kraju, zlo će kao i dosad u povijesti biti poraženo, a duša hrvatskog naroda je čvršća!«

VESNA BOŽANIĆ-SERDAR

DUBROVNIK - JUŽNI BEDEM HRVATSKE

Izvjestitelj »Hrvatskog vojnika« posjetio je dragulj hrvatske uljudbe

Danas doći u Dubrovnik doista nije neka osobita hrabrost, ali živjeti i suočiti se s problemima dalekim svega tristotinjak metara kopnenog-zračne linije, gotovo granici s ludošću. Ovdje su poteškoće same po sebi brzonamnožavajuće, generacijsko naslijede. Dolazite li ovamo brodom, tada već znate kako je to jedina veza koja po želji bezdušnog, (č)etnički nadirućeg napadača bilo kada može puknuti, jer sve ostale veze su već razorno presjećene te(n)kovinama srpskog plemenskog jedinstva.

Ploveći, već sam prolazak pored Počreja kod brojnih putnika izaziva grč nelagode i tihog straha. Ljudi se boje zbog spoznaje činjenice kako se četnici klade u litre alkohola jamčеći preci-

znot svojih pogodaka. Zaklonjeni iza vječito prljavih brodskih prozora, putnici čine stvarni pričin sigurne zaklonjenosti. No, zrno metka ispaljeno iz teškog mitraljeza i s petstotinjak metara, olako bi zagrizlo u zgrčeno, ljudsko meso skriveno iza zida ploveće čelične ljsuske. Drugi pak dio putnika, panično sabijen kompresijom straha sjedi, stišćuci zavezljaje zelenja, voća i svježeg mesa. Promatračko, fotografsko oko zamijetit će u masi ljudskih sudbina i rezignaciju na licima ponekih mlađih, muških povratnika. Znam da se nikome ne gubi živa glava, ali, kao i kad majka koja zaslужna još od poroda potražuje pomoć, a ne ostaje tužna, sama i uplakana, tako i domovinska Mati ima prava biti obeštećena kada njene rane zaišću tako. A Hrvatska je doista teško izranjavana. Pristajemo u luku i vraćamo se gradu koji je svojom osobnošću oduvijek jedinstven. Dubrovnik u poštenoj duši zauvijek ostavlja bilje ljepote i požude, žig tišine strasti iz tisućljetnih zidina. Premda umoran od napadačevih nakana, on živi životom neporobljenog uhičenika. Sišavši s broda, masa se utaplja u masi grlitelja. Mene su pak odvezli u Zapovjedništvo 163. brigade. Tamo upoznajem kolegu po odzivu, djelatnika »Slobodne Dalmacije«, Nina Maslu, dužnosnika brigade za Informatičko-psihološku djelatnost. Nedugo potom nalazim hotel, smještam se i bez pojedene večere, eto me na Kantafigu, graničnom dijelu grada smještenom sjeveroistočno bočno od Gruške luke. To je posljednja stopa dubrovačke zemlje dostupna civilu.

Tamo dalje su branitelji hrvatske grude, ukopane mine i napadačevi snajperski ciljnici. U 20 min do 8 uvečer, sunce ovdje potone u zaborav. Mrak je zagrljio naše sjenke utješno obasjane nebeskim zvjezdama. Razrušena, ranjava cesta postaje nam tih voditelj puta. Granatama odvaljeni komadi stijena ponad koga je stara, već bivša, dubrovačka pruga, pa bivša kuća oca Ante Markovića-Nasmiješenog i stara utvrda Nuncijata na čijim zidinama vjori hrvatska zastava, gotovo su nijemi svjedoci tihih koraka koji nas odvode sve bliže vili Kabogi, nekad plemenitaškom zdanju dubrovačkog velikodostojnika. Budući da smo bili najavljeni, stražari nas ne zaustavljaju, ali na ledima ipak osjećamo teret njihovih pogleda. Uočili smo im sjene u maskiranim zaklonima, no tišina je ipak ostala naša jedini pozdrav. Istovremeno, i hrabar se čovjek naježi neviđeti nigdje zaklonu, a osjećajući s boka razroke poglede iz mraka, osjećajući zaposjedateljeva nisko namrštena čela i prste na okida-

DARKO RADELJIC

DARKO RADELIC

čima. A stotinjak metara preko Rijeke dubrovačke – Mokošica. Stara i nova. Mrak, kokarde i okrvavljenе partizansko-komunjarske zvijezde. Cesta uporno krvuda i zavija obogaljena grčevima izazvanim razornim granatama koje su padale oko vozila s ranjenicima Hrvatske vojske. I sada ovdje pada kiša, kapi znoja preživjelih boraca i olovna, vrela zrna iz neprijateljskih pušaka, strojnica, samokresa... Stopu po stopu, dolazimo tako, tih i prijateljski, Dubrovniku iza leda.

Sustjepan je često spominjan, još češće napadan i još više razaran. Taj smrtnokutno istureni, dubrovački štit, ovako u noći izgleda još jezivije. Puše jugo. Noć je idealna za napad, za tih desant preko Rijeke dubrovačke. Ovdje kažu da su Bogu zahvalni što pijani četnici boluju od hidrofobije. Boje se kupanja zbog straha da se tada više mirisno ne bi raspoznivali. Izgubio bi se, kažu hrvatski borci, onaj zlosrboljubni, »plemeniti«, plemenski osjećaj. Dana 21. studenog '91. ovdje su vodene doslovno sobne borbe. Nakon kombinacijskog tehnikovsko-minobacačko-pješačkog napada, Sustjepan je postao pakao i kultočka dubrovačke obrane. Otud im i zarađen slogan: »U raju je dobro, ali u paklu je ekipa!«

Zapovjednik Jakša Hodak-Jaki samo je poroden u Gružu, dok je sve preostalo vrijeme Zagrepčanin. Ipak, vratio se pomoći dragome gradu upravo onda kada su brojni fetivi Dubrovčani »juršali« u suprotnom smjeru. Priznaje da je Sustjepan obranio lopatom!!! Ostavši bez bombi i streljiva, borili su se svim sredstvima. Premda se svakodnevno, zapravo svakog sata, na njih puca iz

Mokošice, pravih se napada sjećaju tek od 27. siječnja i 26. veljače ove godine. Sukladno svemu tome, Sustjepan je gotovo živuće svetilište izraslo iz čistilišta. Odavde se zapravo može jedino naprijed. Nepotrebno je i nemoguće pobjeći odavde. Osobno sam svjedočkom da se svakih par minuta puca iz snajperskog oružja s prigušivačima, a često i dum-dum streljivom. Postoji već dobro razradena vojnočetnička taktika da se za posjeta UN-promatrača (koji teren promatraju povremeno i najavljen) puca upravo dum-dum streljivom, pa pri otpadanju zidnih fasada čovjek gledajući iz Mokošice ima osjećaj kako iz Sustjepana puca Hrvatska vojska. Noću, Nova Mokošica, Komolac i druga od živih Hrvata »oslobodena« hrvatska naselja bliješte u noći, dok Sustjepan tiho diše u mraku. Stara je Mokošica uvijek zamračena. Otuda pucaju. No, istovremeno treba čuvati i leda, jer Strinčjera, stara utvrda čak do ovuda smrdi po četnicima i golom strahu običnog, nasilno mobiliziranog vojnika. Gotovo da se osjete kapi znoja koje kroz strah zbog izalednih četnika nadglednika obilno prosiplju.

Sustjepanski se borci rado sjećaju Ivice Šrebrovića-Prpa, ludog Mazića, Nenada Pavića-Zvirka (poginuo je utrčavši natovaren aktiviranim bombama u zlorspsko, mitraljesko gnijezdo). Sjećaju se i Šabana, ranjenog Ivice Medića, Mire Butića, Popa koji je umro čekajući liječnika. Inače, ovdje je najveći hendikep upravo to – ranjeniku je od iskrvarenja nemoguće pomoći, jer rijetko koji može dočekati noć. Jedino noću moguće je isplativo probat s evakuacijom, ranjeniku bolnicu učiniti dostupnom. Poznat je i slučaj spašavanja »oslobodene« Mokoščanke iz Šapca,

Svojom prirodnošću i dubokoljudskom neposrednošću, istog sam tren

Vavu, Bobanu, Džamariju, Zagiju, Dragu Jupeku, Milovinu, Profesoru, Njofru, Čičkovića, Jastrebu, Bivšu Komunjaru, Tatu, Brku iz neumskog potkrovila, Perića, Bronzu, Telefona. Letec (koji uporno pozdravlja Tanju iz Zagreba), Vili-Vilija, Nepismenog, Đuru Traktoristu, Stipu, Zolju, Pčelicu Maju i druge, a zbog brojnosti nenađive. Sada je utvrda dodatno osigurana na različite načine pa je mogućno neprijateljsko zauzimanje ovog ključnog, strateškog objekta apsolutno neizvodljivo. Da je neprijatelj kojim slučajem znao kako je u početku napada na Dubrovnik taj punkt bio pusta i prazna tvrdava puna tri dana, pojeo bi si pravoslavne, uskrsnje pisarice. Veseli što sam ih posjetio, otpuštaju me dragi branitelji omiljeni kada sidu u grad. Ispratili su me prijateljski pogledi i kiša. Zahvaljujući Jomiju Jupeku i Peri Pekici, iste večeri stigao sam do hotela »Belvedere«, no zbog nesuglasica iz zapovjedništva, vraćen sam u grad u vrijeme policijskog sata koji službeno stupa na snagu svake večeri od 21 sat. To me spasilo jer sam već bio zaboravio kako tjelesno izgleda žensko biće.

Prolazeći sljedećeg jutra Stradunom-uličetinom, doista sam namučio vrat okrećući se za Konavlankama, Mokoščankama, Dubrovčankama. Malo autobusom, malo »na noge«, ipak sam toga dana stigao do posljednje linije obrane grada Dubrovnika. Hotel »Belvedere« posljednja je obrambena linija razgraničenja snaga prema Dupcu, tj. prema zaposjednutim dijelovima porobljenog hrvatskog juga. Nikša Đanović, zapovjednik voda, pomogao mi je pri snalaženju u hotelskom zdanju visokom 16 katova. Propucana stakla, iznakaženi zidovi, spaljena recepcija te drugi inventar, rastuže svakog tko po-

zna doživljajne mogućnosti hotela prije ovoga rata. Uspinjemo se do »bagera«.

Nadalje je neutralna linija razgraničenja. Upravo kada sam poželio fotografirati jednog od branitelja, iznad glave mi je zazujalo ispaljeno streljivno zrno.

Ukoren sam kako štam previše uspravno. Netko mi reče da ovdje samo grbavci ostaju najduže živi. Nakon skupne fotografije, zapucalo se malo oštire. Ljotićevi četnici uporno se osjećaju isprovociranim, jer nisu zaposjeli Dubrovnik, pa iz tog razloga vjeruju kako je Hrvatska već prekršila primirje budući se ne želi predati. Da nas ovi čupavci doista ne bi oslobodili od svega (pa i života kao Hrvatima suvišnog), brinu se: Slika na Šliku, Prlijača, Murko, Periša, Naučnik, Kivi, Ljubuški, Mrav (pati za psihologom), Dundo, Čeca, Edo, Zemo, Maskota, Trtoman Crnogorac, Ruso Tenkist, Lešinar, Zdenka; zapovjednici odjeljenja za protuoklopno djelovanje; Nino Sertić, Zec, Šarac, a iznad svih je Mladen Jurković-Kobra, zapovjednik čete. Svi oni prošli su Konavle, Osojnik (Mali Vukovar – 84 mrtva četnika), Brgat No, Čepikuće su svima ostale u najintimnijem sjećanju. Kažu da je ogroman broj četnika došao do kraja svog zlorspski »časnog« razbojničkog života. Čepikuće su ime od koga se četnicima ledi dah u grlu.

Posebna ugoda na »Belvedere« bilo je vidjeti mlade žene. Dolaze često do noseći kolače i vedrinu. Oprostili smo se. Na dan mog odlaska nije doduše oglašen dan žalosti, ali nekoliko dragih ruku ipak je odmahivalo. Slomljennog krila, iznad ranjenog grada, uzlijec i pada galeb što iz grla ispušta krik: »ooo, spasite, molim vas, spasite Dubrovnik!«

DARKO RADELIC

SAMO MORALNO JAK ČOVJEK MOŽE BRANITI DOMOVINU

Mato Krajina, predsjednik Nacionalnog saveza mlađeži Hrvatske

Gospodine Krajina, predstavite nam ukratko organizaciju Nacionalnog saveza mlađeži Hrvatske? Na kojim temeljima je stvorena i koji joj je cilj?

Nacionalni savez mlađeži Hrvatske je krovna organizacija mlađeži naše države. To je nepolitička i nadstaračka organizacija koju dobivojnjim udruživanjem čine društvene, političke, socijalne, humanitarne, športske, staleške i kulturne organizacije koje djeluju na području Republike Hrvatske. Članice ove organizacije čine savez na temelju pune samostalnosti i međusobnog uvažavanja bez obzira na njihove političke, rasne, nacionalne, vjerske i svjetonazorske različitosti i opredjeljenja. Važno je istaknuti da je

osnovni cilj artikulirati interese i zahtjeve mlađeži iz domovine i inozemstva pred državnim tijelima Republike Hrvatske.

Programski zadaci NSMH su izrazito brojni, ali ako ih želimo izreći kratko, možemo reći da je to pokušaj mlađih da konstruktivno odgovore na izazov vremena i da svojim angažmanom ojačaju temelje hrvatske države, jer NSMH je atribut državnosti.

Stječe se dojam da se unatoč važnosti Vaše organizacije za njen rad pre malo čulo u našoj javnosti. Kako Vi ocenjujete dosadašnji rad NSMH?

— Slažem se da se za NSMH nije čulo onoliko koliko je trebalo. Kao čovjek koji je tek nekoliko tjedana na čelu NSMH možda ne mogu dati potpunu ocjenu o prijašnjem radu. Znam samo da su moje kolege koji su obnašali pri-

Nećemo se pomiriti npr. s činjenicom da čak ni državna novinska agencija ne objavi priopćenje s naše Skupštine. O drugim medijima ne želim ni govoriti. Nadam se samo da ćemo mi iz NSMH i odgovorni u toj djelatnosti u budućnosti uspostaviti plodnu suradnju. Razumijemo težinu sadašnjeg trenutka u našoj državi i vjerujem da će stvari pomalo doći na svoje mjesto. Ako se to ne dogodi onda ćemo znati da imamo posla s neodgovornim ljudima i NSMH će preuzeti inicijativu i sam sebi prokrčiti put u javnost.

Imate li drugih problema s kojima se susrećete na početku svog manda ta i kakvi su planovi NSMH za budućnost?

— Prvotni cilj nam je dovesti u red vlastite organizacije, jer sitničava politikantstva u ranijem su nam radu naprijed golemu štetu. Radi skore predizborne kampanje koja kod nekih prelazi u histeriju i zbog pojačanih političkih tenzija na prošloj smo Skupštini, srećom, napravili pravi potez glasujući za to da samo društvene članice mogu imati punopravno članstvo, dok političke organizacije imaju status pridruženih članica. Naravno, dok se situacija ne promjeni i dok odgovorna zrelost ne zamjeni nadobudno politikanstvo. Jednu značajnu ustanovu bilo bi pogrešno pustiti na milost i nemilost dnevnoj politici i dozvoliti da skupa od destrukcije u međusobnim neva-

NSMH izrastao iz jasno izrečene volje predstavnika 93 različite organizacije prigodom Svjetskog sabora hrvatske mlađeži održanom od 2. do 4. travnja 1991. u Zagrebu. Za osnutak ove organizacije posebno se mora odati priznanje mlađeži HDZ-a koja je organizirala Svjetski sabor i na sebe preuzeila odgovornost ostvarenja donešenih zaključaka. Poslije opsežnih priprema osnovan je 19. srpnja 1991. NSMH, kojem je

je dužnosti u NSMH činili ono što su mogli i uspostavili plodnu suradnju s mlađima u Domovini, a i sa sličnim organizacijama u Europi. NSMH je u to vrijeme ponudio i nekoliko programa koji, nažalost, zbog inertnosti određenih službi nisu ozbiljno razmotreni i vrednovani. S medijskom prezentacijom ne možemo nikako biti zadovoljni. Izgleda da je opća praksa kod nas da se prave stvari stavljuju u drugi plan.

SAMO MORALNO JAK ČOVJEK MOŽE BRANITI DOMOVINU

žnim sporenjima. Cilj nam je da se kroz rad NSMH odgajaju odgovorni ljudi koji će sutra preuzeti važne javne dužnosti, a ne različiti mešetari i egzibicionisti. Želimo da određene snage shvate da se ništa veliko i značajno ne može stvoriti plitkom improvizacijom, nego naprotiv, ulaganjem velikih naporu i žrtava na duge staze. Samo tako stvorene užarene jezgre mlađih moći će ostvariti interes hrvatske mlađeži i biti potporni stup hrvatske državnosti.

U NSMH mora vladati duh solidarnosti, poštovanja i tolerancije. Nas zanimaju kreativni programi pismeno elaborirani, jer do kuloarskih nagadanja različitim pametnjakovića nemaju koristi, pa ni oni sami. U organizaciji mlađih države Hrvatske vrednovat će se stvari na osnovi ideja i programa. Naše članice već nude programe i probleme o kojima će se morati i šire raspravljati. Npr. osnivanje odbora za povratak naših mlađih iz tudi, stvaranje baze podataka o mlađima u tudi, program omladinskih kampova za obnovu Domovine, pomoći povratnicima s fronte, osnivanje Književne omladine, povrat imovine mlađeži u njene ruke, uvođenje međunarodnih omladinskih iskaznica, omladinski turizam, organiziranje različitih kulturnih i športskih sadržaja, suradnja s mlađima drugih država, područje ekologije, pokretanje omladinskog lista, briga za dački i studentski standard itd.

U vašem Statutu piše i da vodite bri gu o mlađima u Hrvatskoj vojsci. Koji su vam konkretni planovi na tom području?

— Mlađima u Hrvatskoj vojsci posvetit ćemo dužnu pozornost, jer mnogi od njih su žrtvovali svoju mlađost. Svjesni smo da samo radostan i moralno jak vojnik može braniti Domovinu. Zato nas raduju neki novi običaji u Hrvatskoj vojsci, a posebno činjenica da je bezbožno Pravilo službe pretvoreno u nešto što vrednuje cijelovitu osobnost. Dobro je da hrvatski vojnik sačuva svoje dostojanstvo i on ni u kojem slučaju ne smije postati prazan broj ili par čizama koji po potrebi može nešto pregaziti. Vojarne ne smiju postati mesta nelagode i mučenja, nego mje stva radosti i učenja. Naša braća su u vojski i mi im moramo pomoći. Želimo uspostaviti suradnju u svim vidovima, počevši od njihovih egzistencijalnih problema, pa preko kulture i zabave, sve do duhovnih potreba naših vojnika.

S mlađima u vojski namjeravamo uspostaviti i suradnju na području ekologije i uređenja okoliša. Za početak naše suradnje dogovorili smo po-

vodom Uskrsa posjet jednom od naših regрутih središta. Tu praksi međusobnog čestitanja i razgovora želimo pretvoriti u tradiciju. Budući da smo kod zapovjedništva Hrvatske vojske našli na veliko razumijevanje, uskoro ćemo zatražiti da u NSMH imenuje svoje predstavnike, koji bi zasad kao promatrači zastupali svoje interese i bili spona između mlađih u vojski i onih u civilstvu. Nešto slično ćemo pre dložiti i hrvatskom redarstvu.

Što mislite o povratnicima s fronte i

vorni urednik često piše o duhovnoj i moralnoj obnovi naroda. Na to poziva i predsjednik dr. Franjo Tuđman. Recite na kraju, što mislite o tome i gdje je tu mjesto mlađih?

— Mi pozdravljamo ovakav poziv posebno stoga jer dolazi od samog vrha hrvatske države. Na duhovnu obnovu poziva i kardinal Kuharić, a o tome posebno lijepo govori u svojoj Kormznoj poslanici. Na takve pozive mi se moramo odazvati, a mjesto mlađih je tu nezaobilazno. Njihova je prednost

njihovom ponovnom uključenju u sva-kodnevne obveze?

— U ovoj problematiki ne želimo biti neodgovorni i preuzetni. Druge institucije morat će o tome voditi veću brigu. Naravno, i mi ćemo se, prema mogućnostima, u sve uključiti. Mogu samo izraziti nadu da našim ratnicima neće trebati puno priče i da će sve shvatiti.

Budući da smo mi organizacija mlađeži Hrvatske bilo bi logično da našim vrijednim braniteljima odamo dužno priznanje i da za njih organiziramo različite kulturne, zabavne i duhovne sadržaje. Samo, neka po plodovima djela svojih budućih mentora prosude svoju situaciju. Mi ćemo uvijek biti uz njih i, izbjegavajući lažnu patetiku, po kušati djelatno pomoći.

List »Mi«, kojem ste vi glavni i odgo-

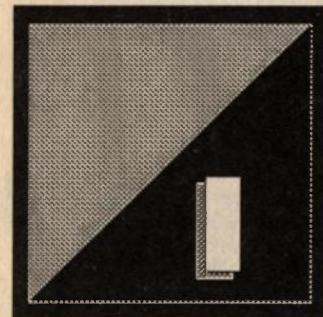
što zbog vlastite mlađosti nisu zaraženi pokvarenosću i lukavstvom. Oni u ovo vrijeme moraju ustati protiv providnih igara u kojima se najsvetiji ideali svode na najobičniju profitabilnu mjeru i, radi svoje budućnosti, između dobra i zla odabrat dobro. Upravo tu bit će najveći doprinos mlađih obnovi naroda, jer ako oni sebe sačuvaju za sebe, za Boga i za svoj narod mnoge stvari bit će riješene. Tu naravno dolazi i odgovorno vršenje staleških dužnosti, odgovornost u školi, studiju, na radnom mjestu.

Siguran sam, mlađi će odgovoriti svome vremenu i od Hrvatske učiniti jaku državu koja će poštovati sve uljed-bene tekovine a posebno kršćanske zasade na kojima se obnavlja i cijela Europa.

MIRJANA KURETIĆ

OPSKRBNIK, BOJIŠNICA I PRIKRVKA

Razlikovni popis vojnih nazivaka (IV.)

informativno-psihološki poslovi — obavijesno-psihološke djelatnosti (poslovi)

intendant — opskrbnik

intendantska služba — opskrbna služba, opskrbništvo

ispoljavati (se) — pokazivati (se), očitovati (se), pojavljivati (se)

isporučiti — izručiti, predati, dostaviti

istovremen — istodoban

isturen — istaknut, izbočen, ispružen naprijed; izbačen

ivica — rub, brid

ivičnjak — rubnjak, rubni kamen

izdajništvo — izdajstvo, izdaja

izgovor — isprika, izlika

izjašnjenje — očitovanje, izjava, objašnjenje; opravdanje, isprika, izlika

iznuren — iscrpljen, izmučen, iznemogao

iznuriti — iscrpiti, izmučiti, iznemoci

izviniti se — ispričati se, opravdati se

izvjesno — svakako, zacijelo, sigurno, jamačno; stanovito

izvršiti — obaviti, provesti, učiniti

kamuflaža — prikrvka, prikrivak

kamuflažna odeća — prikrvna odjeća

kapsula — kapsula, upaljač

karakter — značaj

karakteristika — značajka, obilježje

kasa — blagajna

kasarna — vojarna

kasarnski — vojarnički

kasirka — blagajnica

katanac — lokot

kazan — kotao

kolovoz — kolnik

komanda — zapovijed; zapovijedanje; zapovjedništvo

komandantski — zapovjednički

komandni — zapovijedni
kompjuter — računalo, (kompjutor)
kompjuterski — računalni, (kompjutorski)
konkurs — natječaj
konkursni — natjecajni
kontrajuriš — protujuriš
kontraofanziva — protunavala, protunapadaj; protuofenziva
koriješće — uporaba, poraba, upotreba; namjena, primjena; korištenje

koverat — omotnica, kuverta

krivolinjski — krivocrtni

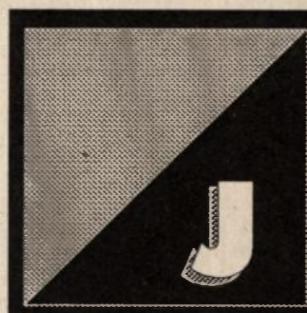
kurir — teklič, skoroteča, glasnoša

kurirska veza — teklička veza

kurs — tečaj

kursist — tečajac

kuršum — metak; zrno, hitac; naboj

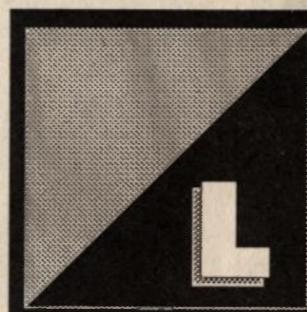

jednakomjerno — ujednačeno, istomjerno

jednoobrazen — jednak, podudaran, sukladan, istolik, ujednačen

jednovremeno — istodobno

jezgro — jezgra

lager — skladište

lagerovati — uskladištit, skladištit

logor — tabor; logor

lice — osoba

lični — osobni; lični, koji se odnosi na lice

linija — crta, pravac, smjer

linija, borbena — bojna crta, bojišnica

linijski — crtni; pravčani; smjerovni

IJKL

ISTOK POSLIJE NESTANKA VARŠAVSKOG UGOVORA

Koje su posljedice raspada boljševičke imperije?

Najprije je nestao glavni protivnik NATO-a Varšavski pakt, a potom i SSSR. To je promijenilo trenutnu političku, geopolitičku i geostratešku kartu svijeta. Kakve su perspektive i logična predviđanja u trenutku kada je ostala jedina prava svjetska velesila — SAD?

Sve donedavno, malo je tko očekivao da će nestati jedne od dviju svjetskih velesila. Kada se je to dogodilo, osim iznenadenja, ostalo je uvje-

renje da svijet više nije ono što je nekada bio. Svekolika politika Zapada temeljila se je na jednom ideološkom i vojnom suparniku. Sada, kada je tako iznenada, najprije nestalo ideološkog protivnika poslije demokratskih promjena, ponajprije u Istočnoj Europi, a onda i samom SSSR, izmijenjena geopolitička karta svijeta stvorila je preduvjete za nove obrasce ustroja i preusmjeravanja tolikih arsenala nuklearnog i drugog naoružanja. Godinu dana poslije nestanka Varšavskoga ugovora, još uvijek nema jedne općenite politike, bilo u okviru zemalja bivšeg SSSR, bilo na Zapadu. Još se uvijek traži najpogodniji model kako bi svi bili zadovoljni, a ujedno i sigurni, jer sada se kolektivna sigurnost mora osiguravati preko pojedinih osamostaljenih država.

RASPУШТАЊЕ ВАРШАВСКОГ УГОВОРА

Zemlje Europe oslobadaju se nasleđa prošlosti vezanog za vrijeme konfrontacija i podjela na kontinentu. Pariski povjednik je objavila novo razdoblje demokracije, mira i jedinstva u Europi. Zemlje koje sudjeluju u općeeuropskom procesu, grade prijateljske односе uz poštivanje 10 načela Završnog akta iz Helsinkija, kao i na osnovi zajedničke privrženosti demokraciji, pravnosti i ljudskim pravima.

Dvadeset dvije zemlje, potpisnice sporazuma o konvencionalnim oružanim snagama u Europi, izjavile su u zajedničkoj deklaraciji da su prestale biti protivnici, te da će graditi nove одноse partnerstva i suradnje. Potvrđeno je da svaka zemlja ima pravo sudjelovati ili ne sudjelovati u savezničkim paktovima. Prevladavanje podjele Europe otvara povijesnu mogućnost za postizanje nove kvalitete na polju sigurnosti, uz puno uvažavanje slobode izbora svake zemlje.

Uzimajući u obzir duboke promjene do kojih dolazi u Europi i sprovodeći odluke moskovskog zasjedanja politič-

ko-konzultativnog komiteta od 7. srpnja 1990. godine, zemlje članice Varšavskog ugovora, dјelujući kao suverene i ravnopravne države, odlučile su rasputiti njegove vojne organe do 31. ožujka 1991. godine.

Sudionici savjetovanja su utvrdili da bi ta odluka trebala pridonijeti smanjenju vojnih potencijala u Europi, i prelasku sa blokovskih na općeeuropske strukture sigurnosti u duhu sporazuma postignutih na summitu KESS-a u Parizu. Založili su se za osiguranje zajedničkim naporima, dinamičnog napretka u pravcu ostvarivanja ciljeva postavljenih za vrijeme susreta u Parizu.

U novoj situaciji, razvoj odnosa među zemljama zastupljenih na savjetovanju dosljedno će se prenijeti na bilateralne veze. To je u skladu s uzajamnim interesom za konstruktivne i prijateljske odnose kao i s realnom europskom stvarnošću.

Sudionici savjetovanja su naglasili da je strogo sprovođenje Bečkog ugovora o smanjenju konvencionalnih oružanih snaga u Europi i bečkog dokumenta o mjerama izgradnje povjerenja, bitna osnova jačanja stabilnosti i sigurnosti na kontinentu, te daljnog razvoja helsinskoga procesa.

NACC-SJEVEROATLANSKO SAVJETODAVNO VIJEĆE

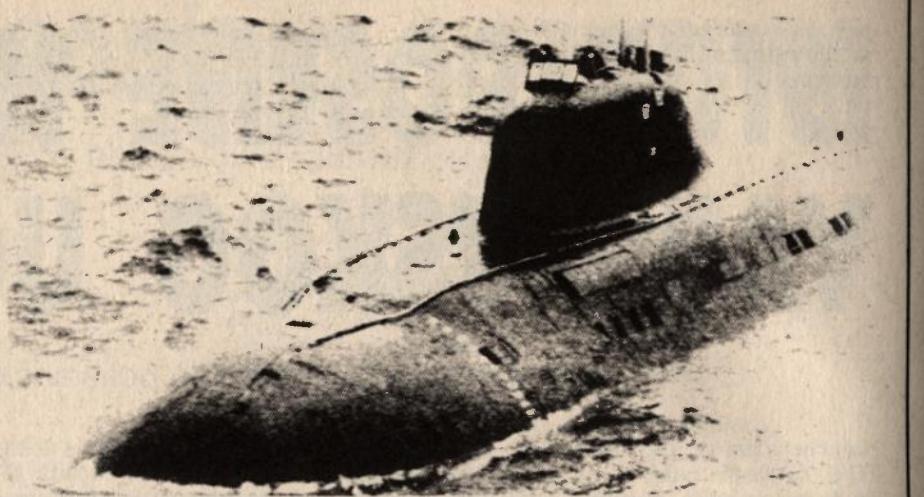
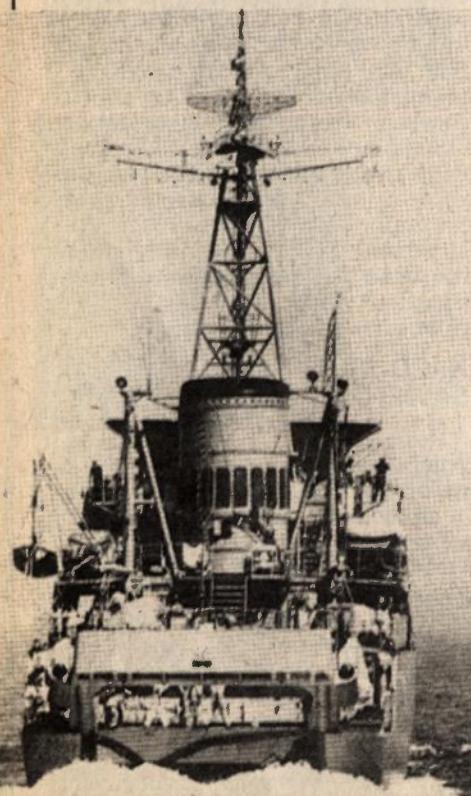
Nestankom istočnoga pakta, a još u vrijeme postojanja bivšega Sovjetskoga Saveza, ali na izdisaju, zapadni vojni stručnjaci u okviru NATO-pakta nisu sjedili skrštenih ruku. Na svome redovitom zasjedanju u studenome 1991. godine u Rimu utemeljili su Sjeveroatlansko savjetodavno vijeće — NACC, u kojem će imati članstvo bivše komunističke države Istočne Europe, koje su poslije raspuštanja Varšavskoga ugovora zatražile prijem u NATO-pakt.

Osnivanje NACC je rezultat nedovoljnog i nepravovremenog uključenja

određenih čimbenika u samome čelništvu NATO – pakta. Zapadne sile još uvijek nisu imale razrađen sustav uključenja bivših članica istočnoga bloka, pa su donijele jedno diskutabilno i kompromisno rješenje, a to je njihovo uključenje u jedan tzv. pododbor Sjeverno-atlantskoga paktu – NACC. Davanje članstva istočnoeuropskim državama u NACC, te su zemlje dobile određeni glas u NATO, iako ih se nije primilo u taj savez.

Prvi sastanak NACC održan je u prosincu prošle godine, gdje su uz stalne članice NATO – pakta bili predstavnici osam zemalja iz Istočne Europe sa baltičkim državama i bivšim SSSR. Brzim nestankom SSSR u novo tijelo NATO – pakta pozvane su njegove republike, dok je Rusija po načelu sukcesije, ostala nasljednik SSSR. Takvim tretmanom u okviru NACC istočnoeuropske zemlje nisu zadovoljne. One smatraju da ih se treba bez odgadanja primiti u NATO – pakt. Najviše ih vrijeda što ih se trpa u isti koš sa bivšim republikama bivšega Sovjetskog Saveza. Po njima upravo su te države najveća prijetnja miru.

Za ovu godinu u okviru NACC planira se nekoliko tečajeva za časnike bivše sovjetske vojske, koji će se održavati u NATO-vom vojnom koledžu. Britanski ministar inozemnih poslova Do-

uglas Hurd najavio je seminar u svibnju ove godine u Kraljevskom institutu u Londonu. Taj će tečaj voditi Foreign Office. Glavni zadatak tečaja je demokratsko upravljanje obranom, te pitanje financiranja vojnih snaga.

BUSHOV PRIJEDLOG

U siječnju ove godine američki predsjednik George Bush predložio je ruskom predsjedniku Borisu Jeljinu uništenje i zabranu daljnje proizvodnje strategijskoga sustava kopnenog naoružanja s nekoliko nuklearnih bojnih glava, jer su po njemu one najopasnije i djeluju destabilizirajuće na vojnu ravnotežu. Na taj prijedlog Jeljin je odgovorio tako što je predložio smanjenje na 2500, odnosno 2000 nuklearnih bojnih glava. Prema tome Jeljinovom prijedlogu, SAD bi se morale odreći većeg dijela podmorničkih strategijskih raketa s nekoliko bojnih glava.

Za Ruse je Bushov prijedlog nepovoljan jer na taj način američke strategijske podmornice ostaju nedirnute. Amerikanci pak govore kako Rusi imaju takve mobilne rakete kopnenog baziranja koje imaju istu ulogu kao i američke na podmornicama. S tim u svezi dogovoren je da se 16. i 17. lipnja 1992. godine sastanu Bush i Jeljin u Washingtonu, na jednom vrlo važnom sastanku na vrhu. Strah od mogućega nekontroliranoga korištenja razornim naoružanjem raznih vrsta koje se još uvijek (a na tome i inzistira Washington) nalazi u više samostalnih država, doveo je do toga da, SAD žele da se to oružje uništi. Zato ne treba čuditi što je Bush još tijekom prošle godine ponudio sovjetskim republikama bivšega carstva zajam od 400 milijuna dolara iz budžeta Pentagona, kako bi ih privolio da unište nuklearno naoružanje.

Nestankom SSSR nestala je i opasnost da bi ruske konvencionalne snage mogle pregaziti Zapadnu Europu. Glavni problem i opasnost ostale su

nuklearne snage. Zato Zapad i inzistira na njihovom uništenju. Nestankom komunizma nisu prestale i postkomunističke nedače. Glavni problem je kako preživjeti? Zapad nudi pomoć u hrani i lijekovima, ali zauzvrat traži uništenje onoga čega se još uvijek najviše plaši, a to je nuklearno oružje. Većina zemalja ZND želi pomoć sa Zapadom, ali četiri novoformirane nuklearne sile žele pod svaku cijenu ili zadržati postojeće naoružanje ili ga dobro prodati. S druge strane Zapad želi da sve ono naoružanje koje preostane postane vlasništvo jedne države – Rusije, kako bi se lakše moglo kontrolirati. Jer, prema

vlastitom iskustvu kroz povijest, poznato je da takvo razorno naoružanje veoma lako i brzo može postati opasno oružje u rukama bezobzirnih malih voda.

Ukrajinski predsjednik Leonid Kravčuk obustavio je prenošenje taktičkog nuklearnog oružja s područja svoje zemlje u Rusiju. On je to izveo uz tvrdnju kako Rusiji prijeti kaos, te da bi nuklearno oružje lako moglo doći u ruke. Kravčuk smatra kako bi bilo preopasno po mir u ZND kao i u svjetskim okvirima ako bi Ukrajina samo tako predala nuklearno oružje Rusiji. Zato je i predložio da se njegovo uni-

bi trenutni američki izolacionizam mogao zaustaviti kotač povijesnih post-hladnoratovskih promjena i pokrenuti ga u suprotnom pravcu. U svezi toga Nixon nudi šest prijedloga pomoći Rusiji: obimna pomoć u hrani i lijekovima sve do ljeta; poslati poslovne stručnjake da ožive privatno poduzetništvo i tržišno gospodarstvo; odgoda otplate dugova; ruskoj robi otvoriti vrata zapadnoga tržišta; MMF treba pomoći Rusiji i osnovati zajedničku organizaciju – kao koordinatora pomoći zapadnih zemalja Rusiji i ostalim državama Istočne Europe.

Osim izravne pomoći ZND su suoče-

Dileme o budućnosti Crnomorske flote i dalje ostaju

*U kojoj će
vojski služiti
mladići koji
danas pohadaju
vojna učilišta u
bivšem SSSR-u?*

stavanje izvrši na području ozračenoga Černobilja. Rusi i na takav prijedlog nisu pristali. Samo vraćanje i uništavanje nuklearnoga oružja od strane Ukrajine dio je jednoga širega plana. Sve dотле dok se ne riješe granični problemi sa Rusijom i prestanu ruski zahtjevi za ukrajinskim teritorijem, ne može se očekivati ukrajinsko pristajanje za ispunjenje ugovora o neširenju nuklearnoga oružja. Samo se mogu očekivati daljnja zaoštravanja, kako u pogledu ukrajinskih zahtjeva za pripadnost 80 posto Crnomorske flote, tako i u svezi odustajanja Rusije od pretenzija prema poluotoku Krimu.

ZND TREBA POMOĆ

Gоворили smo već o pomoći bivšim republikama SSSR koju je još prije ponudio Pentagon. Danas je ta pomoć još potrebniјa. Iako je Zapad svjestan da je pomoć potrebna kako se ne bi zaustavio demokratski proces, još uvijek se poprilično kasni. Među onima najglasnijim zagovornicima pomoći je bivši američki predsjednik Richard Nixon. On naglašava da će u slučaju daljnega odgovlačenja Zapad izgubiti sve ono što je dosegao povijesnom pobedom u hladnom ratu. Prema Nixonu, ako pomoć ne bude pravovremena, na istoku Europe mogli bi se pojaviti novi diktatori boljševičkoga podrijetla. Tako

ne i s problemom »bijega mozgova«. Kako je veliki broj znanstvenika, eksperata u nuklearnoj industriji ostao bez posla, opasnost po svijet predstavljaju slučajevi da zemlje takozvanoga »trećega svijeta« postaju mjesto gdje odlaze navedeni eksperti. Zato su se odgovorile zapadne države da osnuju jedan fond iz kojega će se financirati oni znanstvenici ZND koji su ostali bez posla.

Osim toga dogovorena je i pomoć SAD, koji će poslati 3.000 agronomu (tek sedamdesetih godina sovjetsko poljodjelstvo je dostiglo prinose učoci Listopadske revolucije 1917. godine).

Današnja geopolitička i geostrateška važnost i značaj bivšega istočnoga bloka ne može se gledati kroz prizmu prijašnjega hladnoratovskoga doba. Nuklearno naoružanje je od izuzetne važnosti za svjetski mir, ali još je važnije kako pomoći uništenim privredama iz komunističkoga razdoblja. Svesrdna gospodarska pomoć Zapada, ne samo da će pomoći napačenom i izgladnjelim pučanstvu, nego će jednom za uvijek uništiti malignu klicu zla u obliku boljševizma, i na taj način doprinijeti napretku i miru u globalnim razmjerima.

MARIJAN MAJSTOROVIC

F-16 FIGHTING FALCON

VIŠENAMJENSKI BORBENI AVION

Pobjedivši 13. siječnja 1975. god. u "fly-off" natjecanju za novi laki USAF lovački avion (vidi članak "F-18 Hornet", HRVATSKI VOJNIK br. 6) proizvodac General Dynamics je svojim projektom, avionom YF-16, prekinuo uzlaznu spiralu pogubnog trenda, forsiranog od strane jakog lobija unutar samog Pentagona, i jednog dijela ljudi visokog ranga u USAF. Naime, u toku proteklog razdoblja 50-ih i 60-ih godina u operativnu uporabu USAF uvedeni su, gotovo isključivo, sve veći, teži i složeniji avioni (F-101 Voodoo, F-102 Delta Dagger, F-105 Thunderchief, F-106 Delta Dart, F-4 Phantom II) namijenjeni izvršenju strogo definiranih jurišnih ili presretačkih zadataka koji od aviona ne traže veliku manevarsku sposobnost. Velike nade polagane su (uzalud) u teoriju tada općeprihvaćenu u svijetu, da je prošlo vrijeme medusobnih okršaja avion-avion na bliskim udaljenostima, vodenih isključivo topovskim naoružanjem, pri čemu je manevarska sposobnost letjelice (uz, dakako, letačko umijeće pilota) određivala pobjednika. Misli se da će se budući zračni okršaji voditi na većim udaljenostima, isključivo radarski i toplinski navodnjem raketama čija borbena uporaba ne traži vještina da se protivnički avion, vještим manevriranjem "dobije" na ciljnici liniju. Sva naivnost i neutemeljenost te pogrešne procjene ubilicila se u krvavo otreženje u toku Vijetnamskog sukoba kada su mnogi američki piloti glavom platili tu povjesnu zablude avionkonstruktora. Gomila skupe elektronike i raketno naoružanje (često ne-pouzdano) nisu uspjeli dostojno nadomjestiti nedostatak topovskog naoružanja i slabu manevarsku sposobnost glomaznih američkih letjelica, te su ih mali, teško uočljivi mišovi velike okretnosti, manevarskih sposob-

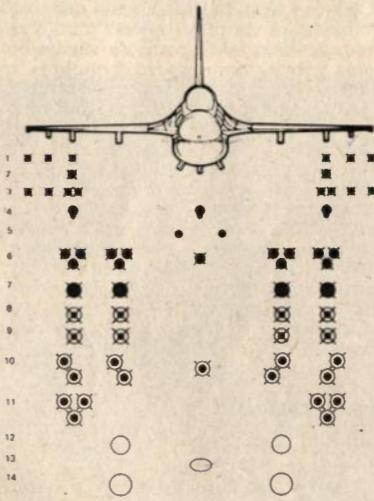
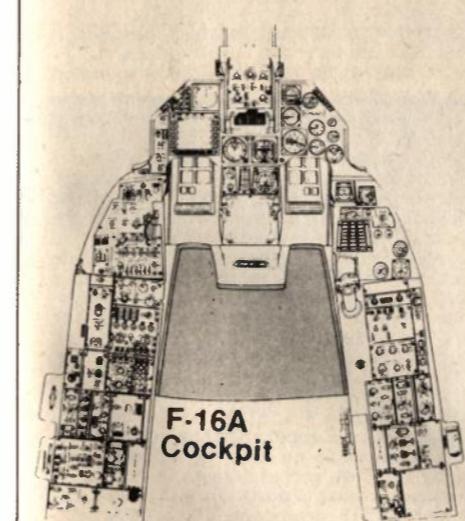
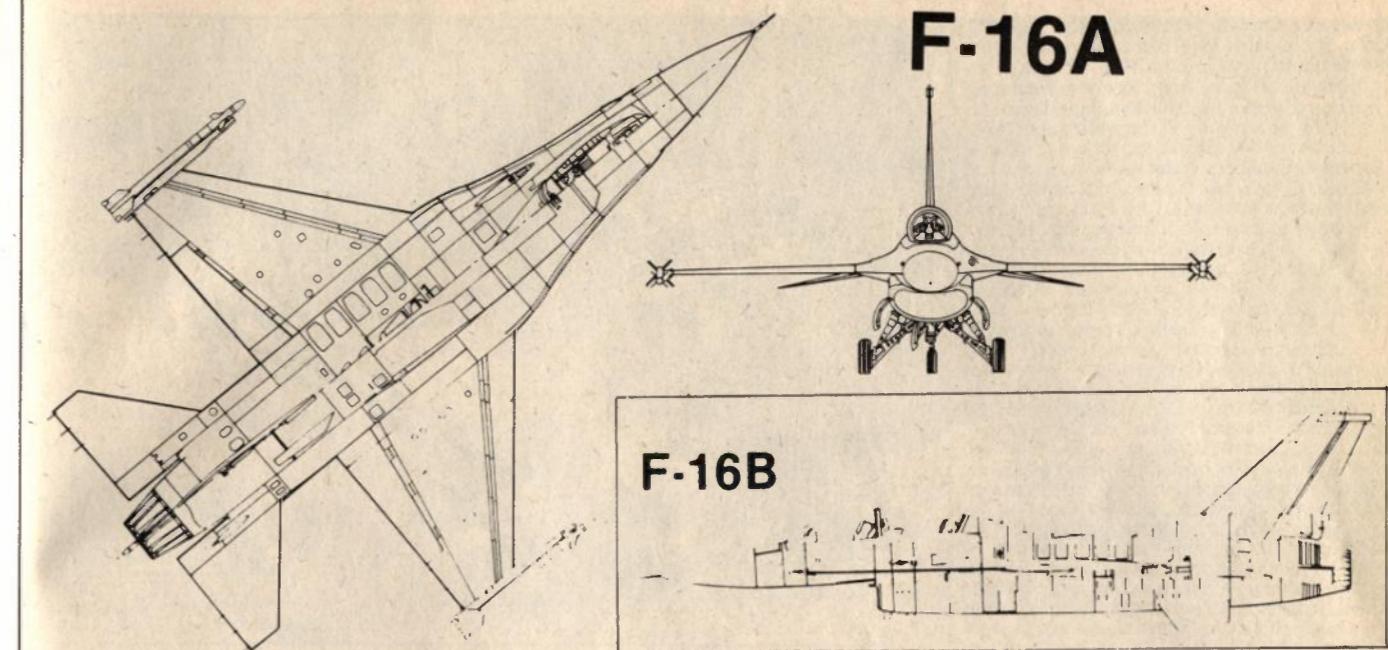
Taktičko-tehničke osobine F-16A

Dužina:	15,09 m
Raspon krila:	9,45 m
Visina:	5,08 m
Brzina najveća (12200 m):	2170 km/h
Brzina najveća (bršući let):	1472 km/h
Plafon leta:	15240 m
Akcioni radijus:	925 km
Težina prazan:	6866 kg
Težina najveća:	17010 kg

nosti stavljal, u toku sukoba na bliskim udaljenostima, na velika iskušenja, a njihova brojnost dodatno je zagorčavala život američkim pilotima. Ta lekcija nikada nije zaboravljena.

Izbor lovačkog aviona YF-16 (kasnije F-16 "Fighting Falcon" – borbeni sokol) i njegovo uvođenje u jedinice USAF i ratnog zrakoplovstva zemalja članica NATO-a, a kasnije i mnogih drugih zemalja, predstavlja konačnu pobedu pobornika malih, lakih, agilnih lovačkih aviona, čija relativno niska nabavna cijena (postignuta velikoserijskom proizvodnjom i uporabom klasičnih materijala pri izradi konstrukcije, te ugradnjom najnужnije, ali visokosofisticirane avionike) omogućuje kupnju velikog broja novih lovačkih aviona dovoljnih za formiranje potrebnog broja taktičkih lovačkih pukova, sačinjenih od optimalne "mješavine" eskadrila aviona F-16 Fighting Falcon i F-15 Eagle (lovac-presretač izvanrednih performansi, ali "astronomsko" cijene).

Za izvođenje daljnog razvojnog programa FSD USAF je naručila osam aviona F-16.

Borbeni teret F-16A:

1. AIM-9 Sidewinder
2. AIM-7 Sparrow
3. AIM-120 AMRAAM
4. ALQ-131 ECM gondola
5. LANTIRN gondole
6. bombe Mk 82 (454 kg)
7. bombe Mk 84 (907 kg)
8. GLB bombe
9. LGB bombe
10. Fragmentirajuće bombe
11. AGM-65 Maverick
12. Spremnik goriva 1665 lit.
13. Spremnik goriva 1350 lit.
14. Spremnik goriva 2700 lit.

Prvi serijski F-16 poletio je u USA u kolovozu 1978., a u Europi tokom prosinca 1978. god. Otvaranje novih radnih mjesta, i usvajanje modernih proizvodnih tehnologija predstavljaju značajan poticaj industriji navedenih zemalja, kojima se tokom 1987. god. pridružila i TUSAS, turska

avio-industrija, čiji je prvi F-16 poletio 20. listopada 1987., zamjenjujući F-104 Starfighter u lovačkim eskadrilama. Uvidješi izuzetne kvalitete i svestranost (ispunjenu razvojem kasnijih inačica), u proteklih četrnaest godina F-16 Fighting Falcon uveden je u jedinice ratnih zrakoplovstava 16 zemalja: USA, Belgija, Nizozemska, Danska, Norveška, Izrael, Egipt, Pakistan, Venecuela, J. Koreja, Turška, Tajland, Singapur, Grčka, Indonezija i Bahrein. Do sada je ukupno proizvedeno 1519 aviona F-16, uz napomenu da predoze nove narudžbe, uključujući tu i zemlje bivšeg Varšavskog ugovora.

U operativnu službu USAF je F-16 uveden 6. siječnja 1979. (388 TFW, Hill AFB, Utah), belgijsko i nizozemsko zrakoplovstvo primilo je svoje prve F-16 u veljači 1979., a dansko, norveško i izraelsko u siječnju 1980. Brojne promjene izvršene su na avionima F-16 isporučenim IDFAF izraelskom ratnom zrakoplovstvu, ugrađena je nova elektronska oprema, RWR, ECM i IFF sustavi prilagodeni nijihovim specifičnim potrebama, i uporabi ubojnih sredstava izraelske proizvodnje.

Nepunih četrnaest mjeseci po uvođenju u jedinice IDFAF-a F-16 je doživio prvo vatreno krštenje, voden sigurnom rukom pilota izraelskog ratnog zrakoplovstva. Borbena postrojba od 14 aviona (osam F-16 naoružanih bombama Mk 84 od 907 kg za izvršenje jurišno-bombarderskog zadatka, i šest F-15 Eagles za pružanje lovačke zaštite) poletjela je 7. lipnja 1981. iz baze Etzion u južnom Izraelu s ciljem da bombardiranjem uništi irački nuklearni reaktor Osirak, snage 70 MW, kraj Bagdada, za koji je izraelska obaveštajna služba sumnjala da služi iračanima za proizvodnju plutonija namijenjenog izradi pet nuklearnih bojevnih glava. U toku borbenog leta preletjeli su zračnim prostorom Jordana i Saudijske Arapije na maloj visini da bi izbjegli detekciju radarskim snopom, a po nekim navodima letjeli su u vrlo bliskoj formaciji, krilو do krila (poput avio-akrobatske grupe) da bi u slučaju radarskog otkrivanja predstavljali što manji radarski odraz. U nekoliko, u 6.30 u prvom naletu uništena je zatinsna debela betonska kupola, reaktor i prateća postrojenja teško su oštećena, a

FIGHTING FALCON

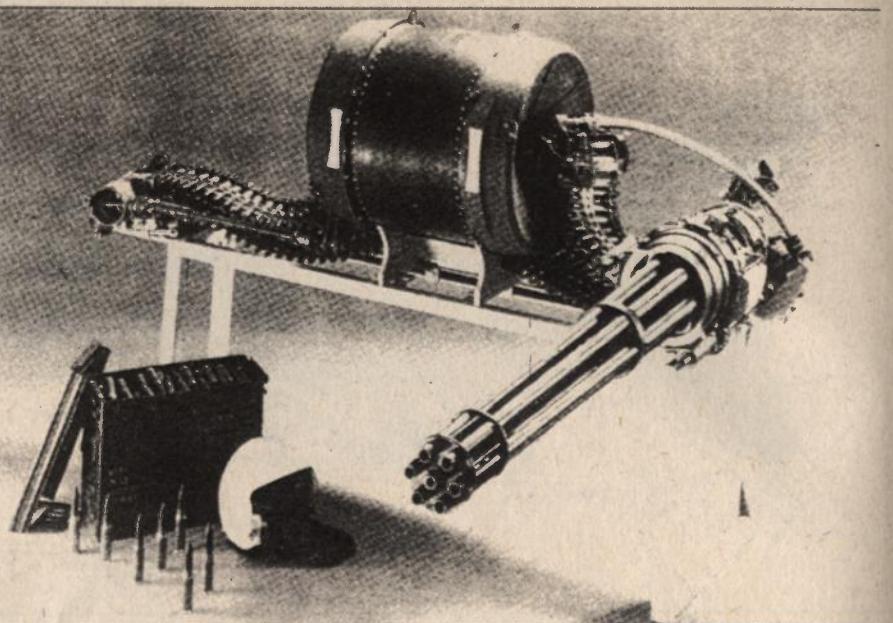
F-16

zrakoplovi

izraelski avioni su se bez gubitaka vratili u bazu. Izvanredna preciznost navigacionih i borbenih sustava aviona F-16 omogućili su uspiješno izvođenje tog složenog borbenog zadatka, a samo bombardiranje je izvedeno s takvom izuzetnom preciznošću da su strani eksperti posumnjali da su upotrebljene laserski navodene •pametne• bombe a ne obične GP Mk 84 bombe. Potvrđivši tako svoje jurišne kvalitete, F-16 Fighting Falcon je postao još traženiji na tržištu, a punu afirmaciju u čisto lovačkoj ulozi doživio je u proljeće i ljetu 1982. tokom zračnih borbi nad dolinom Bekaa s avionima sirijskog ratnog zrakoplovstva. Avioni IDFAF-a oborili su ukupno 92 sirijska aviona, od toga F-16 Fighting Falconu pripada 44 zračne pobjede, a F-15 Eagle 40 (najviše uporabom AIM-9L Sidewinder toploinski navodene raketke kratkog dometa). Nakon izraelskih i pakistanskih aviona F-16 su korišteni u borbenim akcijama obarajući afganistske borbene avione u zoni pakistansko-afganistske granice, a na najveću kušnju avioni F-16 su stavljeni početkom 1991. god. u Zaljevskom ratu, tokom kojeg je angažirano ukupno 249 Fighting Falcona. Izvršili su ukupno oko 13.500 jurišno-bombarderskih misija koristeći širok spektar ubojnih sredstava, pri čemu je pet aviona F-16 oborenog iračkim protuavionskim raketnim i topničkim naoružanjem.

Avion F-16 odlikuju mnoga originalna konstrukcijska rješenja koja mu omogućuju postizanje visokih performansi unatoč činjenici da su pri izradi korišteni klasični materijali (aluminij 80%, čelik 8%, kompozitni materijali 3%, titan 1,5%...) i široko primjenjena proizvodna tehnologija. Lagano zakoseno krilo omogućuje mu dobre letne značajke u transoničnom području, na srednjim i manjim visinama gdje se najčešće i odvijaju zračne borbe. Napadni rub krila nastavlja se u LEX (slično kao kod F-18 Hornetsa) što mu omogućava dobru stabilnost i upravljivost i pri većem napadnom kutu, a blagi, posebni prijelaz plohe krila u volumen trupa daje dodatnu čvrstoću cijeloj konstrukciji i osigurava dodatan prostor za smještaj goriva, avioničke i topovskog naoružanja M61A1 Vulcan 20 mm, te pri velikom napadnom kutu i trup zbog specifične konfiguracije inducira dio uzgona. Ugradena pretkrilca čitavom dužinom napadnog ruba krila omogućuju veliku agilnost i manevarsku sposobnost pri svim brzinama i napadnim kutevima, dok mu dvije •peraje• na donjem stražnjem dijelu trupa pružaju dodatnu stabilnost.

Smještaj prednjeg stajnog trapa uklanja opasnost od usisavanja stranih tijela tokom kretanja aviona po PS stazi, a položaj uvdentika zraka ispod trupa aviona omogućava kvalitetnu opskrbu zrakom kompresorskog sustava pogonskog motora P & W F100-PW-200 (kod novijih inačica ugraden motori P & W F100-PW-220 ili GE F110-GE-100) pri svim brzinama do 1,6 Mach, i pri napadnom kutu do 25°. Kokpit je funkcionalno, ergonomski opremljen, ugraden je HOTAS sustav upravljanja, pri čemu je lijeva ruka položena na ručicu kontrole potiska (smještena na lijevoj konzoli), a desna ruka upravlja upravljačkim letnim sustavom aviona koristeći upravljačku ručicu smještenu na desnoj konzoli (a ne kao prije u sredini između pilotova nogu), a višenamjenski displej pružaju potpunu informaciju o svim traženim parametrima leta i stanju borbenih sustava. Kataapultirajuće sjedište ACES II (0-0 karakteristika) smješteno je, zbog relativno skupočnog, kompaktног kokpita, zakošeno unazad

TOP 20 mm M61A1 Vulcan

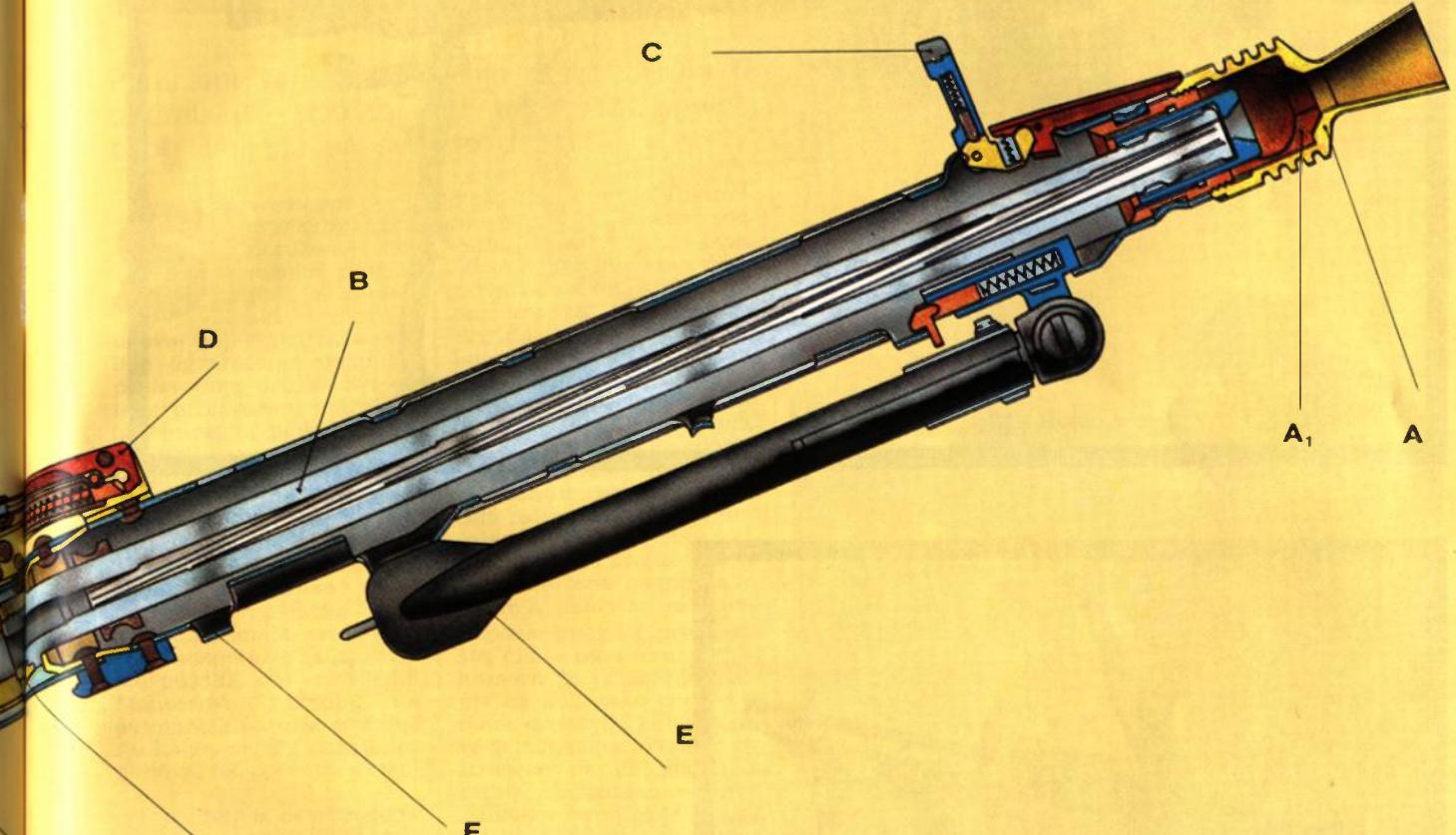
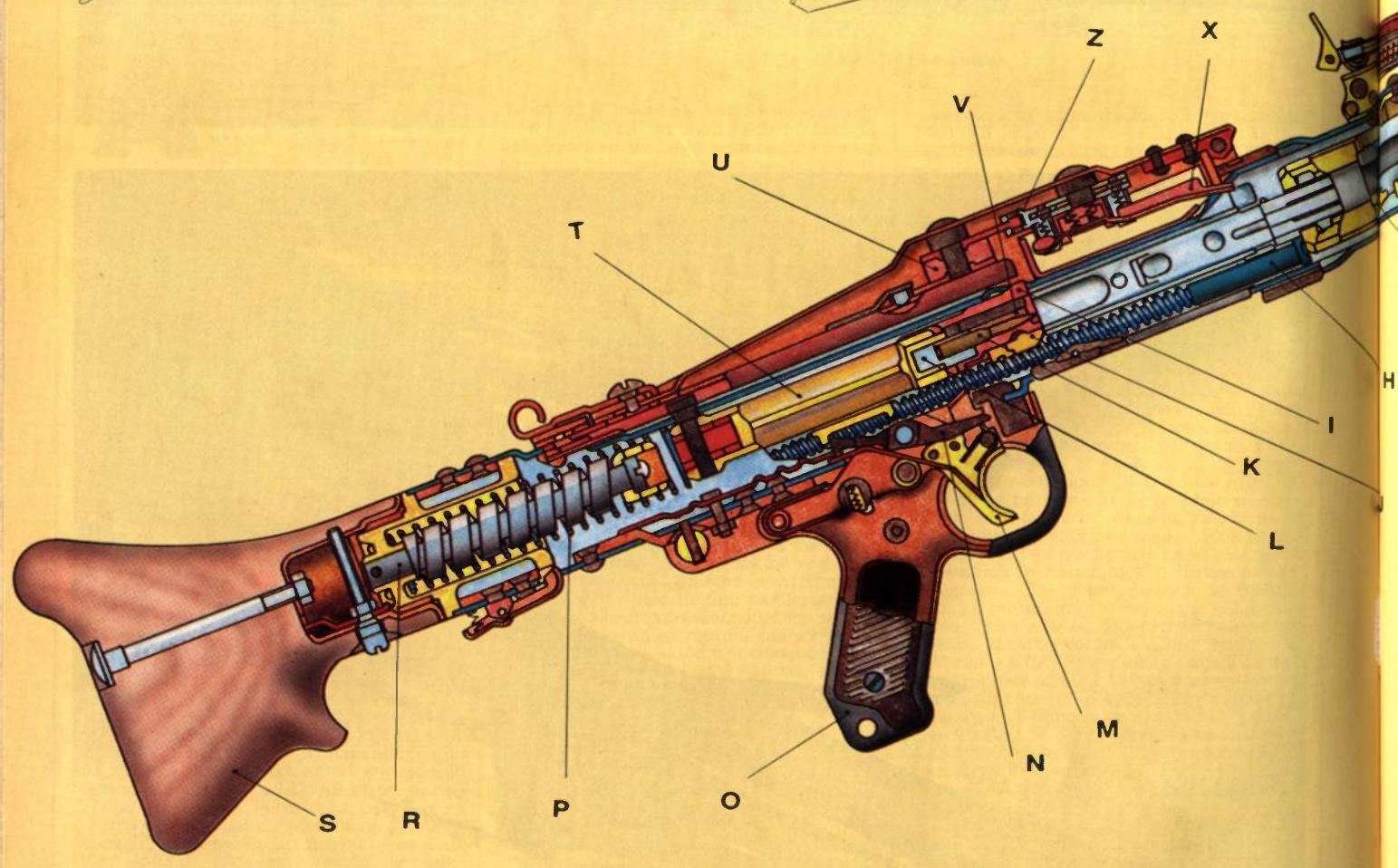
za 30°, što je naknadno rezultiralo dobrodošlom činjenicom da piloti sjedeći u tako zakošenom sjedištu lakše podnose visoka opterećenja pri naglom manevriranju koje im omogućuje F-16 svojom vršnom konstrukcijom i jakim pogonskim motorom koji omogućuje odnos potisak/težina 1:1. Poklopac kabine izrađen je iz 13 mm debelog polikarbonata minimalne distorzije otpornog na udar ptice težine 1,8 kg pri brzini 600 km/h, a njegova kapljicačasta forma, bez metalnih ojačanja, pruža pilotu izvanredno neometano vidno polje od 360° po horizontali. Bočna vidljivost po vertikali je 40°, a prednja vidljivost po vertikali iznosi 15°. U slučaju kataapultiranja, velika ploha HUD displeja štiti pilota od udarne struje zraka. Serviserima je omogućen pristup do svih vitalnih sustava avionike ugradnjom 228 pristupnih otvora, 80% konstrukcije pristupačno je sa zemlje, pogonski motor je zamjenjiv u roku od 30 minuta. Vrijeme potrebno za popunu goriva i naoružanja po izvršenom borbenom zadatku iznosi svega 10 minuta.

Unatrag pomaknuto središte ravnoteže avionkonstrukcije dio je originalnog konstruktorskog rješenja kojim je avion u toku leta doveden u neprekidno namjerno stvorenno stanje neuravnoveženosti, čime se pilotu omogućuje mnogo agilnije manevriranje, a da se ne dovede avion u •nemoguće•, opasne aerodinamičke uvjete visokog napadnog kuta i male brzine i uzgonske sile, brine se ugradeni revolucionarni •fly-by-wire• kontrolno-upravljački sustav.

Pogonski turboventilatorski motor Pratt & Whitney F100 razvijan je od kolovoza 1968. god., prvotno za F-15 Eagle, a kasnije je usvojen i za pogon F-16 Fighting Falcona. Zahtjevani visoki potisak prisilio je proizvođača da do krajinjih granica iskoristi tehnološke mogućnosti razvijene američke metalurgije, te je krajnji •rafinirani• proizvod tog mukotrpnog razvoja, motor P & W F100-PW-200 (maks. potisak 10800 kp) ugraden u avione F-16A/B proizvodnih blok-serija 1,5,10 i 15. U kasnije proizvedene avione F-16C/D blok-serije 25, ugraden je isto P & W F100-PW-200 motor. Nakon toga su

HRVATSKI VOJNIK

PUŠKOMITRALJEZ MG 42

PUŠKOMITRALJEZ MG 42

TEHNIČKO-TAKTIČKE ZNAČAJKE:

Dužina oružja: 1190 mm

Dužina ciljničke linije: 420 mm

Dužina olučenog dijela cijevi: 460 mm

Masa: 12,5 kg

Kalibar: 7,9 mm

Kadenica: 800—1050 metaka u minuti

Masa postolja: 21,5 kg

Daljina gađanja: 1500 m

MASCHINGEWÄHR MG 42

Popularni šarac je srednje teško oružje u operativnoj uporabi od tridesetih godina ovog stoljeća pa sve do danas

Svršetkom I. svjetskog rata poraženoj Njemačkoj nametnut je Versajski mirovni ugovor koji je sadržavao velika ograničenja u smislu proizvodnje oružja. Svi do tada proizvedeni mitraljezi (strojnici) za pješačke potrebe bili su najčešće nepouzdana i teška oružja. Nijemci su već imali standarni metak kalibra 7,9 mm sustava Mauser za pješački karabin. Budući da je od početka ovog vijeka veliki upliv na njemačke konstruktore imala Kraljevska pruska komisija za ispitivanje pušaka, oni su slijedili Mauserovu naredbu da automatsko oružje ne smije raditi na načelu pozajmice plinova, već povratnog trzaja.

Sredinom tridesetih godina Nijemci su potajno konstruirali prvi šarac i zbog zabrane proizvodnje oružja na tlu Njemačke materijalizirali projekt u Švicarskoj u Solotrunu. Taj prvi šarac dobro je služio tijekom drugog svjetskog rata kao pješačko oružje koje su nosili vojnici, avioni, brodovi oklopna vozila. Nijemci, pendantni kakvi jesu, uočili su da bi se to oružje moglo usavršiti. Imalo je nedostatke npr. bilo je prelagano i s nedovoljno ukrućenom cijevi, cijev se zbog česte dugotrajne uporabe zagrijavala. Izvršene su sve potrebne preinake i tako je nastao model MG-42.

Umjesto okrugle cjevaste obloge pregrijane cijevi, izradena je obloga kvadratičnog presejka s vratima na lijevoj strani. Kad se ta vrata otvore, oslobodi se brava, izmjene cijevi. Šarac je tako dobio mogućnost vrlo brze izmjene cijevi. Pregrijana cijev se zamjeni hladnom koja je nedeformirana i oružje ponovo radi bez za-

stoja. Načelo rada automatske šarca je u uporabi povratnog trzaja nakon ispaljivanja prvog metka. Sam zatvarač je originalan patent broj 955 392 koncerna Rheinmetall iz Dieseldorf-a i do danas je nezamjenljiv u svim pješačkim oružjima pištoljima, puškama i strojnicama tvrtke »Heckler und Koch GMBH« iz Obendorfa. Osobiti valjčići koji imaju mogućnost razmicanja kad čelno zatvarača zabravi dno čahure u ležištu metka u cijevi, oslobode prolaz nosaču igle koja tada nakon zadražavanja udari u inicijalnu kapsulu metka. Ispred ležišta cijevi na šarcu postoji komora za pojačanje trzaja na koju se u istom komadu nastavlja konus skrijevač plamena. Trzanje je izraženo da bi mehanika radila pouzdano. Ispred kundaka se nalazi elastični čelični odbojnik i oko njega povratna dvožičana upletena opruga. Trzanje cijevi se prenosi na povratnik trzaja prigušeno oprugom i povezano sa sustavom okidanja i neobičnim sustavom »klackalice« koja uvlači redenik metaka, a nalazi se na poklopцу kućišta oružja.

Šarac je srednje teško oružje kojim može rukovati jedan poslužitelj ako ima učvršćeni mali bubaň-spremnik 50 metaka. Redenik za oružje je metalni lanac za metke koji se mogu spojiti u dugačke redenike od po 200 metaka i tako se koriste za gađanje zrakoplova u dugačkom rafalu. Šarac ima nožice koje je potrebno raširiti i okrenuti za 180° da bi se na njih moglo stabilno nasloniti oružje. Zbog jakog trzaja, kundak je oblikovan s naslonom za lijevu ruku kojom pritisnemo oružje uz rame. Oružje je precizno kad se puca iz ležećeg stava i ne-ma zastaja kad pomoćnik

da će metak zalistati. Kad je šarac mitraljez ima posadu od tri vojnika i obvezno mora imati maskiran i utvrđen položaj. Domet ciljanja mu je do 2.000 m, a ciljeve u zraku mitraljez postavljen na protuzrakoplovni dodatak pogoda do 1000 m. Budući da ima veliku brzinu vatre (kadencu) 800 do 1050 metara u minuti najbolje rezultate postiže iznenadnim otvaranjem vatre na daljinama do 800 m, i to kratkim rafalima 5—10 metaka ili dugim rafalima 15—25 metaka s umetnutim svakim trećim označavajućim metkom zbog popravljanja ciljanja. Šarac su Nijemci nastavili proizvoditi kao »brzi šarac« MG-3 u kalibru NATO 7,62 mm u nalaži se kao standardno oružanje npr. tenka Leopard 2, što govori o nezamjenljivosti pouzdane konstrukcije.

To znači da se može pucati uz bok vlastitih postrojbi ili preko njihovih glava bez opasnosti

D. BRAŠNOVIĆ

OPTIČKI CILJNICI

Primjena kolimatora u topništvu (I)

Za gadanje ciljeva manjih veličina pri većim daljinama i slaboj osvjetljenosti, u odnosu na mehaničke ciljnike, optički ciljnici predstavljaju prijeku potrebu.

Za vrijeme ciljanja optičkim cilnjnikom kod kojeg se slika cilja i končanice nalaze u istoj ravnini, ciljac poklapa samo dvije točke, i to: cilj ili točku na cilju s jednom točkom na končanici.

jednostavnijem obliku saстојi se od zbirne leće (1) i staklene planparalelne pločice (2) (slika 1a). Leća je objektiv kolimatora, a staklena pločica je končanica postavljena u žarišnu (fokusnu) ravninu objektiva. Končanica kolimatora, za razliku od končanica dogleda, ima specifičnu izvedbu. Ona je s jedne strane prvo prekrivena tankim slojem metala (najčešće srebra ili aluminija), a zatim je premažana crnim lakom. Na

taj način je onemogućen prolazak svjetlosnih zraka, osim na mjestima koja su graviranjem oslobođena nepropusnog sloja. Na končanici kolimatora, u minobacačkih uredaja za ciljanje, izgravirana je samo jedna okomita crta (vidi sliku 1a, poz. 2). Sloj srebra ili aluminija nanosi se radi odbijanja (refleksije) zraka svjetlosti s plohe končanice, čime su rubovi slike izgravirane crte jasno izraženi.

Budući da je končanica postavljena u žarišnu ravninu objektiva, a svjetlosne zrake (prirodni ili umjetni izvor) osvjetljavaju končanicu, objektiv sliku končanice (okomitu crtu) projicira u neizmernost. Slika končanice koja dolazi u oko u ciljača stvara dojam poklopljenosti s udaljenom slikom cilja koju normalno vidi okom.

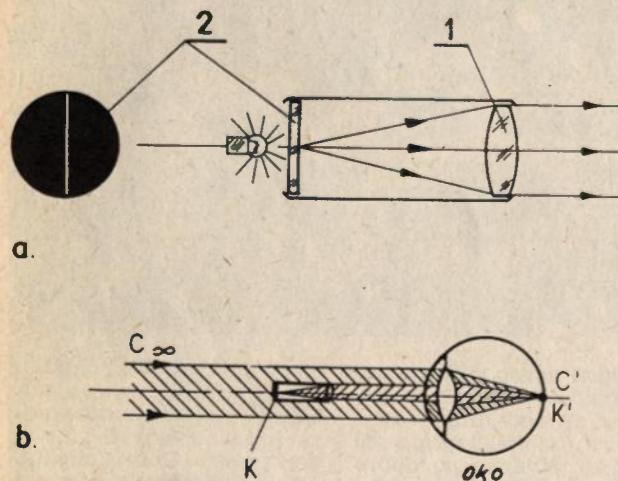
Za vrijeme ciljanja ciljac promatra cilj ili ciljničku točku pokraj kolimatora (ne gleda kroz kolimator). On istodobno prima sliku cilja i sliku končanice kolimatora, koje onda dovodi do poklapanja (slika 1b).

Takva konstrukcijska izvedba kolimatora nije prikladna za izravno ciljanje jer je vidno polje umanjeno za dimenzije tijela kolimatora (promjer - 12 mm), iako je on vrlo jednostavan i kompaktan. Za toga se takva konstrukcija kolimatora, koji se najčešće naziva gletkom, rabi samo kod uredaja za ciljanje UN-1 (uredaj za nišanje) za minobacače standardnih izvedbi i kalibra 80, 82 i 120 mm, s podjelom 1/6000 (slika 2 i 3), i služi za neposredno, a najčešće posredno ciljanje po pravcu na ciljničku točku.

Zbog otklona nedostatka smanjenja vidnog polja, na sličnom je načelu izrade na i konstrukcija optičkog sustava kolimatora za ciljanje na ciljeve u

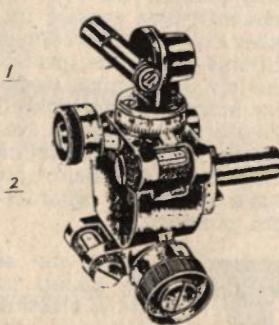
Sl. 1. Kolimator - optički ciljnik, a - kolimator (gletka) za minobacače 1 - objektiv, 2 - končanica; b - ciljanje pomoću kolimatora C-cilj u neizmernosti, K-končanica kolimatora

Na taj način smanjena je pogreška ciljanja u usporedbi s veličinama pogrešaka koje se javljaju uporabom mehaničkih ciljnika.

Svi optički ciljnici, koji se primjenjuju u topništvu, prema svojim optičko-konstrukcijskim značajkama i tehničkoj izvedbi dijele se na ciljničke doglede i kolimatore.

Kolimator je optički sustav za ciljanje. U svom naj-

Sl. 2. Minobacački uredaj za ciljanje UN-1; 1 - kolimator (gletka) - optički ciljnik, 2 - mehanički sklop uredaja

zraku (slika 4). Između objektiva (6), koji se sastoji od tri leće i končanice (8), koja je i ovde smještena u žarišnu ravninu objektiva, postavljeno je zrcalo (7), pod kutom od 45°. Iznad objektiva postavlja se poluprovidna (polurefleksna) planparalelna staklena ploča (poluzrcalo) (5), pod kutom od 45° u odnosu na optičku os objektiva. Svjetlosne zrake koje polaze od končanice (8), (slika končanice), preko zrcala (7), poslije izlaska iz objektiva idu u paralelnom snopu prema poluprovidnoj (polurefleksnoj) ploči. Djelomično se odbijaju od nje i na mrežnici ciljačeva oka formiraju sliku končanice na istom mjestu na kojem se formira slika cilja (1), koja se vidi kroz poluprovidnu ploču (5). Tako ciljac ima dojam da su cilj i končanica na istoj udaljenosti i u istoj ravnini.

U tom slučaju poluprovidna staklena ploča (5) ima ulogu djeleća svjetlosnih zraka slike cilja i končanice. Otvaranjem poklopca (3) na zaštitnom limu (4) zapovjednik oruđa ima mogućnost provjere ciljača i njegovog ciljanja za vrijeme obuke ili tijekom gadanja ciljeva u zračnom prostoru. Pri izrazito sunčanom

vremenu za dobivanje kontrasta između cilja i pozadine na kojoj se projicira končanica, na put svjetlosnim zrakama od cilja može se zaokretanjem postaviti svjetlosni filter (2) (obojena planparalelna ploča).

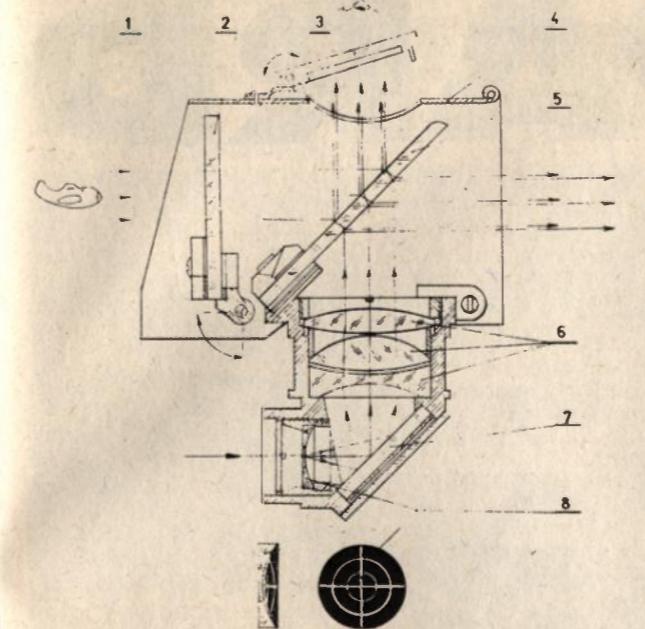
Ijanju brzoprekrenih ciljeva i na malim daljinama (kada je kutna brzina kretanja cijela velika).

Prednost kolimatora pred mehaničkim ciljnicima ogleda se i u tome što kod njega oko ne mora biti strogo na osi ciljanja. Ono se može pomicati i u širim granicama, a da ne utječe na točnost ciljanja.

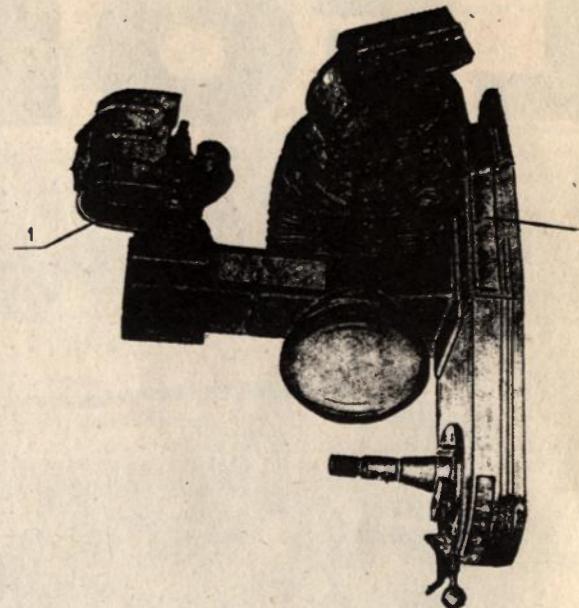
Kolimatori u pogledu granice uporabe po daljini, nemaju prednost u odnosu na mehaničke ciljnice jer pri korišćenju kolimatora ciljac gleda cilj golim okom, bez povećanja. Optički sustav kolimatora služi samo za projekciju slike končanice a ne i slike cilja. Zbog toga se kolimatori, kao optički ciljnici, rabe samo za gadanje ciljeva na malim daljinama (do 3000 m).

Pri ciljanju kolimatom, oko ciljača se nalazi u pogodnijem položaju nego pri ciljanju mehaničkim ciljnicom, jer se za vrijeme ciljanja poklapaju samo dvije točke: točka na končanicu i cilj, a time je točnost ciljanja povećana. Kolimatorski ciljnik ima vidno polje istovrsno vidnom polju kad se cilj promatra golim okom. To je osobito važno pri ci-

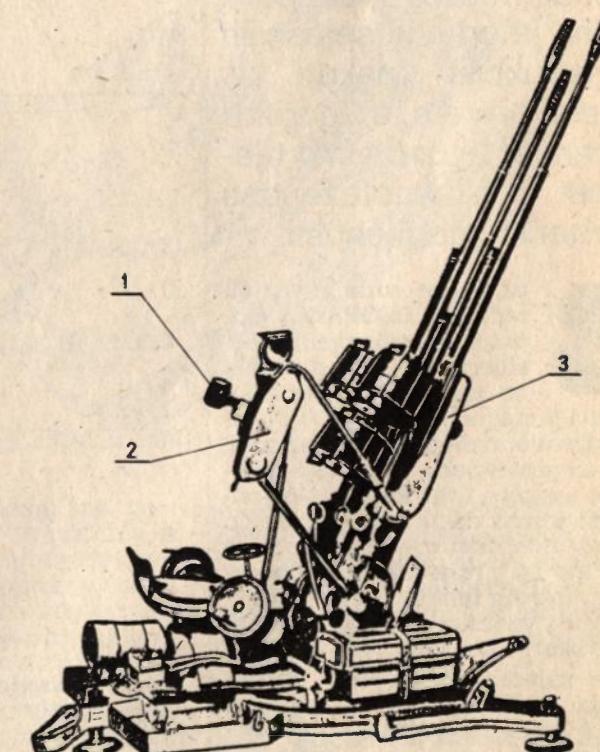
(Nastavak će se)
MARKO PARIZOSKI

Sl. 3. Smještaj uredaja za ciljanje UN-1 na minobacaču 60 mm M57; 1 - uredaj za ciljanje UN-1 2 - minobacač 60 mm M57

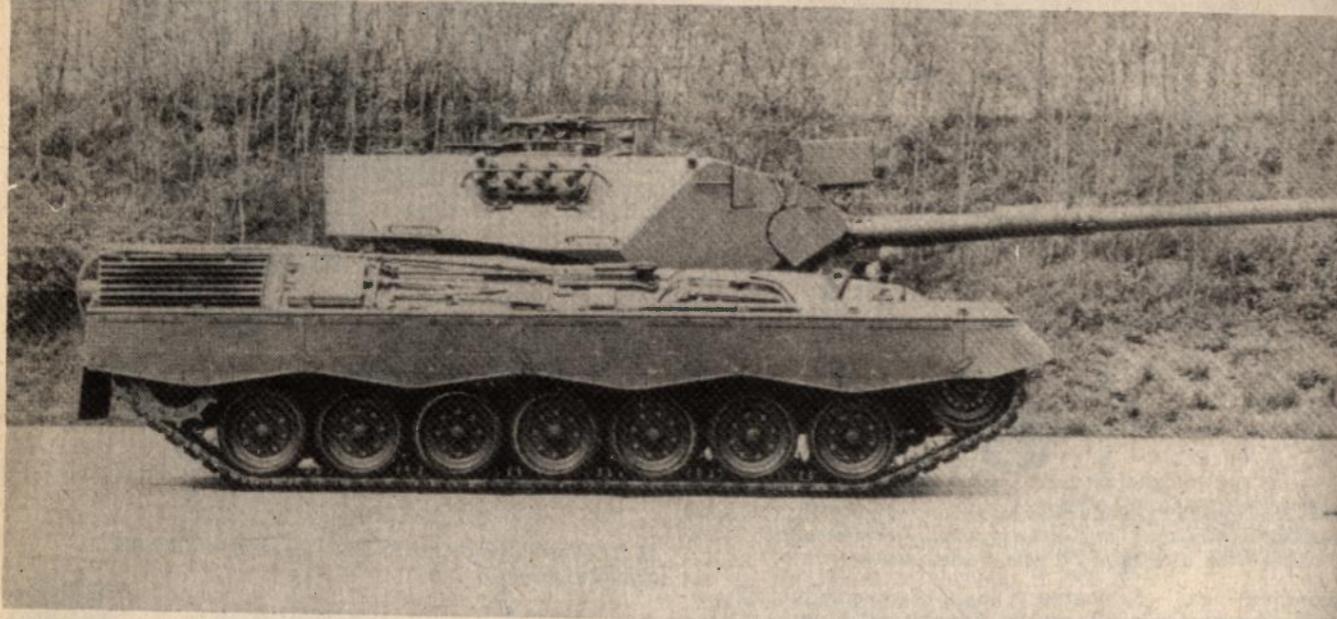
Sl. 4. Kolimator za gadanje ciljeva u zraku 1-cilj, 2-filtar, 3-poklopac, 4-zaštitni lim, 5-poluprovidna (polurefleksna) staklena ploča, 6-objektiv, 7-zrcalo, 8-končanica.

Sl. 5. Ciljnička sprava PANS 20/3 1 - sklop kolimatora 2 - ciljnička sprava

* **KOLIMATOR** - latinski (*collineare - upraviti*) - zbirna leća u čije je jedno žarište stavljen izvor svjetlosti radi dobivanja paralelnog snopa od prethodnog divergentnog snopa svjetlosti

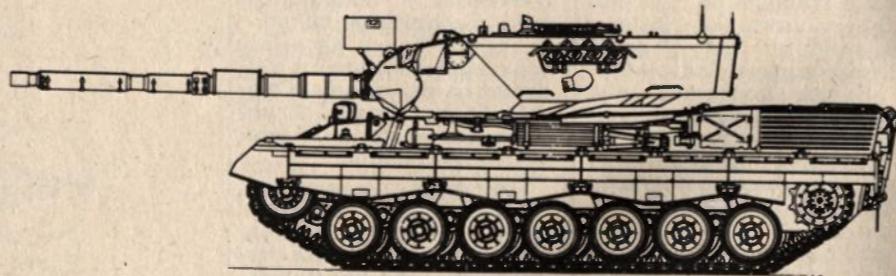
LEOPARD

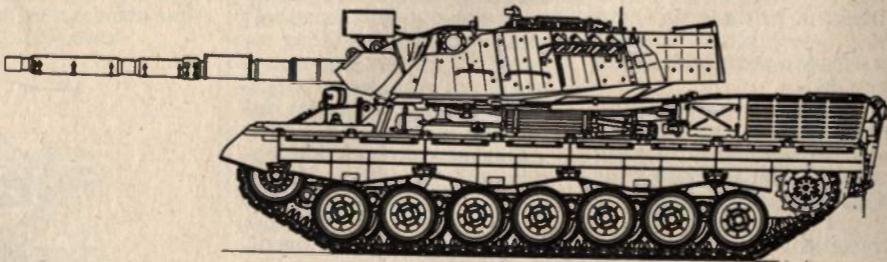
Obitelj tenkova Leopard jedna je od najuspješnijih konstrukcija nakon II. svjetskog rata, a Leopard 2 primjer je uspješno riješene uravnoteženosti borbenih mogućnosti.

Bez svake sumnje obitelj tenkova LEOPARD jedna je od najuspjelijih poslijeratnih konstrukcija na tom polju. Njemačka armija je nakon rata, kada joj je bilo dozvoljeno da ponovno započne s naoružavanjem, nabavila američke tenkove M47 Patton. No, uvidjevši ubrzo da ta oprema naglo zastarijeva, udružila je snage te je zajedno sa Francuskom započela razvoj novog tenka. Tome je pogodovala i veoma razvijena hladnoratovska klima koja je diktirala i neke zajedničke projekte unutar snaga NATO-pakta. Projektni zadatak kojeg su zajednički postavila Ministarstva obrane SR Njemačke i Francuske 1957. godine, zahtijevao je tenk sa sljedećim redoslijedom važnosti osnovnih značajki: borbeno djelovanje (jačina

LEOPARD 1 A3

LEOPARD 1A1 mZ

vatre), pruhodnost, te na koncu oklop. Međutim, uskoro su ipak različiti prilazi razvoju tako složenog sustava doveli do razilaženja, pa je Francuska krenula putem koji je doveo do razvoja tenka AMX-30, a Nijemci su krenuli putem koji je vodio prema konstruk-

ciji Leoparda. Budući da se Nijemci nisu žurili u razvoju novog tenka, tražeći za to vrijeme najpovoljnija rješenja, dvije grupe konstruktora razvile su dvije osnovne serije budućeg tenka. Nakon početnih ispitivanja odlučeno je da se nastavi samo s jednom serijom i

proizvodnja je 1963. godine povjeren pozatoj tvornici lokomotiva Krauss-Maffei iz Münchena. Već 1965. počeli su se serijski proizvoditi. Prototip i serijski primjeri Leoparda nisu se bitno razlikovali od klasičnih tenkovskih konstrukcija šezdesetih godina. Osnovno naoružanje se sastojalo od već onda provjerovalo uspješnog britanskog topa L7 od 105 mm, koji je zbog svoje uspjele konstrukcije postao gotovo standardnim oružjem zemalja NATO pakta. Ipak, od samog su se početka za tenk Leopard zainteresirale mnoge zemlje i već krajem 1976. bilo je naručeno i isporučeno gotovo 6000 komada. Takav nagli uspjeh u proizvodnji i prodaji tenkova iznenadio je mnoge jer se na Zapadu i tenkovi mnogo poznatijih zemalja-konstruktora (SAD, Velika Britanija) nisu prodavali s takvim uspjehom. Pogledom u jednu ozbiljnu enciklopediju naoružanja (JANE'S WEAPON SYSTEMS) nalazimo uspjeh konstrukcije Leoparda sažet u četiri točke. To su:

– **Izvanredna pruhodnost**, naročito pri otežanim uvjetima. To je postignuto velikim omjerom snaže po jedinici težine tenka od 21 KS/toni.

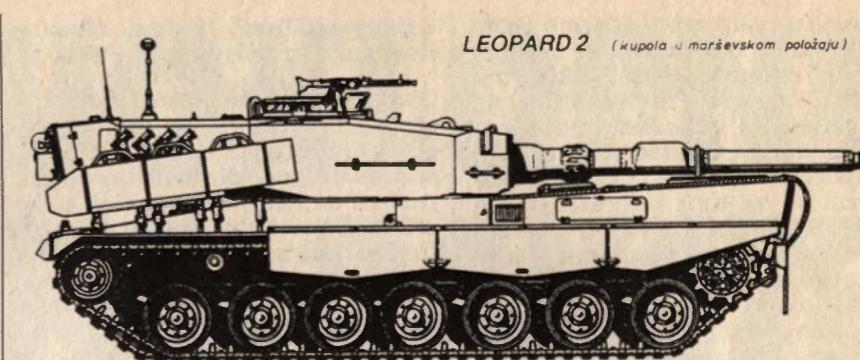
– **Snažan i precizan top** s velikom brzinom vatre (model) 105 mm L7 A3, čiji kalibr prihvata svu standardnu NATO-municiju koja je uskladištena u ogromnim količinama.

– **Pouzdanost i dugi vijek trajanja** svih komponenti vozila i motora, što je postignuto dobitim projektiranjem i ispitivanjem.

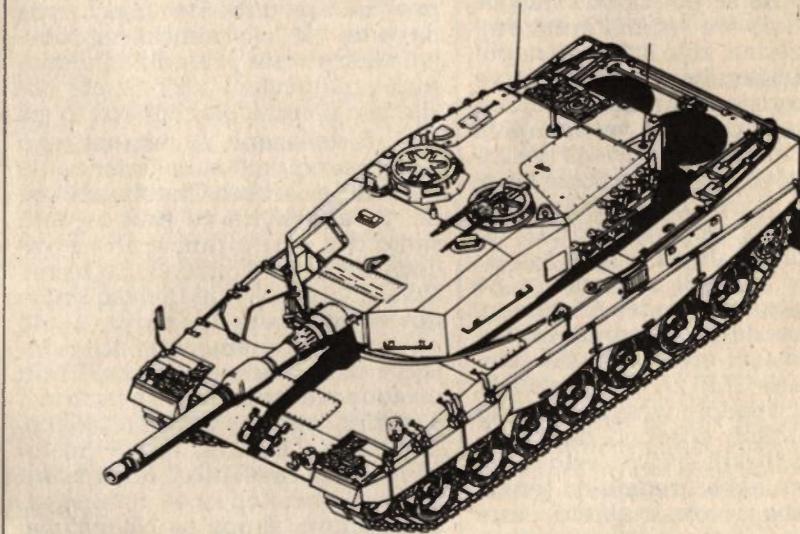
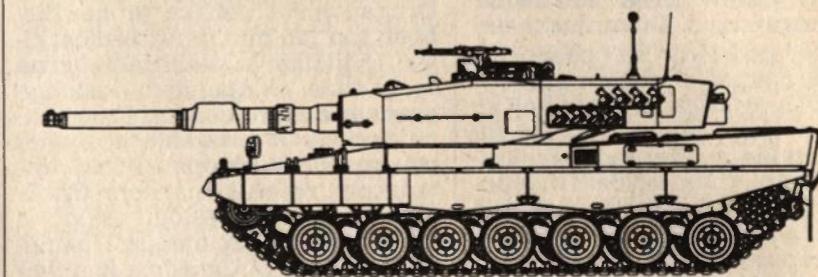
– **Lakoća održavanja** tenka kao i lakoća školovanja posade zbog nedostatka elektronskih »luksuzâna vozila«.

Mislimo da tome treba pridodati i jednu generalnu zrelost i tradiciju u projektiranju srednjih tenkova koje Njemačka ima još od početka drugog svjetskog rata.

Leopard je tenk s klasičnim rasporedom, vozač sjedi naprijed u sredini, a ostala tri člana posade su u srednjem dijelu-kupoli tenka, a odostraga je motor s prijenosom. Pored osnovnog topa, naoružanje čine spareni mitraljez MG3 kalibra 7,62 mm (to je varijanta nama dobro poznatog »šarca« prilagodenog NATO metku 7,62 mm). Na krovu kupole također je isti mitraljez. Na bočnim stranama kupole nalazi se ukupno osam bacača

LEOPARD 2 (ukupna u marševskom položaju)

JVJ 92

dimnih kutija. Za glasni top, borbeni komplet iznosi 50 granata, a za dva mitraljeza ukupno 5500 metaka. U standardnu opremu spada i uređaj za aktivno infracrveno promatranje. Tenk je opskrbljen i mogućnošću stvaranja natpristiska koji s usisnim filterima čini djelotvornu NBK zaštitu. Vozilo može pregaziti rijeku dubine 2,25 m bez pripreme, a do 4 m s posebnom opremom. Motor od deset cilindara tipa MTU MB 838, snage KS, omogućava najveću brzinu od 65 km/h na dobrim putevima. Motor

je »svejedući« tj. omogućeno mu je korištenje svih vrsta plinskih ulja, čak i mlaznog goriva. Rezerva goriva je dostatna za borbeni akcioni radijus od 600 km. Težina punog tenka s borbenim kompletom, iznosi 40 tona.

Otkad je Leopard uveden u naoružanje neprestano su vršene modifikacije i poboljšanja na osnovnom modelu. Prvim poboljšanjem oznaka Leoparda je promijenjena u Leopard A1

(ono 1 uz Leopard je dodano jer je paralelno s tim modelom započet razvoj Leoparda 2), a A1, A2, A3 itd. su modifikacije. Prve modifikacije su se najviše odnosile na opremu (na modelu A1 izvršena su poboljšanja podnog dijela i ugradnja stabilizatora za top). Interesantna je modifikacija A1 mZ (mZ – mit zusätzlicher Panzerung, s dodatnim oklopom) gdje je oko kupole postavljen tanki oklop koji je udaljen od osnovnog oklopa za nekoliko centimetara s namjerom da aktivira kumulativna punjenja protutenkovskih zrna prije doticanja osnovnog oklopa. Ta varijanta nedoljivo podsjeća na posljednje modele njemačkih tenkova za vrijeme drugog svjetskog rata koji su također imali dodatne ploče (ili čak metalne mreže) radi aktiviranja granata. Ipak, ta ideja nije postigla zapaženiji uspjeh u ratu, a izgleda niti na Leopardu, jer je kasnije napuštena, najviše radi pojave sve učinkovitije potkalibarske protuoklopne municije. Modifikacija A2 i A3 se po izgledu najviše razlikuju po sve većim i prostornijim kupolama, koje isto tako napuštaju klasičan lijevani oklop, a sve više se koriste varenim i posebnim oklopima. Razvoj sve većih kupola kulminira na varijanti A4 veličinom gotovo kao na Leopardu 2. Isto tako, dolazi do većih izmjena u opremi, top dobiva termičku zaštitnu oblogu, uvodi se laserski daljinomjer koji tek na modelu A5 (koji je zapravo model A1 samo s laserskim daljinomjerom) zamjenjuje klasični stereoskopski telemeter Zeiss TEM 2A. Nijemci su se, kao proizvođači izvrsnih optičkih instrumenata, posebno daljinomjera i nišanskih sprava, vrlo teško rastali od takva uređaja na tenku, koji je, zbog svoje kvalitete, često bio jezičac na vagi nad neprijateljskim tenkovima. Laserskim daljinomjerima dobivena je kvaliteta više, ali to su imali i svi ostali, uključujući i neprijateljske tenkove.

Razvoj na tenku Leopard 2, započinje još krajem šezdesetih godina. Iako ova tenka dijele iste imene, sličnost među njima je minimalna. Taj tenk je u početku razvijan zajedno s Amerikancima (projekt MTB-70) i konačan rezultat nije mnogo promijenjen u odnosu na originalni projekt. Amerikanci su projekt napustili 1970., ali sa svojim tenkom M-1 Abrams nisu

daleko otišli od Nijemaca i sličnost između ta dva tenka je očita. Osnovne razlike prema »starom« Leopardu su u motoru mnogo veće snage (1500 KS – oko 1100 KW), ali još uvjek dizel-varijante, za razliku od Amerikanaca koji su se odlučili za mnogo lakšu plinsku turbinu iste snage. Plinska turbina uz velike prednosti (težine), ima i dvije velike mane, mnogo je »žednija«, specifična potrošnja goriva je neusporedivo veća i gorivo je mnogo zapaljivije od dizel goriva.

Druga velika razlika je neužljebljen top 120 mm (unutrašnjost cijevi je glatka, a stabilizacija zrna se postiže sklapajućim krilcima granate, a ne rotacijom). Treća bitna razlika je usvajanje proizvodnje posebnih oklopa sličnih britanskog revolucionarnog Chobham oklopa (višeslojni oklop s raznim slojevima metala i nemetalika/keramike). Ugradnja kvalitetnog oklopa rezultira time da su bočne strane tijela i kupole tenka praktički okomite. Stručnjaci tvrde da je taj oklop praktički neproboden za sve vrste protuoklopne municije uključujući i PT-rakete posljednje generacije. U praksi to još nije ni dokazano ni demantirano (Amerikanci, koji su također veliki korisnici posebnih Chobham oklopa, u zaljevskom su ratu izgubili samo dva M1 Abramsa ali ne navode uzrok). I konačno, da bismo shvatili uloženi trud i novac koji je doveo do izbora Leoparda 2 kao novog tenka, spomenimo da su Nijemci izradili ukupno 19 različitih prototipova tenka koje su ispitivali s raznim vrstama opreme, oklopa, naoružanja, motora, hodnih dijelova itd. U taj razvoj su bili uključeni i Amerikanci koji su od 1974. pokušali ponovo, skupa sa Nijemicima, razviti zajednički tenk, ali ni taj pokušaj nije bio dugog vijeka. Na natječaju kojeg su Amerikanci raspisali 1976. za izradu novog tenka sudjelovao je i modificirani Leopard 2 (tzv. varijanta AV) s topom 105 mm, ali je ipak na koncu izabran Chryslerov projekt XM-1, nazvan kasnije Abrams.

Serijska proizvodnja Leoparda 2 započela je krajem sedamdesetih godina. Zbog skupoće i ne više takve jednostavnosti, kupaca, osim Njemačke armije, zasad nije bilo. Sve važnije razlike izme-

du dva Leoparda smo već nabrojali. Spomenimo još to da je težina tenka porasla na 55,2 tone (spreman za borbu) ali je zahvaljujući povećanoj snazi motora odnos snage prema težini povećan čak na 27 KS/toni. To omogućava najveću brzinu (po dobrim putevima) od 72 km/h, odnosno ubrzanje od 0 do 32 km/h za svega 6 sekundi. Nijemci su oduvijek pozornost posvećivali velikom ubrzajućem tenku (odnosno momentu motora), jer smatraju da je brza promjena položaja tenka nakon prvih ispaljenih hitaca najvažnija za preživljavanje u borbi. To, naravno, vrijedi uz izvrsne nišanske sprave koje (u teoriji) omogućavaju postizanje pogotka prvim ispaljenim zrnom. Borbeni komplet tenka se sastoji od 42 granate (uglavnom s potkalibrarskim protuoklopnim zrnom) te 4750 metaka za dva mitraljeza. Posada se i dalje sastoji od 4 čovjeka: zapovjednik, nišandžija, punitelj i vozač tenka). Dakle nije se išlo na automatsko punjenje topa (kao u sovjetskim tenkovima), dobrim dijelom i zato što se smatralo da smanjivanje kupole i općenito tenka nije nužno zbog izvanrednog oklopa.

Smatramo da je cijela obitelj tenkova Leopard vrlo smisljena i uspješna konstrukcija. Leopard 2 se, kao tenk posljednje generacije, ipak ističe zbog uspješno riješene uravnoteženosti borbenih mogućnosti, oklopa i manevarskih sposobnosti. Tu uravnoteženost nisu uspjeli postići Britanci sa svojim tenkom Challenger (manje manevarske sposobnosti na račun oklopa i borbenih mogućnosti), niti Amerikanci s tenkom M-1 Abrams (suvise dugo zadržavanje uvjerenja da s topom od 105 mm mogu konkurrirati najnovijim topovima 120/125 mm, te korištenje još uvjek nedokazane plinske turbine), a ponajmanje Francuzi sa svojim najnovijim AMX-40 koji je zaostao u razvoju i koristi suviše klasična rješenja. Naravno, pojava ogromne sjene tenka na bojištu poput Leoparda 2 (u odnosu na T-72/T-64/T-80) uvjek ostaje problematična, jer valjanost najnovijih generacija oklopa (Chobham i sličnih) tek treba dokazati u praksi. U svakom slučaju, Leopard 2 je malo remek-djelo već dokazane kvalitete njemačke industrije.

VOJSLAV JEREB
DANIJE FRKA

PROTUOKLOPNE VOĐENE RAKETE

Protuoklopne vodene rakete su najdjelotvornije sredstvo protutenkovske obrane. Kod njih se radi povećanja točnosti pogadanja može utjecati na promjenu putanje rakete u toku leta. Rakete se lansiraju sa zemlje, zrakoplova i helikoptera.

Za učinkovitost pogadanja od velike važnosti je primjena optoelektroničkih sustava u sklopu same rakete.

Za borbu s protivnikovim oklopnim sredstvima do sada su razvijene tri generacije protuoklopnih vodenih raket.

PO vodene rakete prve generacije imaju projektil s glavom kumulativnog djelovanja, kojim se u toku leta upravlja pomoću električnih signala posredstvom posebnog kabla. Pomoću uređaja za vodenje, operator-strijelac navodi raketu na cilj golinom okom ili posredstvom optičkog sustava, primjenjujući postupak vodenja, takozvano poklapanje triju točaka (oko operatorka-raketa-cilj). Lanser može biti postavljen na zemlju, borbeno vozilo ili helikopter.

PO vodene rakete druge generacije imaju uz uređaj za vodenje dodatni infracrveni IC lokator, koji automatski

mjeri trenutno odstupanje položaja raketu od ciljničke linije, osi durbina. Ove se rakete lansiraju iz lansirnih cijevi. Postupak vodenja ovih raket sastoji se u tome da operator samo održava križ končića durbina na cilju. Za razliku od raketica prve generacije, imaju veću brzinu leta, veći domet i veću vjerojatnost pogadanja.

Rakete treće generacije koriste načelo samonavodenja na laserom označeni cilj, vodenje po laserskom snopu ili prijenos komandi laserskim kanalom uz korištenje IC-lokatora za mjerjenje položaja raketice. Pored ovih načela koristi se i termovizijsko samonavodenje. Neki od sustava treće generacije zasnivaju se na principu »lansiraj i zaboravi«.

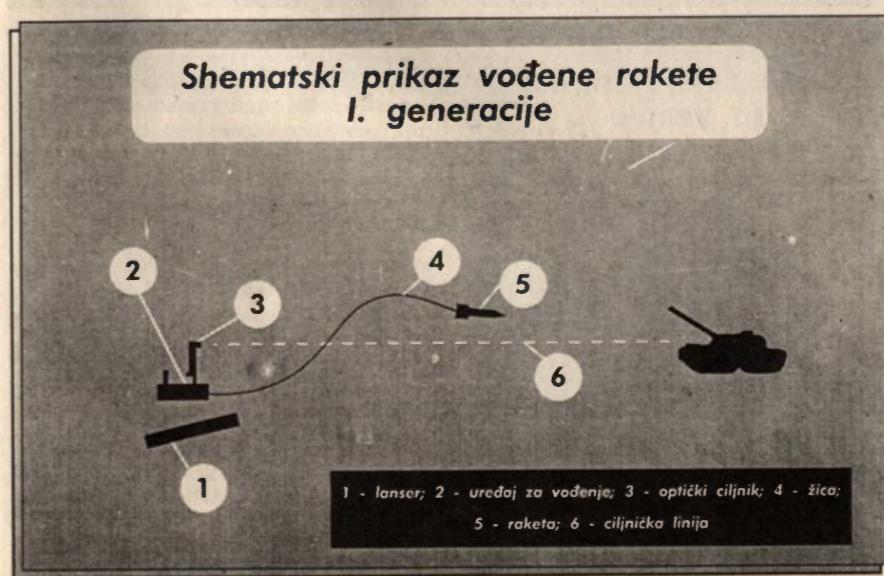
Protuoklopni raketi sustavi druge generacije predstavljaju znatno poboljšanje u odnosu na PO sustavu I generacije. Brzina raketnog projektila povećana je skoro dvostruko. Kod pojedinih sustava povećan je i domet, a bliža granica zone uništenja pomjerenja je praktično na daljinu armiranja upaljača. Raketi projektil vodi se kao i kod I. generacije, metodom »tri točke«, ali je uloga operatora kao elementa petlje vodenja svedena samo na neprekidno ciljanje cilja. Za praćenje raketnog projektila i izdavanje zapovijedi za njegovo dovođenje na ciljničku liniju uveden je tzv. poluautomatski uređaj za vodenje s IC lokatorom. U toku leta IC lokator određuje položaj raketnog projektila u odnosu na ciljničku liniju. Radi toga na raketu su postavljeni pirotehnički traseri. Procedura vodenja sastoji se u sljedećem. Operator raketu ispaljuje u pravcu otkrivenog cilja. Raketa je preko mikrokabla spoje-

na sa sustavom za vodenje. Operator palicom za vodenje nastoji da dovede raketu na ciljničku liniju, tj. nastoji poklopiti tri točke: križ ciljnika – raketni projektil – cilj. PO raketi su stavi I generacije imaju visok borbeni učinak i teško se ometaju.

Nedostatak je mala brzina leta projektila, što može dovesti do gubljenja cilja zbog zaklanjanja iza objekata na bojištu i što protivniku omogućava otkrivanje lansirnog mjesta i njegovo uništavanje. Inertnost operatora kao petlje vodenja, uvjetuje i drugi nedostatak ovih sustava – nemogućnost gadanja ciljeva na malim rastojanjima.

Protuoklopni raketi sustavi druge generacije predstavljaju znatno poboljšanje u odnosu na PO sustavu I generacije. Brzina raketnog projektila povećana je skoro dvostruko. Kod pojedinih sustava povećan je i domet, a bliža granica zone uništenja pomjerenja je praktično na daljinu armiranja upaljača. Raketi projektil vodi se kao i kod I. generacije, metodom »tri točke«, ali je uloga operatora kao elementa petlje vodenja svedena samo na neprekidno ciljanje cilja. Za praćenje raketnog projektila i izdavanje zapovijedi za njegovo dovođenje na ciljničku liniju uveden je tzv. poluautomatski uređaj za vodenje s IC lokatorom. U toku leta IC lokator određuje položaj raketnog projektila u odnosu na ciljničku liniju. Radi toga na raketu su postavljeni pirotehnički traseri. Procedura vodenja sastoji se u sljedećem. Operator raketu ispaljuje u pravcu otkrivenog cilja. Raketa je preko mikrokabla spoje-

Shematski prikaz vodene raketice I. generacije

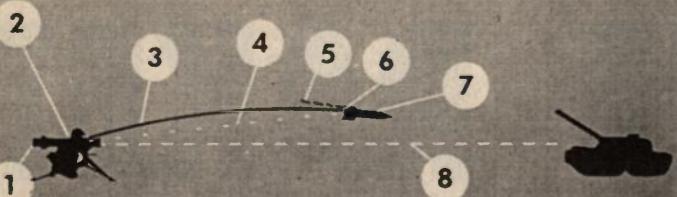

1 - lanser; 2 - uređaj za vođenje; 3 - optički ciljnik; 4 - žica;
5 - raketa; 6 - ciljnička linija

U postupku uništenja cilja operator lansira raketu u pravcu cilja i prati cilj održavajući njegovu siluetu u križiću durbina. Sa durbinom je spregnut IC lokator, koji na osnovu zračenja IC trasera određuje položaj projektila u odnosu na ciljničku liniju. Na osnovu izmjerene greške, uređaj za vodenje izdaje komande za upravljanje projektilom i njegovo navođenje na cilj. Kako na početnom dijelu putanje postoje veća kutna odstupanja, u IC lokatoru se nalaze dva objektiva, širokokutni i uskokutni. Prebacivanje sa šireg na uže polje vida vrši se automatski.

Nedostatak im je što se u toku vodenja rakete ne može mijenjati vatreći položaj. Drugi nedostatak ovih sustava

Shematski prikaz vođene rakete II. generacije

1 - lanser; 2 - IC lokator; 3 - žica ili mikrokabla; 4 - IC os (os IC lokatora - trasera);
5 - zračenje trasera; 6 - traser; 7 - raketa; 8 - ciljnička linija

zaštitu od impulsnih ometača ugraduju se odredene frekvencije modulacije. No, razvijeni su i ometači i za ovakve sisteme.

Zbog sve veće primjene laserskih sredstava, preduzimaju se i mјere zaštite oka osmatrača pri osmatranju sa optičkim ciljnikom. Tako se u sustavu DRAGON ugraduje filter nepropusnih valnih duljina zračenja neodimijumskog i rubinskog lasera.

Protuoklopni raketni sustavi treće generacije

Po načinu vodenja razlikujemo sisteme: prvo, prenosom komandi laserskim kanalom; drugo, vodenje raketnog projektila po laserskom snopu; treće, samonavodenje na laserom označen cilj; četvrto, termovizijskim vodenjem, i peto IC samonavodenje.

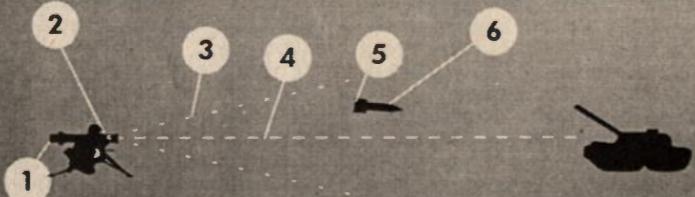
Sustavi treće generacije koji koriste prijenos komandi laserskim kanalom ili vodenje po laserskom snopu, sadrže

je otežano praćenje u uvjetima slabe osvijetljenosti terena, zbog prisustva intenzivnog svjetla IC trasera i drugih izvora svjetlosti u vidnom polju ciljnika. Posljednjih godina za noćne akcije koristi se termovizijski ciljnik, koji omogućava praćenje cilja noću i u uvjetima slabe vidljivosti, a IC izvori svjetlosti ne ometaju ciljanje i praćenje cilja.

Kod raketa II. generacije koriste se mјere zaštite uređaja za vodenje od svjetlosnih smetnji. U optički sustav IC lokatora ugraden je filter za propuštanje uskog snopa zračenja.

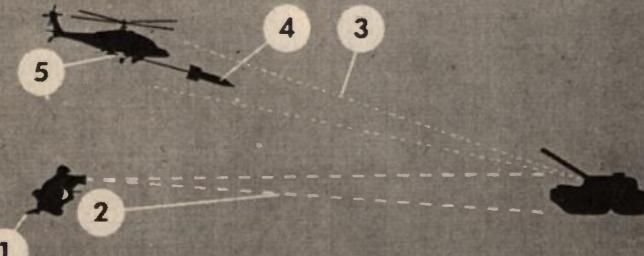
Pomoću promjenljive blende kod sustava MALJUTKA-P, osigurano je smanjenje polja vida IC lokatora u drugom dijelu putanje leta. Na taj način ostvarena je zaštita od ometača koji su udaljeni od cilja za jednu siluetu tenka. Za

Shematski prikaz laserskog vođenja po snopu

1 - lanser; 2 - laserski predajnik; 3 - lasersko zračenje; 4 - ciljnička linija;
5 - prijemnik laserskog zračenja; 6 - raketa;

Shematski prikaz samonavodenja na laserom označen cilj, označavan sa zemlje

1 - laserski označavač cilja; 2 - lasersko zračenje; 3 - reflektirano lasersko zračenje od cilja;
4 - raketa; 5 - lanser;

lanser koji je spregnut sa ciljničkim uređajem, laserski predajnik i prijemnik za vodenje koji se nalazi na raketi. Zapovjedni signali prenose se umjesto mikrokablobom laserskim snopom, koji se širi kroz atmosferu. Ovi sustavi stoga su podložni djelovanju atmosferskih utjecaja. Iz tog razloga se sve više primjenjuje kombinirano vodenje, pri kojem se u početnom dijelu putanje rakete zapovjedi prenosem laserskim kanalom, dok se u završnom dijelu putanje primjenjuje samonavodenje na laserom označen cilj. Ovi navedeni sustavi vodenja primjenjuju se samo u izuzetno povoljnim atmosferskim uvjetima.

Samonavodenje na laserom označeni cilj predstavlja poluaktivni sustav vodenja. Ovaj sustav sadrži dvije prostorno izdvojene sastavnice. Prva sastavnica je laserski označavač cilja, s ili bez daljinomjera, a druga sastavnica je koordinator cilja u glavi rakete.

cilja jednovremeno prati cilj i označava ga laserskim snopom. Isti motritelj može upravljati vodenim raketama ili granatama, jer se lasersko samonavodenje primjenjuje i za vodenje topničkih granata koje imaju glave za lasersko sambnavodenje.

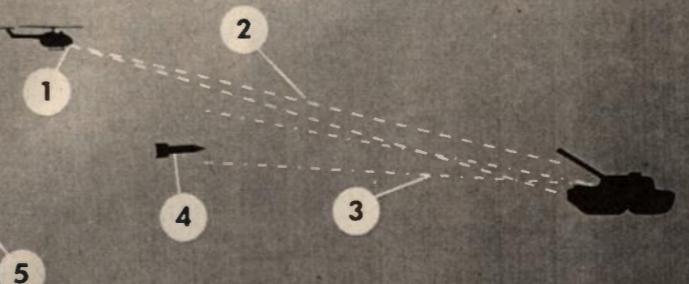
Pored velike preciznosti značajniji nedostatak je što lasersko označavanje cilja djeluje demaskirajuće i omogućava primjenu ometanja. Ovaj sustav vodenja primjenjiv je samo u atmosferski povoljnim uvjetima.

Za uspješnu taktičku primjenu ovakvih sustava potrebna je pouzdana veza označivača i lansirnog mjesta.

Lasersko označavanje ciljeva moguće je sa zemlje i iz zraka.

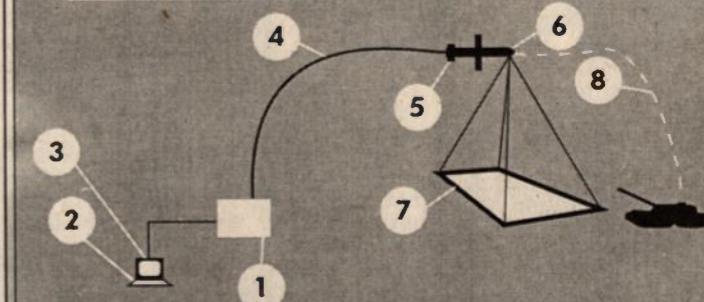
Sustavi sa termovizijskim vodenjem javljaju se u novije vrijeme. Prijenos zapovijedi se vrši pomoću fiberoptičkog kabla. Raketa na svom prednjem dijelu sadrži glavu s termovizijskim senzorom, a fiberoptičkim kablom je

Shematski prikaz samonavodenja na laserom označen cilj, označen iz zraka

1 - laserski označavač cilja; 2 - lasersko zračenje; 3 - reflektirano lasersko zračenje od cilja;
4 - raketa; 5 - lanser;

Shematski prikaz termovizijskog vođenja kod raketa III. generacije

1 - lanser; 2 - zapovjedna ploča; 3 - TV monitor; 4 - fiberoptički kabel; 5 - raketa;
6 - termovizijski senzor; 7 - prostor koji promatra termovizijski senzor;
8 - putanja novodjenja rakete na cilj

povezana s uređajem za vodenje. Nakon lansiranja raketa u letu promatra prostor u određenom vidnom polju. Slika promatranih prostora koju osjeća termovizijski senzor u raketi prenosi se do lansirnog mjesta gdje operator na TV-monitoru vidi ono što raka promatra. Na taj način omogućeno je da operator na većem rastojanju iz grupe ciljeva odabere jedan cilj i šalje zapovjedni signal fiberoptičkim kablom, usmjeravajući raketu na cilj.

Prenos zapovijedi fiberoptičkim kablom je vrlo pouzdan, ali ograničava domet. Utjecaj atmosfere je potpuno eliminiran iz razloga što se signal prenosi fiberoptičkim kablom i što se u glavi rakete nalazi hladeni termovizijski senzor čija je spektralna osjetljivost najveća u području dalekog IC spektra, gdje je propustljivost atmosfere za to područje IC zračenja vrlo velika.

TIHOMIR BAJTEK

Sustav	Zemlja	Maksimalni domet	Minimalni domet	Srednja brzina leta	Trajanje leta	Probijnost	Sustav vodenja	Masa rakete	Promjer	Duljina
Bantam	Svedska	2000	230	85°	24,0	500	ruč.	7,6	110	850
Cobra	Njemačka	2000	400	85	23,5	500	ruč.	10,3	100	950
Mamba	Njemačka	2000	300	114	17,5	475	ruč.	11,2	122	995
Entac	Francuska	2000	400	85	23,5	650	ruč.	12,2	150	820
Kom 3D	Japan	2000	350	85	23,5	450	ruč.	15,7	120	1015
Mosquito	Italija	2300	360	90	24,5	500	ruč.	14,1	120	1110
Swatter	ex SSSR	3500	600	150	23,5	500	ruč./poluaut.	29,0	150	1160
Moljutka	ex SSSR	3000	500	120	25,0	400	ruč./poluaut.	11,3	120	860
Swingfire	V. Britanija	4000	150	165	24,0	550	prog./ruč.	28,0	170	1060
Shillelagh	SAD	4500	-	-	224	20,0	500	poluaut.	27,0	152
Dragon	SAD	1000	25	90	11,3	600	poluaut.	6,1	127	744
Milan	Fr/Njem.	2000	25	160	12,5	500	poluaut.	6,6	103	769
Fagot	ex SSSR	2000	-	-	150	13,0	500	poluaut.	7,0	-
Tow	SAD	3750	65	170	22,0	600	poluaut.	19,0	152	1170
Hol	Fr/Njem	4000	75	242	16,5	800	poluaut.	23,0	136	1275

H&K G11

Najkraće, najjednostavnije i potpuno neosjetljivo automatsko oružje

UNJEMACKOJ je izradena nova puška s mećima bez čahura, koja prije podsjeća na kovčeg klarineta nego na oružje iz vojničkih rovova. U dršci maslinasto zelenog oružja smještena je i precizna ciljačka optika. Iz sićušnog četverotastog štapića, ne dužeg od drvene šibice, strši mali projektil. To je taj tajnoviti metak od kojeg, kad se zapali, ne ostane gotovo ništa. Tehničari tvrtke Heckler + Koch (Obendorf/Neckar) radili su skoro dva desetljeća na novoj automatskoj pušći G 11 koja jamči »znatno veću vjerojatnost pogotka«.

U stručnom godišnjaku »Jane's Infantry Weapons« tvrde da se tu radi o najznačajnijem razvoju ručnog oružja od vremena kad je svijetu predstavljena prva puška s metkom, a to je bilo prije 150 godina. Tada je majstor Nikolaus Dreyse iz Thueringena konstruirao pušku s udarnom iglom i cijelovitim metkom.

G 11 je najlakše, najkraće, najjednostavnije i potpuno neosjetljivo automatsko oružje. Ispaljuje zrnu kalibra 4,7 mm, što je dosad najmanji kalibr odabran za vojničko oružje.

Prednost ovog »vatrenog ispljuvka« tehničari vide u tome da jedno automatsko oružje prvi put omogućuje pucanje gotovo bez povratnog udarca i uz dosad nedostigu točnost pogadanja. Konstruktori su to postigli uz pomoć dva osnovna tehnička rješenja: G 11 ima potpuno novi valjkasti zatvarač i (kao prvo oružje na svijetu) streličivo bez čahure.

Kod dosadašnjih metaka zrno je utisnuto u metalnu čahuru, dok je kod su-

stava G 11 projektil jednostavno ugrađen u četverokutni barutni štapić, koji su razvili stručnjaci tvrtke Dynamit Nobel AG.

Tehničari iz Obendorfa uspjeli su svladati nedostatke dosadašnjeg automatskog oružja, čija puščana zrna u najodsudnijem trenutku promašuju cilj u velikom postotku. Uzrok tome je dosad nesavladivi povratni udarac. Pri brzoj paljbi (rafal), snop zrna redovito »odluta« koso uvis, kako balističari radio imenuju ovo odmicanje zrna od cilja.

Osim pojedinačnog pucanja i rafala, novo oružje omogućuje još i automatski ograničenu paljbu s tri metka (s određenim rasipanjem zrna). Na taj način barem jedno zrno pogoda cilj i onesposobljava protivnika u borbi.

Veliku ulogu u brzom slijedu pucanja ima kratko i neuobičajeno »pognisko tijelo« oružja. Svojim četverouglasim oblikom omogućava vrlo lagano i brzo (30 ms) dovodenje metka iz spremnika u valjkasti zatvarač.

Mali kalibar i nepostojanje teških metalnih čahura znatno smanjuje borbenu težinu puške. S 50 metaka u spremniku i još jednim rezervnim spremnikom G 11 ima masu manju od sadašnjih automatskih pušaka (bez me-

ŽELJKO MEDVEŠEK

puška G 11

- kalibar zrna 4,7 mm
- dužina oružja 75,0 cm
- masa (bez metka) 3,6 kg
- magazin 50 metaka
- masa metka 5 g

Nato oružje G3

- kalibar zrna 7,62 mm
- dužina oružja 102,5 cm
- masa 4,4 kg
- magazin 20 metaka
- masa metka 24 g

"TRACKER" ODLAZI U MIROVINU

Gospodarstveni razlozi, a ne zastarjelost aparata, prisili su kanadske oružane snage da stave izvan upotrebe zrakoplove Grumman Tracker. Tim mjerama štednje zatvoreno je i sedam hrakoplovnih baza.

Medu njima je i CFB Summerside, Prince Edward Island, sjedište čuvene Maritime Reconnaissance Squadron 880 (pomorska izviđačka eskadrila). Ta jedinica nije premještena na neko novo uzletište, već je rasformirana.

Zapravo, ne u cijelosti: osoblje je službeno svedeno na »nulto brojno stanje«, tako da jednom neka druga jedinica može nastaviti njihovu tradiciju – započeto još u 2. svjetskom ratu. 880-ta eskadrila djelovala je od 1957. sa zrakoplovima CP-121 Tracker, prije svega u ulozi lovac na podmornice s nosača zrakoplova HMCS Bonaventure, zatim to isto ali sa zemlje. Od sredine 70-tih godina težište njihovog djelovanja bilo je nadgledanje morskih površina, posebno u cilju zaštite ribarenja ispred kanadskih obala i zaštite okoliša. Uz to su imali zadatku traženja i spašavanja brodolomaca – uz pomoć kontejnera koji su bacani u more. Trackeri su bili opremljeni s radarom, navigacijskim sustavom Omega i kamerama za snimanje danju i noću.

Posada je bila tročlana: pilot, kopilot/navigatori i operator na uređaju za izviđanje. Izviđanje je obično trajalo do sedam sati, a ponекad i 12 sati leta u zraku. Posljednji Trackeri odlaze u muzeje, a neki će vjerojatno biti prodani na civilnom tržistu.

Sa svojih 11.200 do 14.300 sati leta ti aparati imaju još dosta rezerve za novu karijeru, npr. kao zrakoplovi za gašenje požara. Njihovu dosadašnju ulogu preuzele su (samo) tri Beech King Air 200, s kojima Atlantic Airways leti po narudžbi kanadske vlade.

Ž. M.

SIMULATOR ZA LECLERC

Leclerc ima automatski navodeći sustav za 120 mm top, tako da treba posadu od samo tri čovjeka.

Okruženje posade se vjerno reproducira prikazujući do 30 istovremenih ciljeva, zajedno s plamenim efektima.

Scene na Visa kompjutorskom sustavu predstavljaju teren u detaljima od 0,5 m pa do 2,5 m u visinu, kao i pohranjene slike od 400 km² terena.

Instruktori mogu kontrolirati simulacijsku jedinicu, kao i zadavati različite vrste terena, zadatka i učjete.

Također se iz kontrolne kabine mogu postavljati prijateljski objekti, a koji ne moraju biti u posebnom programu, već ih instruktor sam postavlja u tijeku vježbe.

Tenkova posada će vjebati zajedno u jednom simulatoru tek pošto su savladali obuku u individualnim simulatorima.

Očekuje se da će se prototipovi ovih simulatora pojaviti u uporabi sljedeće godine, dok će se simulator topovske kupole testirati u Francuskoj vojsci ove godine.

Sva tri sustava za obuku bit će postavljena u Francuskom centru za oružane snage i pješadijsku obuku (CIABC) u Capiagnu-e.

Simulatori za obuku topovskih kupola bit će raspoređeni na razini regimeti, dok će simulator za vozača biti instaliran na CIABC-u, a simulator za obuku posada u školama i posebnim središtima obuke CIABC-a.

DEJAN FRIGELJ

OPASNOSTI PJEŠAČENJA

Tijekom kretanja vojnika vrebaju neugodnosti kao što su: žuljevi, zamor, oštećenja toplinom ili hladnoćom

Ako postoje brojna suvremena prevozna sredstva, pješačenje je i danas nezamjenjiv način prebacivanja vojnika. Zapovjedništvo, zdravstvena služba i sami vojnici trebaju posvetiti pažnju postupcima za očuvanje zdravlja, tjelesne pripremljenosti i borbenе spremnosti. Tijekom kretanja najčešće prijeti mogućnost nastanka žuljeva, zamor, zaraza, trovanje te oštećenja toplinom i hladnoćom.

Odjeća mora biti nešto veća (za broj-dva ili 12 mm duža te 8 mm šira od stopala). Premala obuća stiskat će stopalo, a u prevelikoj će stopalo »plesati« u obući, te će trljanjem o unutrašnje rubove obuće nastati oštećenja kože. Na duže pješačke ture ne polazi se s novom obućom, već ona mora biti razgažena. U unutrašnjosti obuće ne smije biti neravnina niti eventualno izašlih čavala. Na stopalo se navuku debele čarape. Čarape takoder moraju biti odgovarajuće veličine. Premale će stezati nogu i lako će se poderati, a prevelike će se nabirati. Iako neki drže da nije dobro navlačiti više paru čarapa zbog njihovog nabiranja, mogu se, kao što to radi planinari, preko običnih čarapa navući debele vunene (ličke) čarape. Čarape valja dobro zategnuti. Ako se noge prekomjerno znoje, lakše nastaju oštećenja kože. Potrebno je svakodnevno pranje nogu, a u slučaju kognog znojenja nije loše usuti malo talaka u čarape i cipele.

Potrebno je redovito čišćenje i mazanje obuće, popravljanje oštećene obuće te redovito pranje čarapa.

Tijekom dužeg pješačenja mogu nastati oštećenja kože nastala trljanjem (intertrigo). Takva oštećenja najčešće su u preponama, pazusima, unutrašnjim stranama stražnjice. Njihovu nastanku pogoduje znojenje i neprikladna, preuska odjeća. Očituju se kao crvenilo i peckanje kože.

Predostrožnost se sastoji u nošenju udobne i široke odjeće, te posipanju ugroženih mjesta talkom.

Znakovi umora su malakslost, zadihanost, nesiguran hod, lapanje srca, bolovi u mišićima te povišena temperatura. Kod teško opterećenih osoba lakše dolazi do zamora, posebice ako opterećenje prelazi trećinu njihove tjelesne težine. Tempo kretanja treba prilagoditi najslabijim pješacima i odrediti povremene odmori.

DINKO ROGULJ

ZARAZNE

Biološkim ratom naziva se rat u kojem se uza sva druga, upotrebljavaju i ona sredstva kojima se prouzročuju zarazne bolesti u ljudi, životinja i biljka.

Zarazne bolesti često prate ratove, a ponekad su imale i odlučujući utjecaj. Epidemije su, recimo, zaustavile europske vitezove u križarskom pohodu na Jeruzalem, a kao drastičan primjer obično se navodi Napoleonov pohod na Rusiju 1812. kada su Francuzi od zaraznih bolesti izgubili šest puta više ljudi nego u izravnim ratnim operacijama. U američkom građanskom ratu (1861-1865) široke razmjere imala je epidemija trbušnog tifusa.

Ratne spoznaje o posljedicama koje prouzročuju epidemije još u dalekoj prošlosti navele su pojedine vojskovode da ih u borbi s neprijateljem pokušaju izazvati i na umjetan način. Tako su Tatari još u 14. stoljeću prilikom opsada ubacivali leševe ljudi i štakore oboljelih od kuge, izazivajući na taj način epidemiju u neprijateljskim redovima. No, bez obzira na ovaj i slične primjere, sve do konca 19. stoljeća, kada je znanstveno utvrđeno da zarazne bolesti prouzročuju patoloski mikroorganizmi, umjetno izazivanje zaraznih bolesti nije šire razmatrano.

U 1. svjetskom ratu, Nijemci su u diverzantskim akcijama širili zarazu bedrenice i sakagine na konjima neprijateljskih postrojbi u Francuskoj i Rumunjskoj, te vršili eksperimente na simulatorima BAG u tunelima pariškog metroa. Pored navedenog postoji i opasnost od gubitka veće količine tekućine i soli znojenjem, tj. dehidracijom. Znakovni dehidracije su žed, malakslost, osjećaj umora, popuštanje koncentracije. Za prevenciju i kao mjera liječenja treba piti veće količine vode i uz to uzimati sol. Kada izgubi veću količinu soli, organizam osjeća potrebu za slanim. Vojnici Rommelova afričkog korpusa su rado pili zasoljeni čaj. Ako je moguće, bolje je izbegavati duža kretanja na jakom suncu između 11 i 16 sati. Za vrijeme bolje je odmarati se u hladovini.

42

Zimi treba posvetiti pažnju zaštiti od hladnoće. Ljudi trebaju biti zbijeniji u povorci. Za vrijeme kraćih stanki jedni drugima trebaju međusobno provjeravati stanje najizloženijih dijelova tijela, kao što su nos, uši, lice i prsti. Dobra je da jedni drugima protirlaju ruke, ali ne snijegom jer oštećuju kožu. Ako povorka kreće po neutabnom snijegu, potrebno je izmjenjivati ljude na čelu. U ovim uvjetima od presudne važnosti je dobro održavanje odjeće. Postoje i posebne smole za mazanje obuće u snježnim uvjetima. Opasnost prijeti i od snježnog sljepila. Snijeg naime reflektira sunčano zračenje, tako da su oči izložene jačoj svjetlosti.

Zaštitu predstavljaju zaštitne tamne naočale, najbolje smede ili zelene. Mogu se improvizirati i štitnici (slične koriste Eskimi).

Ljeti prijeti opasnost od nastanka topotnog udara i sunčanice. Topotni udar nastaje kod toplog i sparnog vremena. Znoj ne može isparavati, pa se tijelo ne može učinkovito hladiti. Osobi koja doživi topotni udar mrači se pred očima, zuji u ušima, osjeća žed i iscrpljenost, a tjelesna temperatura je povišena.

Takva osoba nije sposobna za daljnje hodanje. Treba je odmah položiti u hlad, raskopčati i polijevati vodom.

Sunčanica nastaje kao posljedica izravnog djelovanja sunčevog zračenja na otkrivene dijelove glave, posebno zatiljak. Simptomi su glavobolja, vrtoglavica, povraćanje, poremećaj svijesti, nemir te užarenje lice. Žrtvu sunčanice treba odvesti u hlad i staviti joj hladne obloge na glavu. Pored navedenog postoji i opasnost od gubitka veće količine tekućine i soli znojenjem, tj. dehidracijom. Znakovni dehidracije su žed, malakslost, osjećaj umora, popuštanje koncentracije. Za prevenciju i kao mjera liječenja treba piti veće količine vode i uz to uzimati sol. Kada izgubi veću količinu soli, organizam osjeća potrebu za slanim. Vojnici Rommelova afričkog korpusa su rado pili zasoljeni čaj. Ako je moguće, bolje je izbegavati duža kretanja na jakom suncu između 11 i 16 sati. Za vrijeme bolje je odmarati se u hladovini.

DINKO ROGULJ

BOLESTI PRATE RAT

ispuštao rižu, pamučne krpe i buhe inficirane virusom kuge. Postoje podaci koji ukazuju na opsežne pripreme koje je Japan provodio radi uporabe bacila u eventualnom sukobu sa Sovjetima.

Tijekom II. svjetskog rata uglavnom nije zabilježena uporaba bioloških borbenih sredstava u ratne svrhe, no zabilježeni su slučajevi u Mongoliji, gdje su Japanci koristili BAG protiv civilnog stanovništva. Na Nürnbergskom procesu dokazano je da su nacisti koristili biološka borbena sredstva na okupiranim područjima SSSR-a, te su u koncentracijskim logorima u kojima su zarazili zatvorenicke pješačevim tifusom i drugim bolestima, a potom su na njima vršili pokuse. Početkom 1943. Nijemci u Poznanu osnivaju institut u kojemu se ispituju mogućnosti rasprskavanja iz zraka mikroskopske emulzije i štetnih insekata. Iste godine osnivaju poseban komitet za uporabu potpunih podataka o radu ovih in-

trebe BAG nije došlo u širokim razmjerama tijekom II. svjetskog rata. Ni sile Osvoline, a ni Saveznici se nisu usudili uporabiti ovu vrstu oružja.

Nakon II. svjetskog rata problem biološkog rata dobiva znatno šire dimenzije nego ranije. Unatoč činjenici da se podaci o pripravama za vodenje biološkog rata, proizvodnji BAG-a i istraživanjima u tom smislu drže u najvećoj tajnosti u vojnoj i stručnoj literaturi objavljene su mnoge obavijesti koje o tome govore. Tvrdi se da su u vrijeme korejskog rata SAD umjetnim putom izazivale zaraze kuge, tifusa i kolere na nekim područjima Sjeverne Koreje i Kine, ali komisija Medunarodnog crvenog križa nije mogla to provjeriti jer joj je bio onemogućen pristup u ova područja. Postoje indicije da su SAD upotrebljavale BAG i u Južnom Vijetnamu krajem sedesetih godina, i to herbicide za uništavanje riže i defolijante za uništavanje vegetacije. Privremeno vlada FNO objavila je o ovim dogadajima bijelu knjigu. Spoznaje o mogućoj upotrebi bioloških borbenih sredstava u ratu ima za posljedicu i poduzimanje odgovarajućih mjer u okviru priprava svake zaslje za obranu. Na tim zadacima angažirane su brojne civilne i vojne ustanove. Smatra se da bi učinak uporabe biološko borbenih sredstava, ukoliko bi do toga došlo, zavisio od mnogih okolnosti, a prije svega od značajki područja na kojem bi bila uporabljena (gustoća stanovnika, sastav zemljišta, stupanj pripremljenosti za obranu od BAG).

Smatra se da biološko oružje nije u stanju zamijeniti druge vrste borbenih sredstava, ali da u kombinaciji s njima može ipak nanijeti velike gubitke. Zbog toga mnoge armije razrađuju posebne mјere zaštite svojih postrojbi od djelovanja biološko-borbenih sredstava, a slično se čini i u oblasti civilne zaštite.

DAUT BAJRUŠI
ŽELJKO ROMIĆ

RIJEČKI "POZOR"

Glasilo 5. operativne zone
Hrvatske vojske

Hrvatskih je vojnih lista svakim danom sve više. U ožujku se pojavilo i prvo vojničko glasilo na području Kvarnera i Istre, i to kao oficijelni list Pete operativne zone Hrvatske vojske, čije je središte u Rijeci. Naziv lista je »Pozor«, a ime lista objašnjeno je u uvodniku prvog broja: »Naziv glasila odgovara jednoj od zapovijedi u Hrvatskoj vojsci, ali je dobiven i kombinacijom slova koja znače: P — Peta, O — operativna, ZO — zona, R — Rijeka.«

»Pozor« je namijenjen vojnicima u postrojbama Operativne zone Rijeka i želja nam je da list što više nastaje u postrojbama, na ratištu, a što manje u Rijeci, pišu urednici lista, koji su se već u prvom broju potrudili da te svoje riječi i opravdaju. Glavni urednik lista je **Nenad Miculintić**, a jedan od najproduktivnijih autora je **Goran Ogurlić**. »Pozor« se tiska u tiskari »Novog lista« na Rijeci, na 16 stranica manjeg formata. Nažalost, kvaliteta tiskanja nije osobita — kao i kod drugih riječkih novina — jer se i »Pozor« tiska u »olovu«.

Tematski list želi zadovoljiti što širi krug interesa hrvatskih vojnika.

JAME KAO OPOMENA

Dr. Srećko Božičević, naš poznati geolog, dugogodišnji je speleološki istraživač i zaljubljenik u krško podzemlje. Iz tog područja objavio je mnoge radove, a nedavno je izšla iz tiska i najnovija njegova knjiga »Jame (kao) grobnice«. Autor u djelu govori o morfološkim značajkama jama ili spilja, opisuje njihovo nastajanje i važnost, te navodi gdje su koje jame u Hrvatskoj. U poglavljima o uporabi jama u čovjekovom životu spominje za što su tijekom povijesti ljudi koristili jame, da bi došao do jama kao grobnica. Od daleke prošlosti do novijih dana. Slikom i riječju dokumentira strahovite zločine čiji su svjedoci ostale jedino jame. Bezbroj je nevinih žrtava skončalo u kosturnicama u utrobi zemlje. Mnoge je spoznaje o tim najgorim upotrebljama jame autor u sebi nosio, a u ovoj knjizi je o njima i utemeljeno progovorio. Knjigu svakako valja pročitati i upamtit.

M. K.

POZOR

GLASILO PETE OPERATIVNE ZONE HRVATSKE VOJSKE
GODINA I • RIJEKA, 31. OŽUJAK 1992 • BROJ 2

NA PRVOJ LINIJI FRONTE: LIČKI RIBNIK

»HOTEL GRANATA«

STRANICA 3.
NOVI NACIN ORGANIZIRANJA LJEĆENJA

RECEPT ZA BOLOVANJE

Potrebno je bolovanje može odobriti samo ovlašteni liječnik

STRANICA 5.

TATA, ĆAPAJ MI MIČEGA ČETNIKA!

PROMAKNUĆE ČASNika

Uključom preopćenja Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđmana od 10. ožujka 1992. je časnici promaknuti u čin djetinjstva osnivači snaga Republike Hrvatske. Među promaknutima u čin brigadiра su i Rudolf Brieder, Antun Šećelj, Vlastimir Čutura, a u čin general-pukovnika — Goran Čećar, Ivan Matović, Mirko Matović, Kruno Čefer, Petar i Franjo Primorac. Izdodano su ulazak o predvorju u čin djetinjstva časnika u čin puškovnika predvodnik Jure Džepčić, te general-pukovnik Željko Čefer.

Predvremenim promaknutim određeno predvodnja u čin djetinjstva osnivači snaga Republike Hrvatske njime je nečelnik Glavnog stožera Hrvatske vojske general zbor Ante Tua uputo čestitke i želite da i dalje usječimo rukovodećim poslovom.

N. M.

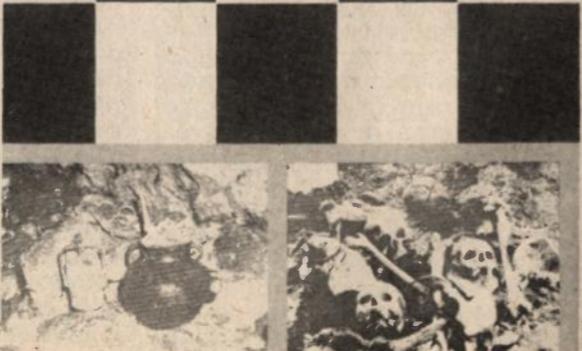

azur
journal

DR. SREĆKO BOŽIČEVIĆ

JAME
(KAO)
GROBNICE

MASLINA IZ ČEPIKUĆA

Treći dan, nakon što je prestala topovska grmljavina i požar, susrećem u južnom bespuću, maslinu iz Čepikuća, sa korijenjem preko ramena, sa suzama umjesto lišća, sa željezom u utrobi; maslina krvari — ja širim ruke, ja sam vojnik, maslina — moja majka; pod njezinim granama ja sam prohodao, pod njezinom krošnjom ja sam rastao, pod njezinim granama ja sam jačao, u njezino korijenje ja sam se zapletao, njezinim lišćem ja sam se pokrivaо, njezinim hladom ja sam se hladio; suncem koje je silazilo u njezino deblo ja sam se grijaо.

Sad je maslina krenula u bijeg, a bez lišća i bez grana, i bez mene i bez svoga hлада.

Iščupana iz zemlje, u ovo gluho doba noći na putu je u ponor, u smrt, u posljednji hropac.

Stoji pred mnom maslina prepuna rana i metaka kao šipak zrnavlja, a njezin subrat, ne više dijete, ili sin, pa kažem: maslino, nema puta u bijegu, kao ni doma u plaču!

Natrag, maslino, u svoju koljevku, u svoje ležiste, u svoj dom, Na zemlju, ne; u zemlju!

Autor: Andelko Vuletić

Čepikuće — spaljeno selo u dubrovačkom primorju

DARKO RAĐELIĆ

HRVAT U BARIJU

Lice i naličje fenomena Boban

Onogometškom umijeću Zvonimira Bobana podista se pisalo i raspravljalo. Čini se da postoji sugglasje kako je riječ o igraču koji je svojim igrama obilježio nekoliko proteklih godina Dinamove momčadi, pa i svekolikog bivšeg jugoslavenskog natjecanja. Uz svoj majstorstvo baratanja loptom koje se dade naučiti upornim vježbanjima, Zvone ima onu »ugradenu« iskušnju nogometnog inata, svojevršnu mogućnost odigravanja onih poteza kojih nema u njednom nogometnom udžbeniku. Upravo je takvim rješenjima znao potaknuti Dinamovu momčad razlikujući samopouzdanje na ostatak ekipa.

Današnji nastupi maksimirskog prvoligaša dobro ukazuju na veličinu Bobanove uloge u godinama koje su za nama. Momčad pokazuje upravo onaj kobni nedostatak želje za pobjedom, neku vrstu samozadovoljavajuće osrednjosti bez dovoljno srčanosti. Jedva izlazeći na kraj s ekipama čiji su travnjaci izrovani dušmanskim topništвom, s momcima bez valjanih uvjeta treninga koji nerijetko, upravo pred utakmicu, mijenjaju vojničku odoru hrvatske vojske dresom svog kluba, Dinamovi prvotimci svojim malodujšem ne pridonose izgledu Dinama kakvog svi napokon želimo vidjeti. Uostalom, našemu ratnom ugodaju nikako ne pristaje nedostatak borbenosti i upornosti u »javnim poslovima«. Posebno to vrijedi za nogomet koji je vaza bio nešto više od sportske discipline. Naime, u anacionalnim okovima bivše Jugoslavije uspjeli naših momčadi doživljavani su kao nezanemariv emotivni nadomjestak stvarnoj potvrdi našeg nacionalnog bića.

Upravo tomu nadomeštanju je Zvonimir Boban znao služiti kako valja, razlikujući se na taj način od silnog mnoštva ljudi s naših nogometnih travnjaka. U nelagodi nogometnih djeplatnika koji sudjeluju u neregularnim jugoslavenskim nogometnim natjecanjima (i svojom nazočnošću očituju stanovit oblik pristajanja na tu »igru«) on je bio spremna riskirati. Nasuprot mnogim »sitim dušama« kojima su dobre zarade bile dovoljan razlog za smiraj savjesti, Boban se pobunio. Najprije priznavši kako je dobro što se utakmice igraju nedjeljom poslijepodne ili navečer, jer se tako ponekad pri-

spije na nedjeljnu misu; te da pomno prati novonastale političke stranke izražavajući štoviše čak i svoju sklonost prema nekim — ogrijesio se o prešutno pravilo jugoslavenskog nogometnog mnijenja po kojem se nogometništa imaju van travnjaka pretvoriti u bezličnog slijepca.

Naravno, to i takvo mnijenje mu nije ostalo dužno. Usljedile su dobro poznate priče o nacionalizmu. Zvonimirovo prezime poslužilo je kao idealno uporište za neizbjježno povezivanje s hrvatskom povješću. Beogradski tisak je već tada predstavljao prije jedno bolno propagandno prisjećanje na novinarstvo nego novinarstvo samo. Današnja njihova podjela Hrvata na ustaše i Srbe je tek prirodan nastavak njegovog razvoja.

Učinak propagande se nemjeri brojem ljudi koji s naklonušću prihvaćaju njene poruke, već prema broju onih kojima je ona uputstvo za svakidašnje postupanje. Tako je za one banjalučke Dinamove utakmice onaj »načitan« milicioner doživio da ga Boban zbog njegovog »zakonskog prava« priopćavanja sadržaja beogradskog tiska napuca lopatom. Namjesto isuviše pompozne ocjene,

Uvijek borben protiv zvezdaša u kopačkama,

...ali i protiv onih sa zvijezdom na kacigu

ne kako je riječ o »ugrožavanju pravnog reda i poretka« naša poslušna novinarska pera su tomu doskočila napisima o huliganstvu. Nedugo zatim je u Beogradu pretučen jedan slovenski igrač koji se tu našao na priprema za jugoslavenske mlade reprezentacije. Njegova je neprilika bila u tomu što je izgledom (a i prezimenom: Bauman) donekle nalikoval Zvonimiru Bobanu. Ipk je vrhnac ovih zbivanja bila ona nikad odigrana utakmica sa Zvezdom u Maksimiru.

U državi koja je imala kao »dio folklora« milicijsko uredovanje u domovima ljudi, u radnim prostorijama ili na ulici, nije nikakvo čudo što su organi reda htjeli zaštiti »Delije« dok su

uništavali sjedalice i reklame navalivši usput na malobrojne dinamovce na maksimirskom jugu. U onoj neobičnoj gužvi koja se stvorila na travnjaku i oko njega Bobanov ispad je posve jedinstven. Onaj skok na milicionera, gledali mi na to kao rezultat tankih živaca, obično huliganstvo, smišljeno potaknuće nereda (kao da je nered nastao tada a ne već davno prije toga), ili postupak čovjeka koji pristajanje na nepravdu ne drži nikakvom vrlinom, je krajnji ishod jugoslavenskih »zakona« u nogometno natjecanje. Povijest sportskih zbivanja takvo nešto ne bilježi, no nije zapamćeno ni da policija ureduje na taj način. Preostaje nam kao neosporan jedino način na koji je gle-

dateljstvo maksimirskog stadiona doživjelo Bobanovu reakciju. Naime, najveći dio nas koji smo se taj dan našli na utakmici, upravo je na vrscima prestižu, u mislima i htijenju (a neki bogme i stvarno) krenuo za njim. Bio je to za mnoge trenutak iznenadnog osvješćivanja.

Posljedice su bile raznolike. Mnogi su uz najmladeg kapetana u povijesti Dinama dobili pokoji udarac »aspitnom palicom«, no za njega je to bio i trenutak stavljanja na kocku nogometne karijere. Neigranje u tadašnjoj nogometnoj jugoslavenskoj reprezentaciji, dugoročna suspenzija (u koju se već tada mogli kladiti) činilo se kao izravan udar na cijenu koju Zvonimir Boban može imati na europskom nogometnom tržištu. Međutim, ipak se pokazalo da to nije tako. Naime inozemni menadžeri su bili u stanju uz dobru prosudbu Zvoninih igračkih mogućnosti pojmiti i uvjete u kojima je nastupao, čitavo zakulisje jugoslavenske nogometne stvarnosti. Zato je Boban danas igrač jednog od najboljih svjetskih klubova — Milana (doduše, ovu sezonu posuden Bariju). I pored neigranja na Svjetskom prvenstvu u Italiji, i s vrlo malo međunarodnih nastupa, on je dospio ondje gdje pripada. S druge strane, velik broj poslušnika iz raznoraznih jugoslavenskih nogometnih reprezentacija ne uspijeva izboriti mjesto ni u momčadima iz drugih liga prvenstava koja se ne daju mjeriti s talijanskim.

Današnja Italija se razlikuje od bivše Jugoslavije (pa i bivše Hrvatske) po tomu što hrvatsko domoljublie ne

drži neprikladnom niti sablažnjivom činjenicom. Čak i sami Talijani sudjeluju u pokušaju da se pomogne ratom opustošenoj i razorenoj državi sjeveroistočnih susjeda. Zvonimiru Bobanu je uspjelo ovih dana uputiti osmi šleper pomoći Hrvatskoj. Ovom je dinamovcu njegovo nastojanje da priskoci u pomoc domovini samorazumljiva stvar koju ni ne treba posebno isticati. Takvu skromnost su pokušali zlorabiti neki nečasni ljudi koji začudo još uvek imaju mogućnost proturati svoje pöruke putem naših sredstava priopćavanja. U jednom napisu se govori, ni manje ni više nego o ratnom profiterstvu! S obzirom da ovo nije nikakav izvadak iz finansijskog poslovanja pojedinca ni države, već običan novin-

ski članak, nećemo se izražavati brojkama. Recimo tek da je kod Zvonimira Bobana (i njegovih) zbir novčanih sredstava kojima su pomogli domovini toliki da ga nikada neće moći shvatiti nijedan od onih sitnih račundžija koji traže u ratu prigodu za okorištanje.

Medu ljudima koji su bliže stvarnim podacima o načinu na koji domoljubljiv potaknuti Hrvati pomažu domovinu ima onih koji to tumače onim poslovničkim: tko ima, taj daje. Stvarnost kazuje drukčije — ne pomaže Hrvatskoj onaj tko može već samo onaj tko to želi učiniti. Da je kod Zvonimira Bobana vazda bilo riječ o čovjeku koji to čini, o tomu ne bi trebalo biti nikakvog sporenja.

VEDRAN KUKAVICA

HRVATSKI INFORMATIVNI CENTAR

Želite li prijatelje i znance u inozemstvu upoznati s Vašom domovinom i istinom o ratu protiv nje, obratite se s punim povjerenjem na:

HRVATSKI INFORMATIVNI CENTAR

N. Tesle 16, 41000 Zagreb
Tel 427-730 Fax 450-700

Nudimo vam pisani i video materijal na stranim jezicima po pristupačnim cijenama.

POMOZITE ŠIRITI ISTINU O UZROCIMA I POSLJEDICAMA RATA POVEDENOG PROTIV HRVATSKE

NOVO!

*USKRŠNJE ČESTITKE S ANTIRATNIM MOTIVIMA

*KRONOLOGIJA RATA PROTIV HRVATSKE
*WARIKATURA CROATICA

DIVA

Annie Lennox je ipak žena

Iako je album najvećih hitova »Eurythmics« bio jedan od najprodavanijih prošle godine u svijetu, čini se da daljnja karijera ovog fascinatnog dueta počiva dosta staklenim nogama. Nakon dva samostalna albuma skladatelja, gitarista, programera i producenta Davea Stewarta, ostvarenih nakon »We Too Are One« (1989), posljednjeg pravog studijskog projekta »Eurythmics«, u solistički se izlet upustila i fenomenalna pjevačica Annie Lennox. Prije nekoliko tjedana pojavio se njezin prvenac pod naslovom »Diva«, a prvoskinuta pjesma, »Why«, već se čvrsto usidrla pri vrhovima top-lista širom Europe. Mora se priznati da Stewartovi albumi s novoosnovanom skupinom »Spiritual Cowboys« nisu bili doživljavani kao nešto što bi ugrozilo »Eurythmics«. Stewart je i prije bio poznat kao neumorni radnik, kao čovjek koji se nikada ne odvaja od svoje gitare, koji sanja glazbu i samu glazbu, pa se nekako činilo da svoje samostalne pjesme zapravo radi »u fusu« dok Annie ne uhvati malo daha nakon desetogodišnjih napornih snimanja i nastupanja. No, s albumom Annie Lennox, bogme, nije tako. Jer, Annie je ipak osoba i pjevačica po kojoj su »Eurythmics« na kilometre prepoznatljivi, čiji glas mnogi kritičari proglašavaju transcendentalnim, božanstvenim, jednim od naj-sugestivnijih u povijesti popularne glazbe. Njezin je samostalni album u svakom pogledu prvorazredni glazbeni pa i medijski događaj koji bezuvjetno incira pitanja o budućnosti »Eurythmics«. Ovaj album na to pitanje nije egzaktno odgovorio (ne zna se dakle da li on znači definitivno zborom Daveu Stewartu) ali je belodano pokazao da Annie može i zna — sama. U načelu, »Diva« je projekt koji ne odstupa od poetike »Eurythmics«, pa ponovno

viju stranu. Naravno, Annie nije mogla sasvim pobjeći od ekstravagancije i glamuroznosti, no indikativno je da se to sve više odnosi na vizuelnu i sve manje na auditivnu, glazbenu prezenta-ciju. U svakom slučaju, »Diva« je više nego ugodan pop-album kojim Annie nedvosmisleno pokazuje da je

NEVEN KEPESKI

OČI ISTINE

Dimenzije predcivilizacijskog srpskog barbarstva svakim danom avetiinski izranjuju u strašnim okvirima. Kao odlučan odgovor na sve to kre-nuo je 15. rujna 1991. ciklus u organizaciji MGC-a »OČI ISTINE«, izložbom slikocrteža poznatog umjetnika Ivice Propadala. Nitko nije ni slutio u tim trenucima da će jedna sjajna imaginacija slikara Propadala uz potporu neumornog ravatelja Muzejsko-galerijskog centra gosp. Ante Sorića, napraviti svojevrsni »bum« među hrvatskim umjetnicima. Cijeli ciklus »OČI ISTINE«, je išao u dva smjera, slikarski i fotografiski, koji su se tokom svih ovih mjeseci održavali u prostorima na Jezuitskom trgu na Gornjem gradu u Zagrebu, te Muzeju »Mimara«. Isto tako moramo spomenuti i mnoge izložbe van naše domovine — od Frankfurt-a, preko Rima, Londona, Beča, Pariza, Praga, Milana pa do Ljubljane. Tih 17 izložbi u inozemstvu i 48 u domovini dokazuju snagu hrvatske kulture i umjetnika u ratu protiv Hrvatske. »OČI ISTINE« su krenule kao tema da se animiraju re-centni autori hrvatskog pod-neblja da daju svoje videnje. Rušila se baština, ali nije uništena svijest hrvatskoga umjet-

nika, da je pravi put sloboda misli, neovisna Hrvatska. Preko ciklusa »OČI ISTINE« se i inozemna kulturna javnost počela zanimati za uništanje hrvatske kulturne baštine. Posebno zanimljiv je bio ciklus izložbi umjetničkih fotografija, pod organizacijskim vodstvom g. Jasmine Dautčehajić, kao nastavak svojevrsnog S. O. S. za prestanak srpske agresije na Hrvatsku. Isto takou okviru ciklusa »OČI ISTINE«, u prostorima MGC-a, a posebno u Muzeju »Mimara«, priredeno je mnoštvo dobrotvornih koncerata na kojima su nastupali poznati hrvatski glazbeni umjetnici. Ovdje treba spomenuti gospodu Tugomira Lukšiću i Siniju Pušoviću, koji su, ponekad uz druge svoje kolege, brinuli o organizaciji svih tih programa u »Mimaru«. Muzejsko-galerijski centar se uključio preko ciklusa »OČI ISTINE« u organizaciju prikupljanja a i prijevoza humanitarne pomoći u vrijednosti od 1.500.000 njemačkih maraka (pretežno lijekova, hrane i odjeće). Pomoć je dopremljena uglavnom iz Udina, Padove i Milana. I na kraju, kažimo samo jednu staru latinsku uzećicu, kojom bi opisali aktivnost hrvatskog umjetničkog kruga uz ciklus »OČI ISTINE«. »INTER ARMA NON SILENT ARTES«.

NEVEN VALENT-HRIBAR

Hrvatski uljudbeni odgovor na velkosrpsku agresiju

ČETRDESETOGODIŠNJI PETAR PAN

Petar Pan je jedini dječak na svijetu kojemu se ostvarila vječita djetinja želja da nikad ne odraste. Tako nam je barem pričao njegov književni otac J. M. Barrie i mi smo mu naivno vjerovali sve dok nam Steven Spielberg nije otkrio »pravu istinu«: Petar Pan je već četrdesetogodišnjak, doživio je amneziju i sad živi kao uspješni poslovni čovjek u New Yorku. Oženjen je, ima dvoje slatke dječice i pravi je dosadni bezveznjaković! Svoje će se »petarpanovske« prošlosti sjetiti tek kad mu kapetan Kuka iz čista mira otme djecu i pozove ga na konačni dvoboju u zemlju Nedodiju. Petar Pan (koji se u međuvremenu tako »otromboljio« da ne može ni letjeti) pokušat će duboko u sebi pronaći davno izgubljenu prostodušnost, jer samo tako može spasiti djecu iz ruku (tj. iz kuke) okrutnog kapetana Kuke.

Priča nategnuta do pučnja nije smetala Stevenu Spielbergu da napravi raskošnu filmsku fantaziju za djecu, kojom je, valjda, želio dokazati sa sâm nije odrastao i duhovno ostario i da se još uvijek zna igrati snimajući filmove (kao prije deset godina u »E. T.«-u i »Indiana Jonesu«). Ova njegova igračka koštala je 60 milijuna dolara i u njoj baš ništa nije prepusteno slučaju. Okupljena je glumačka postava snova (Dustin Hoffman kao Kuka, Robin Williams kao Petar Pan, Julia Roberts kao Zvončica, Bob Hoskins kao Smee, a u maloj ulozi pojavljuje se i »čelavi pjevač« Phil Collins), tehnička rješenja su brillantna, od kostimografije i scenografije zastaje dah, svaki detalj je »uglačan« do savršenstva. Iako je sve podredeno apsolutnoj formuli uspjeha, »Kuka« nije ostavio naročit dojam na kritičare. Uglavnom su smatrali da se radi o mlakom i praznom filmu,

vraćanje. Julia Roberts, čini se, iz filma u film igra istu ulogu »zgodne žene«, smijuci se neprestano »od uha do uha« svojim očaravajućim, prepoznatljivim osmijehom. Svi glumci u »Hooku« izgubili su pomalo na spontanosti i prirodnosti ponajprije zato što su često morali ponavljati neke tehnički vrlo složene scene, koje su od njih, više od glumačke, tražile. »Hook« je film koji se, poput velikog broja današnjih američkih visokobudžetnih filmskih proizvoda obraća sasvim specifičnoj publici — djeci, publici koja ne postavlja suvišna pitanja i ne traži »dlaku u jajetu«. Ipak, ne treba sumnjati u njihovu inteligenciju. Ako su znala odrediti vrijednost Barrijeovog pravog, znat će odrediti i vrijednost Spielbergovog lažnog Petra Pana.

MARINA DIMIĆ

PLASTIČNI MODELI

Prikupljanje minijaturnih modela vojnika vrlo je raširen hobi

Tko se ne sjeća glasovite bajke Hansa Christiana Andersena »Kositreni vojnik?« Ima onih kojima je upravo ta nezaobilazna priča iz ranog djetinjstva pobudila ljubav prema skupljaju kositrenih vojnika. Dakako, u ovom smo ih podneblju zvali »olovnim vojnicima« koji su vrlo rijetko, gotovo nikad, bili obojeni. Na tržištu (ako se nekoliko poslijeratnih prodavaonica igraca i pokoja »Posrednikova« prodavaonica uopće mogu tako nazvati) su se mogla naći tri modela: časnik, vojnik s puškom spremnom za pucaњe i vojnik koji puca iz klečećeg stava.

Crtanje vojnika i njihovo »finiširanje« vodenim bojama i tušem razvili su pobjednici do savršenstva, ne zaustavljajući se samo na vojnicima, već su se okušali i u crtanjtu tenkova, topova, zrakoplova i osobito brodova.

Nažalost, kositrenih vojnika više nema. Nema više ni automobila s komandom pločom izrađenom od boljeg drveta (osim kod najskupljih britanskih modела). Plasticificirala su se vozila, pa kako ne bi vojnici koji su ipak samo dječje igračke, premda bi se ponekad i mnogi stariji njima rado poigrali.

Učili smo na tim modelima dijelove odora, počeli razlikovati njemačke od britanskih i japanske od američkih kaciga i bili duboko nesretni što ih nismo mogli obojiti. Jer, na raspolaganju su bile samo vodene bojice, a one se никакo nisu hvatale na »olovne vojнике«. Želeli smo zapravo primijeniti znanje stečeno gledanjem ratnih filmova

(svojevremeno, jedini prozor u svijet) i nerijetko se događalo da poneki ratni film pogledamo i triputa. Ne zbog glumca, ili ne daj Bože – glumice (one su nam u ratnim filmovima ionako samo smetale), već da zapamtimo pojedine dijelove odora ili naoružanja, kako bismo ih kasnije mogli nacrtati a zatim obojiti. Ukratko, da dočaramo sebi ono što kupiti nismo mogli.

Crtanje vojnika i njihovo »finiširanje« vodenim bojama i tušem razvili su pobjednici do savršenstva, ne zaustavljajući se samo na vojnicima, već su se okušali i u crtanjtu tenkova, topova, zrakoplova i osobito brodova.

Vrhunac su svakako britanski proizvodi: od literature do minucijsno izrađenih modela. Prema ukusu, za gledanje ili uporabu. Svi su detalji posve vjeran originalu i uz pomoć tih minijaturnih vojnika, drveća, stijena, tenkova, mostova, zgrada i slično, lako se može rekonstruirati svaki važniji događaj, osobito ako je riječ o kakvoj većoj vojnoj akciji II. svjetskog rata. Jedina teškoća je prostor, ali nerijetko se događa da se upriliče prava natjecanja skupljača modela, pa gotovo svatko može prikazati što je skupio.

JURICA MILETIĆ

Na tržištu danas postoji mnogo tipova plastičnih vojnika. Od onih najprimitivnije obradenih koje možete naći na svakom »svaštarskom štandu«,

obvezatnom pratitelju tržnica, pa do rafiniranih modela u boljim robnim kućama i specijaliziranim trgovinama što na Zapadu prodaju igračke za male i velike. Otmjenja milanska robna kuća »La Rinascente« u jednom svom odjelu već godinama osim vojnika i bornih kola nudi i društvene igre u kojima strategija dolazi do punog izražaja, a iste se stvari mogu naći i na odjelima igraca u svakoj većoj robnoj kući Austrije i Njemačke.

Vrhunac su svakako britanski proizvodi: od literature do minucijsno izrađenih modela. Prema ukusu, za gledanje ili uporabu. Svi su detalji posve vjeran originalu i uz pomoć tih minijaturnih vojnika, drveća, stijena, tenkova, mostova, zgrada i slično, lako se može rekonstruirati svaki važniji događaj, osobito ako je riječ o kakvoj većoj vojnoj akciji II. svjetskog rata. Jedina teškoća je prostor, ali nerijetko se događa da se upriliče prava natjecanja skupljača modela, pa gotovo svatko može prikazati što je skupio.

JURICA MILETIĆ

HRVATSKI RATNIK IZ DRUGE POLOVINE 9. STOLJEĆA

Stvaranje hrvatske države i čitav niz problema vezanih uz to, uključujući problem identiteta vladajuće elite koja je tu državu i stvorila, do danas nisu do kraja raščišćeni. S druge strane, a zahvaljujući običaju polaganja grobnih priloga koji je trajao tijekom čitavog 9. i 10. st. pa i kasnije, prilično je jasna materijalna kultura stanovnika ranosrednjovjekovne hrvatske države. Ona se sastoji od nekoliko slojeva: avarsко-slavenskog kulturnog sloja, franačkog kulturnog sloja, najizraženijeg kod pripadnika ratničke elite, te primjesa bizantskog utjecaja koji je dopirao iz dalmatinskih gradova.

Hrvatska država u 9. st., sudeći samo po arheološkim podacima, bila je vojnički izuzetno jaka. Na malom području između Zrmanje i Cetine, gdje je bilo njen središte, nadena je najveća koncentracija ranosrednjovjekovnih mačeva u Europi. Ovaj podatak je relativan jer su u to vrijeme Franci izgubili običaj polaganja oružja u grobove, a stari kršćanski narodi nisu ga ni imali. Međutim, običaj je još uvijek bio živ u svim slavenskim državama kao i na sjeveru do Skandinavije.

Osobito značenje imao je ukrašeni remen koji je predstavljao znak dostojanstva i oznaku socijalne hijerarhije nositelja. Ovdje je prikazan bogato ukrašen jezičac remena od bronce i srebra koji je naden u Vrblijanima kraj Ključa. S jedne strane jezičca nalazi se ime kovača, a s druge skraćena liturgijska formula: SCS/SCS/SCS/DNS/SB.

Formula u cijelosti glasi: SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS, DOMINUS SABAOT (Sveta, sveta, sveta, Božja vojska).

O pojas se vješao kratki nož kao i razne potrepštine pa tako i vrećica s kreme-

nom i ognjilom, čestim nalazima iz starohrvatskih grobova.

Ostruge su također bile franačkog obilježja, često bogato ukrašene klasičnim karolinškim motivima, ili nekim specifičnim lokalnim motivom, nastalim pod bizantskim utjecajem. Veliki broj nađenih ostruga svjedoči kako je upravo konjica bila udarna snaga hrvatske vojske tog vremena.

Ratnik na ilustraciji nosi šljem »na provjesla«, standardni oblik ranosrednjovjekovnog šljema kasnoantičkog ishodišta. Sastavljen je od nekoliko međusobno spojenih željeznih

Kad nam je jasna slika vojničke snage ranosrednjovjekovne Hrvatske države nisu nadeni ni šljemovi ni dijelovi oklopa iz 9. st., ali to ne znači da ih nije bilo. Jednostavno, nisu imali običaj njihovog polaganja u grobove.

TOMISLAV ARALICA

KRAJ šesnaestog stoljeća donio je Hrvatskoj nove krvave borbe protiv turskih osvajača. Iako je godine 1562. bio potpisani mirovni ugovor između Ferdinanda I Habsburškog i sultana Sulejmana, on nije bio odveć dugog vijeka. Već su 1573. — godine seljačke bune — turške snage provalile u Hrvatsku. Borbe su vodene na Uni i Kupi. Hrvatske granice bile su utvrđene čvrstim utrvdama, a čuvale su ih čete haramija. Posebno snažno bio je utvrđen grad Sisak, koji je bio i zaštitnik Zagreba.

Prvi napad Turaka vodio je Ferhadbeg, koji se s vojskom od 7000 ljudi napao Hrastovicu. Turci su zauzeli Bužimi, Karlin, te napadali Ostrožac i Bihać. Pao je i Zrin, te Gvozdansko mjesto pored kojeg se nalazio rudnik srebra i kovnica novca obitelji Zrinski. Po turskom zauzeću Gvozdanskog, rudnik je zarušen.

Dana 25. veljače 1578. godine imenovan je nadvojvoda Karlo za vrhovnog upravnika Hrvatske i Slavonije. Imao je nadležnost i nad hrvatskim banom i nad svim vojnim postrojbama u hrvatskom kraljevstvu. Karlova prva vojna akcija bila je protiv turskih jedinica koje su se utaborile na bosanskim granicama i ugrožavale hrvatske teritorije, odnosno protiv onih koje su držale zaposjednute grada u Vojnoj krajini. Vojska nadvojvode Karla sakupila se 6. kolovoza 1573. godine u logoru bana Krste Ugnanda u Turopolju. Ratni pothvati nadvojvode Karla bili su uspješni i turske su jedinice bile potučene.

Nakon toga ratni je pochod poveo i koruški kapetan Juraj Khovorhüller, i to sa svojom vojskom od 7000 boraca, kao i sa snagama bana Ugnanda od 5000 vojnika. Imali su i 18 topova, ali im vojna nije uspjela zbog zaražne bolesti od koje im je oboljela vojska.

KRVAVA OBRAÑA HRVATSKE DOMOVINE

Hrvatska ratna povijest (VIII.)

U to se vrijeme počeo graditi i utvrđeni grad Karlovac. Na dan sv. Margarete, dakle 13. srpnja 1579., položen je temeljac za tu utvrdu. Temelji su položeni na devet stotina turskih glava koje su ostale na bojnom polju nakon bitke kod Dubovca 1578. godine. Jasno, tvrdava je prozvana imenom nadvojvode Karla, koji ju je započeo graditi. Karlstadt ili Carolostadium.

BITKA ZA BIHAĆ

Koncem rujna 1580. godine vodila se bitka kod Kloštra između turskih i hrvatskih snaga. Hrvate su vodili kapetani Tomo i Petar Erdödy, koji su s uspjehom ustavili Turke. Sukobi su nastavljeni i u Pokuplju i Turopolju. Bitaka je bilo i u južnoj Hrvatskoj, dok su uskoci napali utvrđeni grad Klis. Godine 1581. ban Tomo Erdödy proglašen je općim zemaljskim ustanačkim odnosno mobilizacijom, kojem su se trebali odazvati i seljaci, i plemići, i redovnici. Bilo je to 13. travnja 1582. godine. Ban Tomo Erdödy krenuo je s kraljevskom vojskom prema Kupi.

Polovicom lipnja 1582. godine Hasanpaša je sa svojim postrojbama stigao pred Bihać i okružio ga je. Obranom Bihaća zapovijedao je kranj-

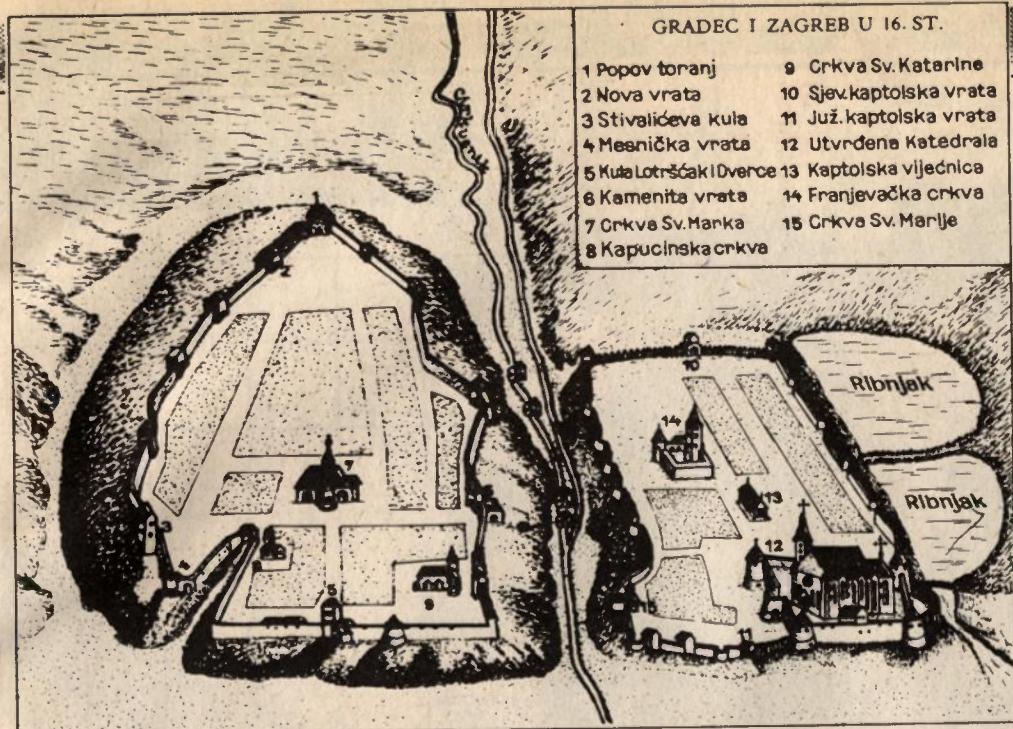
zapovjedništva. Godine 1591. nastupio je novi bosanski beglerbeg Hasan-paša Pridojević kojeg povjesničari opisuju kao krvoljaka. On je sakupliao vojsku sa ciljem osvajanja Siska ili Bihaća. Prvo je odlučio udariti na Sisak.

Bilo je to 1591. kada je Hasanpaša opsjedao Sisak s 35.000 vojnika. Obraonom Siska zapovijedao je zagrebački kanonik Nikola Mikac, koji je odbio Hasanpašin napadaj. No, turska je vojska uništila Vrbovec i Božjakovinu, te krenula prema Zagrebu, do kojeg se nije uspjela probiti.

Ipak, Turci su bili spremni za udarac na Sisak i Bihać. Osvojili su mjesto Ripač kod Bihaća, te ustanovili snažnu tvrđavu na južnoj obali Kupe, iz koje se razvio grad Petrinja. Kad je opasnost uočena, u Hrvatskoj je proglašen opći zemaljski ustanački odnosno mobilizacija, kojem su se trebali odazvati i seljaci, i plemići, i redovnici. Bilo je to 13. travnja 1592. godine. Ban Tomo Erdödy krenuo je s kraljevskom vojskom prema Kupi.

Hasanpaša je odlučio najprije napasti štajersku vojsku od 2000 ljudi, kod Bresta. Prvi napad su odbili, no Turci su u boj uključili još 8000 boraca. Pokušali su hrvatsko-štajerskim snagama zaćiiza leda i tako razbiti cijelu kraljevsku vojsku. Prodror Tome Erdödyja nije

uspio i njegove su snage bile u potpunosti razbijene. Ban Erdödy spasio se bijegom, što su učinili i brojni drugi vojnici. Ipak, poraz kod Bresta bio je velik. Turci su zaplijenili 33 ratne zastave, koje su zajedno s 600 odsječenih glava pokazivali na smotri u Carigradu. Ta je pobeda značila veliku turšku premoć na tom teritoriju, pa ni njihov nešto kasniji napad na dvorac Kerestinac grofa Petra Erdödyja nije bio iznenadenje. Erdödy se uspio spasiti.

GRADEC I ZAGREB U 16. ST.

1 Popov toranj	9 Crkva Sv. Katarine
2 Nova vrata	10 Sjeverna kaptolska vrata
3 Stivaličeva kula	11 Južna kaptolska vrata
4 Mesnička vrata	12 Utvrđena Katedrala
5 Kula Lotriščak i Dverce	13 Kaptolska vježnica
6 Kamenita vrata	14 Franjevačka crkva
7 Crkva Sv. Marka	15 Crkva Sv. Marije
8 Kapucinska crkva	

odoljeti i počeće uzmicati preko mosta u tabor. Ali u taj čas prokrčio je Stjepan Blagajski s karlovačkim akerbuzirima put do mosta pa Turcima zapriječio dalji bijeg. U isti čas provalio je i kanonik Blaž Gjurak iz grada Siska te počeće bježati u kut, koji tvori Kupa s Odrom. Većina poskaka u Kupu, da je prepliva. Pri tom je nastala gužva, metež pa se veći dio bjegunaca u kupi utopio.

Sve u svemu, ta je bitka potrajala sat vremena. Turci su se razbjezali i potapljali u Kupi, Odri i Savu. I sam Hasanpaša se utopio u Kupi, kao i Mehmedbeg od Hercegovine, te neki drugi turski vojni dužnosnici. Preživjeli Turci pobegli su u Petrinju.

Jasno, time je neposredna opasnost za Sisak i Zagreb bila privremeno uklonjena, iako je boj za Sisak ubrzo nastavljen. Bana Tomu Erdödyja zbog pobjede pod Siskom pohvalio je pap, dok ga je španjolski kralj Filip II. odlikovao odličjem viteškog reda Svetog spasitelja.

Uzgignut velikim ratnim uspjehom kod Siska, ban Tomo Erdödy želio je zauzeti i tursko uporište Petrinju. Nažalost, to mu nije pošlo za rukom, jer je njoj u pomoć pohrlio Hasanbeg Sokolović s vojskom od 10 000 boraca. Stoga se kraljevska vojska povukla do Zagreba, a uslijedio je novi boj za Sisak, kojeg su Turci napokon osvojili krajem kolovoza 1593. godine.

Naime, kada je 23. kolovoza iste godine Hasanbeg došao s 60 000 vojnika do Siska, njega je branilo tek stotinjak ljudi, kojima su zapovjedali kanonici Andrija Kovačić i Gašpar Granda Branili su se šest dana. Sisak je pao 28. kolovoza 1593., kada su se u njemu utvrdili Turci.

(Nastavit će se)

Priredio: DUBRAVKO GRAKALIĆ

	VOJNI SUKOB ZBOG CARINA	FRANC. PJEVAC I GLUMAC MONTAND	GORNJI DIO STOPALA	SMANJIVAC BRZINE	BRIT. TRKAČKI AS OVEĆT	IMANJE BEZ VLASNIKA	*AMPER*	NIOBIJ	PREVALCENJE CINKOM	AUTOR: DR. ZVONIMIR KURPES	OBNOVA PREDAŠNJEJ STANJA	PREDSEDNIK MIR. KONFERENCIJE EZ	ŽIVOTIJSKA PRIRODA	ZADAĆA	ZEMLJA SADDAMA HUSSEINA
MIROVNI POSREDNIK UON															
KLAUZULA NA ĆEKU ISL./POVIĐENJU					VINSKI KAMEN										
POŠTOVANJE, UGLED					VRPCA										
RADNIK NA ISKRCAJU					NEKRŠČANIN										
NORVEŠKA	VRAŠKI, GRDNO SKUPO	OPERNA DIVA TEBALDI	DIVLIJ GOLUB		NAPAD										
TRNCI, ŽMARCI				TKANINA						JUŽNO-AMERIČKA DUGOREPA PAPIGA					
SIDRO				GRČKI BOG RATA						DINA-TRIJSKA SOL					
POPUT IGRE LAKA STVAR				ŠARENICA OKA	BIVŠI BOKS. AS VELJKO					MUSL. MUSKO IME					
VLAŠNICI STOCARSKIH FARMI					GLUMICA IRELAND										
ATJA, ATIFA ODMILA		MOĆNO, VRLO MNOGO	*OPSEG*				POTIHO								
TODOR ODMILA				ALPSKA SKIJASKA DISCIPLINA			GRČ. BOG VJETROVA								
								ŽITELJ ESTONIJE							
								NATRIJ							
									LJETOPISI, GODISNJACI						
									OHIO						
										RIMSKI POVJESNIČAR LIVIJE					

LINIJA FRONTE

cibas

cibas

cibas

cibas

cibas

ZAGREB-SESVETE